

**TÜRKİYE'DE ENDÜSTRİYEL
TASARIMCILAR İÇİN YAPILANDIRILAN
DESTEKLER: SÜREÇTE DEVLET
KURUMLARI, ÖZEL SEKTÖR VE SİVİL
TOPLUM KURULUŞLARININ ROLÜ**

Yüksek Lisans Tezi

Eyüp ATALAY

Eskişehir 2024

**TÜRKİYE'DE ENDÜSTRİYEL TASARIMCILAR İÇİN
YAPILANDIRILAN DESTEKLER: SÜREÇTE DEVLET KURUMLARI, ÖZEL
SEKTÖR VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ ROLÜ**

Eyüp ATALAY

Yüksek Lisans Tezi

Endüstriyel Sanatlar Anabilim Dalı

Endüstriyel Tasarım Bilim Dalı

Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Füsun CURAOĞLU

Eskişehir

Eskişehir Teknik Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Ağustos 2024

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Eyüp ATALAY'ın TÜRKİYE'DE ENDÜSTRİYEL TASARIMCILAR İÇİN YAPILANDIRILAN DESTEKLER: SÜREÇTE DEVLET KURUMLARI, ÖZEL SEKTÖR VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ ROLÜ başlıklı çalışması 09/08/2024 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek "Eskişehir Teknik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği"nin ilgili maddeleri uyarınca, Endüstriyel Tasarım Anabilim dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Unvan Adı Soyadı

İmza

Üye

: Dr. Öğretim Üyesi Füsun CURAOĞLU

Üye

: Dr. Öğretim Üyesi Duysal T. DEMİRBAŞ

Üye

: Dr. Öğretim Üyesi Hatice S. KESDİ

Prof. Dr. Semra KURAMA

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

09/08/2024

DANIşMAN ONAYI

Danişmanlığını yürüttüğüm Yüksek Lisans ğrencisi Eyüp ATALAY, TÜRKİYE’DE ENDÜSTRİYEL TASARIMCILAR İÇİN YAPILANDIRILAN DESTEKLER: SÜREÇTE DEVLET KURUMLARI, ÖZEL SEKTÖR VE SİVİL TOPLUM KURULUşLARININ ROLÜ başlıklı tez çalışmasını tamamlamıştır. Hazırlamış olduğu tez tarafımda incelenmiş ve öğrencinin tez savunma sınavına alınması bilimsel ve etik açıdan uygun görülmüştür.

Tez Danişmanı

Dr. Öğretim Görevlisi Füsun CROğLU

ÖZET

TÜRKİYE’DE ENDÜSTRİYEL TASARIMCILAR İÇİN YAPILANDIRILAN DESTEKLER: SÜREÇTE DEVLET KURUMLARI, ÖZEL SEKTÖR VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ ROLÜ

Eyüp ATALAY

Endüstriyel Sanatlar Anabilim Dalı

Endüstriyel Tasarım Bilim Dalı

Eskişehir Teknik Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ağustos 2024

Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Fusun CURAOĞLU

“Destek” kavramını, belli bir potansiyele sahip, gelecek vaat eden ve katma değer yaratması öngörülen alanların geliştirilmesini sağlayacak bir yaklaşım olarak ele alabiliriz. Bu durumda desteklenmesi öngörülen unsurun, herhangi bir müdahaleye gerek olmaksızın var olabilmesi, sağlanacak destek ve teşviklerle birlikte sahip olduğu katma değer yaratma potansiyelinin mümkün olan en verimli şekilde ortaya çıkarılması beklenmektedir. Bir ürün ya da hizmeti üretmek için belli bir finansal kaynak ile üretim tesisi yatırımı yapılabilir, makine teçhizat alınabilir, ham madde tedarik edilebilir ve tüm üretim, pazarlama, satış, geri dönüşüm süreçleri planlanabilir. Ancak bu imkanların bir araya gelmesi ile elde edilecek sonuç olan, ürün ve/veya hizmetin ne kadar karlı, kullanışlı, satış odaklı, çevreci ve sürdürülebilir olacağı gibi pek çok etmen tasarımıyla birlikte ve tasarım odaklı bir yaklaşımla ele alınırsa önemli ölçüde yüksek, katma değerli bir süreç ve sonuçtan bahsedilebilir. Bu bağlamda tasarımın desteklenmesi, tasarım ve onu meydana getiren bileşenler için önemli olmakla birlikte, tasarımı destekleyecek taraflar için de elzemdir. Gelişmiş ülkelerin tasarımın yarattığı katma değeri fark ederek bu alana yatırım yaptıkları, destek ve teşvik mekanizmaları oluşturdukları ve bunun sonucu olarak pek çok alanda öncü olmayı başardıkları görülmektedir. Bununla birlikte Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler tasarım ile elde edilecek katma değere çok daha fazla ihtiyaç duymaktadır. Bu çalışma kapsamında Türkiye’nin kendi parametreleri doğrultusunda oluşturulmuş, uygulanmış tasarım politikaları ve tasarıma sağlanan destekler ile ülkemizin mevcut tasarım ekosistemi incelenmiş, tasarım paydaşlarının birbirleri ile ilişkileri ve sorumlulukları sorgulanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Tasarım desteği, Tasarım ekosistemi, Tasarım politikası, Tasarım ofisleri, Tasarım pratiği

ABSTRACT

STRUCTURED SUPPORT FOR INDUSTRIAL DESIGNERS IN TURKEY: THE ROLE OF STATE INSTITUTIONS, PRIVATE SECTOR AND CIVIL SOCIETY ORGANIZATIONS IN THE PROCESS

Eyüp ATALAY

Department of Industrial Arts

Department of Industrial Design

Eskisehir Technical University, Institute of Graduate Programs, August 2024

Supervisor: Asst. Prof. Dr. Füsün CURAOĞLU

We can consider the concept of “support” as an approach to ensure the development of promising areas that have a certain potential and are expected to create added value. In this case, the element envisaged to be supported is expected to be able to exist without any intervention and with the support and incentives to be provided, its potential to create added value is expected to be revealed in the most efficient way possible. In order to produce a product or service, a production facility investment can be made with a certain financial resource, machinery and equipment can be purchased, raw materials can be procured and all production, marketing, sales and recycling processes can be planned. However, if many factors such as how profitable, useful, sales-oriented, environmentally friendly and sustainable the product and/or service will be, which is the result to be obtained by combining these opportunities, are handled together with design and with a design-oriented approach, a significantly high, value-added process and result can be mentioned. In this context, supporting design is not only important for design and its constituent components but also for the parties that will support design. It is seen that developed countries realize the added value created by design, invest in this field, create support and incentive mechanisms, and as a result, they have succeeded in becoming pioneers in many fields. However, developing countries such as Turkey are in much greater need of the added value created by design. Within the scope of this study, the current design ecosystem of our country has been examined with the design policies and supports provided to design, which have been created and implemented in line with Turkey's own parameters, and the relations and responsibilities of design stakeholders with each other have been questioned.

Keywords: Design support, Design ecosystem, Design policy, Design offices, Design practice

TEŞEKKÜR

Tez çalışması süresince bilgi ve deneyimi ile bana yol gösteren, desteğini esirgemeyen çok değerli tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Füsun Curaoglu'na teşekkürü borç bilirim.

Çalışmanın önemli bölümünü oluşturan, katılımları ile paylaşımları kritik önem taşıyan ve deneyimlerini cömertçe paylaşan, çalışmaya katkı sağlayan, endüstriyel tasarım mesleği duayenleri, uygulayıcıları çok kıymetli meslektaşlarıma teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans ve tez sürecini yoğun iş hayatıyla birlikte yürütebilme konusunda en büyük destekçilerim, yürüdüğümüz yolu aydınlatan, hayat ve iş ortağım sevgili eşim İlayda'ya, çalışkanlığı, azmi ve başarılarıyla bana örnek olan ve ilham veren kardeşim Ecem'e, birey olmanın ve mücadele etmenin en önemli örneği olan, yol göstericimiz annem Zeynep'e tüm emekleri ve katkıları için teşekkür ederim.

Çalışma sürecinde dünyaya gelen kızım Doğa'ya sevgilerimle...

Eyüp ATALAY

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Eskişehir Teknik Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Eyüp ATALAY

İÇİNDEKİLER

BAŞLIK SAYFASI	I
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	II
DANIŞMAN ONAYI	III
ÖZET	IV
TEŞEKKÜR	VI
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	VII
İÇİNDEKİLER	VIII
TABLolar DİZİNİ.....	XII
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	XIV
GÖRSELLER DİZİNİ	XV
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	XVI
1. GİRİŞ	1
1.1. Çalışmanın amacı	2
1.2. Çalışmanın konusu ve kapsamı.....	2
2. ENDÜSTRİYEL TASARIM MESLEĞİ VE UYGULAMA ALANLARI	4
2.1. Endüstriyel Tasarımın ve Endüstriyel Tasarımcının Tanımı	4
2.1.1. Endüstriyel tasarımın tanımı	4
2.1.2. Endüstriyel tasarımcının tanımı	5
2.1.3. Yaratıcı endüstriler ve endüstriyel tasarım ilişkisi	6
2.2. Endüstriyel Tasarımcılığın Faaliyet Alanları	8
2.2.1. Kamu sektörü	10
2.2.1.1. Akademi.....	10
2.2.2. Özel sektör ve Kobi'ler	11
2.2.2.1. Büyük ölçekli firmalar.....	13
2.2.2.2. Kobiler.....	14
2.2.2.3. Tasarım ofisleri.....	16

3. TÜRKİYE’DE TASARIM DİSİPLİNİ ÖZELİNDE MESLEK ÖRGÜTLERİ VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI	18
3.1. Meslek Örgütünün Tanımı	18
3.2. Dünyada Endüstriyel Tasarım Meslek Örgütleri.....	19
3.3. Türkiye’de Yaratıcı Endüstriler Bağlamında Meslek Örgütleri	19
3.3.1. Yekon	19
3.4. Türkiye’de Endüstriyel Tasarım Alanında Meslek Örgütleri	20
3.4.1. Endüstri tasarımı derneği.....	20
3.4.2. Etmk	21
3.4.3. Endüstriyel tasarımcılar derneği (ENTA)	22
3.4.4 Türkiye’de endüstriyel tasarım alanında meslek örgütlerinin rolü	22
4. TÜRKİYE’DE TASARIM POLİTİKALARI, TARİHSEL SÜREÇ VE SORUNLAR.....	24
4.1. Kalkınma Planları	25
4.2. Türkiye’de Devlet ve Tasarım İlişkisi	26
4.3. Türk Tasarım Danışma Konseyi.....	27
4.4. Akademik Anlamda İlk Tasarım Eğitiminin Başlaması ve DPT ile İlişkiler.....	27
4.5. Günümüzde Mevcut Durum.....	28
4.5.1. On ikinci kalkınma planı	28
4.5.2. Orta vadeli plan	29
4.5.3. Creatif economy summit Türkiye	29
5. TÜRKİYE’DE DESTEKLER, TEŞVİK MODELLERİ VE GİRİŞİMCİLİK ..	31
5.1. Destek Türleri Unsurları ve İçerikleri.....	31
5.2. Milli Eğitim Bakanlığı.....	32
5.3. Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı Destekleri.....	32
5.3.1. Kolay destek.....	33
5.3.2. İhracat genel müdürlüğü markalaşma ve tasarım destekleri dairesi	34
5.3.3. Turquality	35
5.4. Türkiye Cumhuriyeti Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Destekleri.....	35
5.4.1. Ar-ge teşvikleri genel müdürlüğü	36

5.4.1.1 Ar-ge merkezleri.....	36
5.4.1.2. Tasarım merkezleri.....	40
5.4.1.3. Arge ve tasarım merkezlerine sağlanan destekler	43
5.4.2. Bölgesel tasarım merkezleri ve prototipleme merkezleri	44
5.4.3. Kalkınma ajansları.....	45
5.4.4. Kosgeb	47
5.4.5. Teknoloji geliştirme bölgeleri.....	47
5.4.6. Tübitak	48
5.5. Türkiye’de Tasarımın Desteklenmesi Üzerine Örnek Uygulamalar.....	49
5.5.1. Design Week Türkiye tasarım etkinliği ve tasarım ödülleri.....	49
5.5.1.1 Tasarım ödülleri.....	50
5.5.2. Atölye İnegöl projesi	50
5.5.3. I’m Design tasarım etkinliği	52
5.5.4. Kobilere için tasarım projesi.....	53
5.5.5. İspanya’dan Türkiye’ye tasarım.....	53
5.6. Yurt Dışı Destek Modelleri.....	54
5.6.1. Avrupa birliği	54
5.6.2 Tayvan	55
5.6.3 Çin.....	55
5.6.4. Güney Kore	56
5.7. Girişimcilik.....	57
5.7.1. Girişimciliğin tanımı	58
5.7.3. Girişimciliğin türleri	58
5.7.4. Tasarım ve girişimcilik	59
5.7.4.1. Tasarım ofisi ve girişimcilik ilişkisi	60
5.8. Endüstriyel Tasarım Ofisleri ve Güncel Destekler	61
5.8.1. Endüstriyel tasarım ofisleri	62
5.8.2. Türkiye’de ve dünyada tasarım ofisi örnekleri	64
5.8.2.1. Yurt dışından endüstriyel tasarım ofisi örnekleri.....	64
5.8.2.3. Türkiye’de endüstriyel tasarım ofisi örnekleri	71
5.8.3. Ticari işletme olarak tasarım ofisleri.....	78
5.8.3.1. Ticari işletme ve kişilik kavramları.....	78
5.8.3.2. Şirket türleri.....	79

5.8.3.3. Türkiye’de vergi mevzuatı ve sosyal güvenlik.....	81
5.8.4. Türkiye’de endüstriyel tasarımla ilişkili güncel destek ve teşvikler	82
5.8.4.1. Genç girişimci istisnası desteği	82
5.8.4.2. Kosgeb tasarım desteği	83
5.8.4.3. Ticaret bakanlığı tasarımcı şirket ve tasarım ofisi desteği.....	85
5.8.4.4. Ticaret bakanlığı tasarım ve ürün geliştirme projesi desteği.....	86
5.8.4.5. Ticaret bakanlığı gemi ve yat sektöründe faaliyet gösteren şirketlere tasarım desteği.....	86
5.8.4.6. Tübitak Ar-ge ve ürün geliştirme destekleri	87
6. ARAŞTIRMA.....	88
6.1 Araştırmanın Amaçları.....	88
6.2 Evren ve Örneklem	88
6.3 Araştırmanın Yöntemi.....	89
6.4. Bulgular.....	89
6.4.1. İnternet yoluyla yapılan anket araştırması ve bulguları	90
6.4.2. Yarı yapılandırılmış görüşmeler ve bulguları	101
6.4.4.1. Politikalar temasına ilişkin bulgular	105
6.4.4.2. Devlet destekleri ve teşvikler temasına ilişkin bulgular	109
6.4.4.3. Tasarım etkinlikleri temasına ilişkin bulgular	113
6.4.4.4. Endüstriyel tasarımcılar temasına ilişkin bulgular.....	116
6.4.4.5. Meslek dernekleri ve odalar temasına ilişkin bulgular.....	121
6.4.4.6. Kobiler temasına ilişkin bulgular.....	124
7.SONUÇ	127
KAYNAKÇA.....	134
ÖZGEÇMİŞ	

TABLolar DİZİNİ

Sayfa

Tablo 2.1. Türkiye kreatif endüstriler meclisi tarafından desteklenen alt sektörler	8
Tablo 2.2. Türkiye’de endüstriyel tasarımcının kariyer seçenekleri.....	9
Tablo 2.3. Üniversitelerde kadro unvan kodları.....	11
Tablo 2.4. Endüstri ürünleri tasarımcısı ortak beceri setleri	12
Tablo 2.5. Endüstri ürünleri tasarımcısı istihdam alanları	13
Tablo 5.1. İhracatta hedef ülkeler	33
Tablo 5.2. Hizmet ihracatı destekleri	34
Tablo 5.3. Türkiye’de ar-ge merkezi istatistikleri.....	37
Tablo 5.4. Türkiye’de ar-ge merkezlerinin sektörel dağılımı	38
Tablo 5.5. Türkiye’de ar-ge merkezlerinin il bazında dağılımı	39
Tablo 5.6. Türkiye’de tasarım merkezi istatistikleri	40
Tablo 5.7. Türkiye’de tasarım merkezlerinin sektörel dağılımı.....	41
Tablo 5.8. Türkiye’de tasarım merkezlerinin il bazında dağılımı.....	42
Tablo 5.9. Türkiye’de arge merkezleri ile tasarım merkezlerine sağlanan destekler.....	43
Tablo 5.10. Arge destek ve tasarım personelleri için gelir vergisi stopajı teşvik oranları	44
Tablo 5.11. Kalkınma ajansları politika alanları	46
Tablo 5.12. Tübitak destek başlıkları.....	49
Tablo 5.13. Farklı araştırmacılara göre girişimcilik türlerinin başlıkları.....	58
Tablo 5.14. Endüstriyel tasarım nace kodu içeriği.....	63
Tablo 5.15. Uzmanlaşmış tasarım faaliyetleri sektör kimliği verileri.....	63
Tablo 5.16. Uzmanlaşmış tasarım faaliyetleri sektörü ölçek dağılımı.....	64
Tablo 5.17. Anonim şirketin dünyada çeşitli muadilleri.....	80
Tablo 5.18. Limited şirketin dünyada çeşitli muadilleri	81
Tablo 5.19. Vergi türleri, kaynaktan faydalanılarak tablolştırılmıştır.....	82
Tablo 5.20. Ticaret bakanlığı tasarım ve ürün geliştirme projesi desteği	86
Tablo 6.1. Kod kitabı	90
Tablo 6.2. Katılımcıların mesleki tecrübe yıl frekans tablo analizi	91
Tablo 6.3. Katılımcıların faaliyet gösterdikleri şehir frekans tablo analizi.....	91
Tablo 6.4. Katılımcıların faaliyet gösterdikleri ticari kişilik frekans tablo analizi	92
Tablo 6.5. Katılımcıların faaliyet gösterdikleri şirket türü frekans tablo analizi	92

Tablo 6.6. Katılımcıların faaliyet gösterdikleri Nace kodu frekans tablo analizi	93
Tablo 6.7. Katılımcıların faaliyet gösterdikleri Nace kodları ve açıklamaları.....	94
Tablo 6.8. Katılımcıların ticari işletmelere sağlanan destekler hakkında bilgileri	95
Tablo 6.9. Katılımcıların tasarım ve tasarım ofislerine sağlanan destekler hakkında bilgileri frekans tablo analizi.....	96
Tablo 6.10. Katılımcıların devlet desteğinden faydalanmaları frekans tablo analizi.....	96
Tablo 6.11. Katılımcıların endüstriyel tasarım faaliyetleri ile ilgili desteklerden faydalanmaları frekans tablo analizi	97
Tablo 6.12. Katılımcıların kamu dışında sağlanan desteklerden faydalanmaları frekans tablo analizi	97
Tablo 6.13. Katılımcıların destek aldıkları kurumlar ve destek içerikleri	98
Tablo 6.14. Katılımcıların dernek üyeliği frekans tablo analizi.....	98
Tablo 6.15. Katılımcıların üye oldukları oda ve dernekler frekans tablo analizi.....	99
Tablo 6.16. Katılımcıların üye oldukları oda ve dernekler tarafından bilgilendirilmesi frekans tablo analizi.....	100
Tablo 6.17. Katılımcıların çalışmanın bir sonraki aşamasına katılımı.....	100
Tablo 6.18. Araştırma soruları	102
Tablo 6.19. Görüşme soruları.....	103
Tablo 6.20. Ana temalar.....	104
Tablo 6.21. Politikalar teması ve alt kodları	105

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 2.1. Kamu tarafından yaratıcı ekonominin ölçülmesi:güncel gerçekler ve rakamlar.....	7
Şekil 2.2. Yaratıcı endüstrilerin sınıflandırılması.....	7
Şekil 2.3. Türkiye yeterlilikler çerçevesi.....	12
Şekil 2.4. Büyüklüklerine göre temel göstergelerin oransal dağılımı	15
Şekil 2.5. Kobi’lerin ekonomideki payı.....	15
Şekil 2.6. Kobi’lerin ölçeksel dağılımı	15
Şekil 4.1. Tasarım ve yönetimsellik bağlamlarının zihin haritası	24
Şekil 5.1. Kalkınma ajansları bölgesel görünümü.....	46
Şekil 5.2. İş adamının dört kategorisi	60
Şekil 5.3. Kişilik kavramı alt başlıkları	79
Şekil 6.1. Politikalar teması kelime bulutu.....	106

GÖRSELLER DİZİNİ

Sayfa

Görsel 3.1. Küçükerman, ‘‘Osman Hamdi tasarım ödülü töreni’’, 1980.....	21
Görsel 5.1. Dreyfuss, ‘‘Tasarımcının görünümü’’, 1955	61
Görsel 5.2. Frog Design, ‘‘Skywalker ‘‘ , 1976, Wega	65
Görsel 5.3. Frog Design, ‘‘Apple IIC ‘‘ , 1983,.....	66
Görsel 5.4. Fuse Project, ‘‘ Snoo smart sleeper’’, 2019	66
Görsel 5.5. Fuse Project, ‘‘The Sayl chair’’, 2010, Yves Behar.....	67
Görsel 5.6. Ideo, ‘‘Piro’’, 2022, Moooi	67
Görsel 5.7. Ideo, ‘‘Concept Kitchen for 2025’’, 2015, Ikea	68
Görsel 5.8. Layer, ‘‘Holo Bike’’, 2024, Saga	69
Görsel 5.9. Layer, ‘‘Move’’, 2019, Airbus.	69
Görsel 5.10. Pininfarina, ‘‘ Gambiano Etergraph’’, 2014, Napkin	70
Görsel 5.11. Pininfarina & Aecom , ‘‘Air tower’’, 2018, İstanbul Airport	71
Görsel 5.12. Arman Tasarım, ‘‘E-Micro’’, 2023, Tektem.....	72
Görsel 5.13. Arman Tasarım, ‘‘Fibermak’’, 2014 , Ermaksan.	72
Görsel 5.14. Artful, ‘‘Picnic’’, 2012, Nurus.	73
Görsel 5.15. Artful, ‘‘Take 5’’, 2018, Nurus	73
Görsel 5.16. Designum, ‘‘Okka’’, 2018, Arzum.....	74
Görsel 5.17. Designum, ‘‘Apron Bus’’, 2017, BMC Neoport.	74
Görsel 5.18. Kilit Taşı, ‘‘Acrobat’’, 2008, Banat	75
Görsel 5.19. Kilit Taşı, ‘‘Shell’’, 2020, Tilia.....	75
Görsel 5.20. Tasarım Üssü, ‘‘Eti Sticks’’, 2014, Eti Gıda.....	76
Görsel 5.21. Tasarım Üssü, ‘‘Tekirdağ No 10’’, 2014, Mey İçki.....	76
Görsel 5.22. Şule Koç, ‘‘Baz:Biz’’, 2017, Eczacıbaşı İntema.	77
Görsel 5.23. Şule Koç, ‘‘Nobis’’, 2020, Ersan	77

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ETMK	: Endüstriyel Tasarımcılar Meslek Kuruluşu
ETMK	: Endüstriyel Tasarımcılar Meslek Kuruluşu
GMK	: Grafikerler Meslek Kuruluşu
İTO	: İstanbul Ticaret Odası
İMOS	: İnegöl Mobilya Sanayicileri Derneği
GMK	: Grafikerler Meslek Kuruluşu
MYK	: Mesleki Yeterlilik Kurumu
MTD	: Moda Tasarımcıları Derneği
TPE	: Moda Tasarımcıları Derneği
ÖİK	: Özel İhtisas Komisyonları
TAG	: Tasarım Girişimciliği
TİM	: Türkiye İhracatçıları Meclisi
TİS	: Tasarımla İstihdam Edilen
UNCTAD	: Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı
TPE	: Türk Patent Enstitüsü
TZE	: Tam Zaman Eşdeğer
UNCTAD	: Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı
WDO	: Dünya Tasarım Örgütü
WTO	: Dünya Ticaret Örgütü
YÖK	: Yükseköğretim Kurumu
ÇG	: Çalışma Grupları

1. GİRİŞ

Yüzyıllardır ekonomiyi nasıl yöneteceğimize dair edindiğimiz bilgiler bizi, atalarımızın hayal edemeyeceği kadar zengin, sağlıklı ve uzun ömürlü yaptı (Conway, 2009). Ancak bilgiye ulaşmanın giderek kolaylaşması ve toplumsal gelişimin teknolojiyle birlikte hızlanması farklı sorunları da beraberinde getirdi.

Zaman içerisinde ekonomik hayatın gelişmesi ile birlikte toplumsal ihtiyaçların artması ve bu ihtiyaçların kamu eliyle giderilmesi ihtiyacı doğmuştur (Tatar Candan & Yurdadoğ, 2017). Çalışma kapsamında devlet desteklerini ve etkilerini ele alırken, öncelikle ekonomi ve finans alanında bu konu özelinde ortaya konulmuş temel kuramları inceleyerek bir sebep-sonuç ilişkisi kurmak gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda, Adam Smith'in arz-talep kanunu, John Maynard Keynes'in genel teorisi, Merkantilizm Monetarizm gibi temel ekonomik kuramlar hakkında literatürde bulunan çalışmalar, araştırmayla ilgili olmaları bağlamında incelenmiştir.

Ekonomik ve sosyal hayatın iyileştirerek, ekonominin sağlıklı bir şekilde işlemesi bütün iktisat öğretilerinin amaçladıkları bir hedeftir (Mat, 2020). Devletin çok büyük ölçekli bir mekanizma ve organizasyon olması sebebiyle, ekonominin sağlıklı bir şekilde işlemesi farklı parametrelerle ilişkilidir. Bu sağlıklı işleyiş için pek çok yaklaşım olmakla birlikte, klasik iktisat anlayışına ve serbest piyasa ekonomisi yaklaşımına göre devletin ekonomiye müdahale etmesi olumsuz karşılanmaktadır. Ancak Keynes'e göre devletin ekonomiye müdahalesi bir gerekliliktir (Maynard Keynes, 1946).

Bugünün dünyasında devletin ekonomiye müdahale edip edemeyeceği değil, devletin ekonomiye hangi alanlarda ve hangi ölçülerde müdahale etmesi gerektiği tartışılmaktadır (Eser, 2011). Bu bağlamda günümüzde Türkiye'de uygulanan ekonomi politikaları incelendiğinde, temel anlamda ihracat odaklı bir yaklaşım sergilendiği görülmektedir. TİM'in yayınladığı Türkiye'nin Küresel İhracat Hikayesi çalışmasında, Türkiye ihracatının ve Türk sanayisinin geleceğini, yüksek katma değerli ürünlerin üretilmesi, satılması ve pazarlamasında görüldüğü belirtilmektedir (TİM, 2023). Yüksek katma değerli ürünler ortaya koymanın en temel kriterinin endüstriyel tasarım olduğu, bu çalışmanın farklı bölümlerinde değinildiği gibi pek çok kaynakta da ifade edilmektedir.

Tez çalışması kapsamında, Türkiye’de ülke ekonomisi için kritik öneme sahip olan, endüstriyel tasarım disiplinin uygulayıcıları, özellikle endüstriyel tasarım ile ilgili ticari faaliyette bulunan, serbest çalışan endüstriyel tasarımcı, tasarım ofisi, tasarımcı şirketi, tasarım danışmanlık firması gibi tanımlar ile faaliyet gösteren endüstriyel tasarımcıların durumu, kamu ve diğer paydaşlar tarafından sağlanan destek ve teşvik mekanizmaları bağlamında ele alınacaktır.

1.1. Çalışmanın amacı

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de tasarım disiplinleri özelinde uygulanmış ve uygulanmakta olan tasarım desteklerinin gelişiminin ve tarihsel sürecinin araştırılması, farklı ülkelerde uygulanan tasarım politikaları ile tasarım desteği uygulamalarıyla kıyaslanması ve kalkınmanın en önemli unsurlarından olan tasarımın, desteklenmesi bağlamında paydaş ve sorumluluk sahibi olacak taraflar olan devlet, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının sorumluluklarının araştırılması ve verdikleri katkının araştırılarak profesyonel tasarımcıların sorunlarının ve beklentilerinin tespit edilmesidir. Ayrıca ülke ekonomisinde hem istihdam hem de finans olarak çok yüksek paya sahip kobiler ile tasarım ofislerinin, tasarım desteklerine ulaşma ve faydalanmaları bağlamında mevcut durumun ortaya konulması amaçlanmaktadır.

1.2. Çalışmanın konusu ve kapsamı

Çalışmanın konusu, ‘‘tasarım destekleri’’, ‘‘devlet kurumları’’, ‘‘özel sektör’’, ‘‘sivil toplum kuruluşları’’ ve ‘‘tasarım ofisleri’’ olmak üzere beş temel alanda ele alınmıştır.

Endüstriyel tasarım, ekonomik, sosyal ve kültürel önemi ile etkilerinin gün geçtikçe daha fazla farkına varıldığı ve önemsendiği, birbirinden farklı uygulama alanları, uygulama biçimleri, yaklaşımları olan ama aynı zamanda önemli arakesitlere sahip disiplinlerin oluşturduğu bir üst başlık olan ‘‘yaratıcı endüstriler’’ ile birlikte değerlendirilmektedir. Bu bağlamda endüstriyel tasarım, tasarımın ekonomik potansiyelinin ortaya konulması ve bu potansiyelden beklenenler ile ilgili yaratıcı endüstriler kapsamında da incelenmiştir.

Ekonomik üstünlüğe ulaşmış tüm ülkeler, ihracat hedeflerini gerçekleştirebilmek, katma değer yaratmak, bilginin ticarileştirilerek ekonomiye kazandırılması, ulusal kalkınma ve rekabette avantaj kazanma gibi sebeplerle, yaratıcı endüstrileri, tasarımı ve

tasarım içeren faaliyetleri desteklemekte, bunun üzerine politikalar geliştirmekte ve uygulamaktadır. Çalışma kapsamında hem yurt içinde hem de yurt dışında uygulanan inovasyon ve tasarım politikaları ile birlikte tasarım desteği uygulamaları araştırılmıştır. Devlet kurumlarının, inovasyon ve tasarım politikaları ile tasarım destekleri konularında sağladıkları destekler, bu desteklerin uygulama biçimlerinin incelenmesi ve bu kapsamda kamu ve özel sektörde örnek yaklaşımların araştırılarak incelenmesi ve çıkarımda bulunulması hedeflenmektedir.

Tasarım desteklerini, ulusal inovasyon sistemleri, tasarım politikaları, kalkınma, hibe ve teşvik mekanizmaları, planlama gibi kavramlarla birlikte geniş bir çerçevede ele almak gerekmektedir. Tüm bu kavramlar uluslararası rekabette önde olmak için evrensel enstrümanlar olmakla birlikte, coğrafi, kültürel, siyasi ve sosyolojik pek çok etmenden dolayı da ulusal ölçekte farklı uygulamalar ve etkiler içermektedir. Dolayısıyla politika geliştirilirken başka ülkelerde başarıya ulaşmış yaklaşımların örnek alınmasıyla beraber, ülke gerçekleri, kaynakları, potansiyeli ve diğer pek çok etmen göz önünde bulundurularak özgün ve en önemlisi istikrarlı bir yaklaşım ortaya koymak gerekmektedir.

2. ENDÜSTRİYEL TASARIM MESLEĞİ VE UYGULAMA ALANLARI

2.1. Endüstriyel Tasarımın ve Endüstriyel Tasarımcının Tanımı

Bütün insanlar tasarımcıdır. Yaptığımız her şey, neredeyse her zaman tasarımdır, çünkü tasarım tüm insan faaliyetlerinin temelidir. Herhangi bir eylemin arzu edilen, öngörülen bir sonuca yönelik olarak planlanması ve şekillendirilmesi tasarım sürecini oluşturur. Tasarımı birbirinden ayırmaya, onu kendi başına bir şey haline getirmeye yönelik her türlü girişim, yaşamın altında yatan birincil matris olarak tasarımın özünde yatan değere ters düşer. Tasarım epik bir şiir bestelemek, bir duvar resmi yapmak, bir başyapıt resmetmek, bir konçerto yazmaktır. Ancak tasarım aynı zamanda bir masa çekmecisini temizlemek ve yeniden düzenlemek, gömülü bir dişi çekmek, bir elmalı turta pişirmek, bir beyzbol maçı için taraf seçmek ve bir çocuğu eğitmektir. (Papanek, 1985)

İnsanlık tarihi ile paralel olarak gelişen tasarımın, tarihsel süreç içerisinde yaşanan değişimlerle birlikte tanım olarak da güncellendiği görülmektedir. Başlarda günlük kullanım objelerinin ihtiyaçlar dahilinde zanaat ve el becerisi kapsamında tasarlandığı süreçleri tarifleyen tanımlarla ifade edilirken, endüstri devrimi ve sonrasında tasarımın, üretim yöntemleri ve endüstrinin taleplerinin de dahil olduğu "endüstriyel tasarım" kapsamında tanımlara evrildiği bilinmektedir. Tasarım, tüketim toplumu kavramının oluşması, kapitalizmin yükselişi ve rekabetin artması ile birlikte, ürünün formunu, tüketicisinde oluşturduğu hisleri ve psikolojik etkilerini önceleyen, arzu nesnesi olma halini belirten tanımlarla ifade edildi.

2.1.1. Endüstriyel tasarımın tanımı

Endüstriyel tasarım, geleneksel el sanatı yöntemlerinden farklı olarak modern üretim yöntemleriyle yapılan ürünlerle ilgilidir. Temel amacı, tüketici psikolojisi alanındaki bilgilerden de faydalanarak, alıcının gözünde arzu edilebilir nesneler yaratmaktır (Brown, 2000). Harold Van Doren'in tanımı geçerliliğini günümüzde de korumakla birlikte, günümüzde döneminin kapsayıcılığından uzaktır. John Heskett, özünü kazındığınızda, doğada örneği bulunmayan yollardan çevremizi biçimlendirip oluşturmaya, gereksinimlerimize hizmet etmeye ve yaşamlarımıza anlam katmaya yarayan insana özgü bir yetenek olarak ifade ettiği tasarımı, yaygın bir kelime olmakla birlikte net sınırlardan yoksun olarak nitelemektedir.

Alanın duayenlerinin geleneksel tanımlarının yanı sıra WDO tasarımı, yenilikçiliği teşvik eden, iş başarısını artıran ve yenilikçi ürünler, sistemleri, hizmetler ve deneyimler

yoluyla daha iyi bir yaşam kalitesine yol açan stratejik bir sorun çözme süreci olarak tanımlamaktadır.

Tüm olumlu tanımlarla bitlikte, Viktor Papanek endüstriyel tasarımı, tüketim toplumu ve endüstrisinin lokomotifi olması sebebiyle çağın en tehlikeli mesleklerinden olarak nitelemektedir.

Yaşanan teknolojik gelişmelerin doğrudan odağında olan tasarım, günümüzde yaratıcı endüstrilerle birlikte anılan, kullanıcı deneyimi, ürün anlam bilimi, zanaat, endüstri, trend, moda gibi pek çok kavramı içeren büyük bir kavramlar kümesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Endüstriyel tasarımın tanımı çağın getirdikleri ve gereklilikleri ile birlikte değişmekte ve tasarımcıların sorumlulukları ile etki alanları artmaktadır.

2.1.2. Endüstriyel tasarımcının tanımı

Karanlık geçmişin derinliklerinde bir yerde, su isteyen ilkel insan, içgüdüsel olarak ellerini bir havuza daldırıp içti. Suyun bir kısmı parmaklarının arasından sızdı. Zamanla yumuşak kilden bir kase yaptı, sertleşmesini sağladı ve ondan içti; bir sap taktı ve bir fincan yaptı; bir ağızlık oluşturmak için kenarının bir noktasını sıkıştırarak bir sürahi oluşturdu (Dreyfuss, 1955). Dreyfuss'un yalın ve betimsel anlatımı tasarımın, tasarımcının tanımlarının, tarihin akışı boyunca insan ve çevre ihtiyaçları ile birlikte değiştiğini ve geliştiğini zarif bir ifade ile göstermektedir. Bu durum farkında olmasak da günlük yaşam içinde halen devam etmektedir. Güncel bir örnekle, ilkel insanın yerini modern insan almıştır, günlük davranışları içinde ihtiyaç duyduğu nesneyi üç boyutlu bir yazılımda modelleyen modern insan, modelini üç boyutlu yazıcı vasıtasıyla üretir ve ihtiyacını karşılamak üzere kullanmaya başlar. Bununla birlikte günümüzde tasarımcı ile mucit tanımları birbirine karıştırılmaktadır.

Telefonu Alexander Graham Bell icat etti ancak ona formunu veren bir endüstriyel tasarımcı olarak Henry Dreyfuss'dur (Hannah, 2004). Bu çarpıcı ifade tasarımcının tam olarak ne yaptığını kısa ve öz olarak ortaya koymaktadır. Yine endüstriyel tasarımın önemli temsilcilerinden Dreyfuss'un tanımı geçerliliğini korumakla beraber, değişen zaman, çağın gereklilikleri ve teknolojik gelişmelerle, endüstriyel tasarımın tanımı ile birlikte tasarımcının tanımı da farklılaşmaya başladı, sorumlulukları da arttı.

IBM'in tasarım direktörü olan Richard Sapper, Knoll markası için sandalyeler, Alessi markası için aksesuarlar, Artemide markasının ikonik lambası olan Tizio'yu ve pek çok bilgisayar tasarladı. Ona bir aydınlatma tasarımcısı mı, mobilya tasarımcısı mı,

yoksa ürün tasarımcısı olarak mı hitap etmeliyiz? O endüstri için bir tasarımcı ve dünya standartlarında bir ürün tasarımcısı olarak bilinmektedir (Hannah, 2004). Tasarımcıyı eğitim hayatında kazandığı becerilerle tanımlayabiliriz ancak endüstrinin, kullanıcının, çevrenin, yatırımcının ve hatta mesleki tatmin anlamında kendisinin ondan beklentilerinin yanında eksik bir tanımlama olacaktır. Bu zorlu beklentilerin varlığı ile birlikte uzmanlaşma, her durumda olmasa da tasarımcıyı tanımlarken belli sınırlar oluşturmamızda bize referans olacaktır.

Günümüzde yaratıcı endüstrilerin öneminin anlaşılma başlanması ve yükselişyle birlikte endüstriyel tasarımın ve tasarımcının da yaratıcı endüstrilerin diğer alanları ile ilişkileri sorgulanmaktadır. Çalışma kapsamında bu ilişki ele alınarak değerlendirilmiştir.

2.1.3. Yaratıcı endüstriler ve endüstriyel tasarım ilişkisi

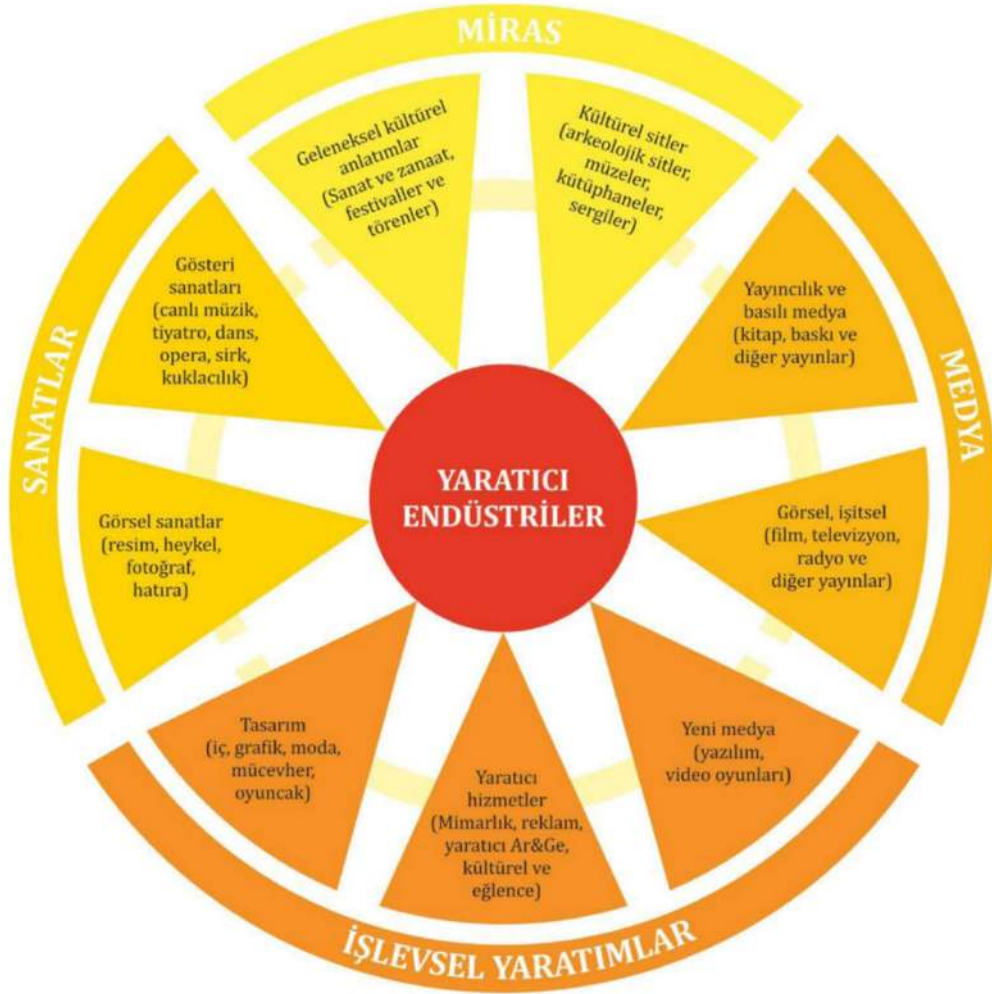
Kreatif endüstriler, kökeni bireysel yaratıcılık, beceri ve yeteneklere dayanan ve fikri mülkiyetin oluşturulması ve kullanılması yoluyla zenginlik ve istihdam yaratma potansiyeline sahip endüstriler olarak tanımlanmaktadır (http-1). Richard Florida'nın yaratıcı sınıf teorisine dikkat çekmesiyle birlikte popülerleşen yaratıcı endüstriler, günümüzde ekonomik olarak ölçülmekte ve yarattığı değer rakamsal olarak da ifade edilmektedir. Yapılan ölçümler, yaratıcı endüstrilerin endüstriyel tasarım gibi bazı alanlarında çarpan etkisi tam olarak ölçülemese de, Türkiye'de ve dünyada kamu otoritelerinin dikkatini çekecek büyüklüğe ve etkiye sahiptir.

Kültür endüstrisi sektörü, global GSYİH'nın yüzde 3,1'ini oluşturur. 2020'de yaratıcı mal ve hizmetlerin toplam mal ve hizmet ihracatının sırasıyla yüzde 3 ve yüzde 21'ini temsil ettiğini tahmin ediliyor. Buna ek olarak, çoğu kısa vadeli ve düşük ücretli olmasına rağmen, kültürel ve yaratıcı endüstriler dünya çapında yaklaşık 50 milyon iş yaratan tüm istihdamın yüzde 6,2'sini sağlıyor. Diğer sektörlerden daha fazla genç insanı (15-29 yaş grubu) istihdam ediyorlar. Bu endüstrilerdeki istihdam kadınların ve gençlerin lehine pozitif olarak ayrılmaktadır. Bu faktörler, yaratıcı endüstrileri 2030 gündemine ulaşılması açısından hayati sektörler haline getiriyor (UNCTAD, 2022).

Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı raporunda, yaratıcı endüstriler kapsamında Türkiye ile ilgili verilerin de yer almaktadır.

Türkiye'de 2018'de,
telif haklarına dayalı
endüstriler
GSYİH'nın
% 2.9'una
katkıda bulundu ve
1.2 milyon'dan
fazla kişiyi, yani
toplam iş gücünün
%4.3'ünü
istihdam etti.

Şekil 2.1. Kamu tarafından yaratıcı ekonominin ölçülmesi: güncel gerçekler ve rakamlar
(UNCTAD,2022)

Şekil 2.2. Yaratıcı endüstrilerin sınıflandırılması (Hocaoglu, 2016)

Türkiye’de kreatif endüstrilerin yarattığı ekonomik değerin fark edilmesiyle birlikte adımlar atılmış, 2017 yılında TOBB Türkiye Kreatif Endüstriler Meclisi kurulmuştur. Bu çerçevede ülkemizde endüstri kapsamında değerlendirilen ve Türkiye Kreatif Endüstriler Meclisi’nin desteklediği alt sektörler şu şekilde sırlanmaktadır;

Tablo 2.1. Türkiye kreatif endüstriler meclisi tarafından desteklenen alt sektörler (<http-2>)

Sahne Sanatları	Tiyatro
Sahne Performansı	Deneyim Tasarımı
Moda Tasarım	Dijital Sanatlar
Reklamcılık	Grafik Tasarım
Müzik	Sinema
Mimarlık	Endüstriyel Tasarım
İlim/Edebiyat	Oyun Tasarımı
Fotoğrafçılık	Plastik Sanatlar

Yaratıcı endüstriler ile ilgili ekonomik veriler farklı kurum ve kuruluşlar tarafından ölçülerek paylaşılmaktadır. Ancak tez çalışmasının ilerleyen bölümlerinde değinildiği gibi, NACE kodu uygulamaları ve sınıflandırmaların birkaç alanı birlikte içermesi gibi sorunlar nedeniyle endüstriyel tasarım alanında gerçekleştirilen ekonomik faaliyetler net olarak tek başına ölçülemediği tespit edilmiştir.

2.2. Endüstriyel Tasarımcılığın Faaliyet Alanları

Tasarımcıların serüveni, tıpkı Odysseus’un denize açılması gibi, zevkli de olsa yorucu bir eğitim sonunda, iş hayatına atılmak için demir almalarıyla başladı. Kimileri, rüzgara kapılarak denizler, okyanuslar aşarak uzak ülkelere gittiler. Bu ülkelerde iş olanakları aradılar. Kimileri sanayi kuruluşlarına giderek, birebir üretim ile uğraştılar. Kimileri kendilerini KİT’leri kalkındırmaya adanmışlar. Kimileri üretici firmalar kurdu, tasarımın yanı sıra üretmeyi ve satmayı denedi.

Sirenler’in tatlı, para şıkırtılı seslerini duyan kimileri işadamlığını benimseyip tasarımı unuttular. Kimileri teori ve felsefenin lotus çiçeklerini yiyen ve mutlu yaşayan akademisyenlerin ülkesine yerleştiler. Üretici firmalara girenlerin kimileri burada, tasarıma yer vermek istemeyen, tek gözlü devlerle karşılaştılar. Kimileri azimli çalışmaları ve önceleri airbrush sonra da CAD teknikleri ile tek gözlü devlerin gölerini boyayarak tasarım departmanlarının kurulmasını sağladılar. Kimileri de güzel büyücü Kirke’nin cazibesine kapılarak esir düştükleri dekorasyon adasından, yanlarına

tasarımları ile kaçmayı başardılar. İşte bu serüvenden sonra karaya ulaşmayı başaran bir avuç tasarımcı... (ETMK, 2009).

Zafer Akay'ın betimsel anlatımında da görüldüğü gibi endüstriyel tasarımcının önünde mezuniyet sonrası pek çok kariyer seçeneği bulunmaktadır. Ancak temelde iki kariyer seçeneği vardır, istihdam edilmek ya da girişimci olmak (Wu ve diğ, 2013).

Endüstriyel tasarımcıların kariyer planları ile ilgili seçenekler Tablo 3.'de paylaşılmıştır. Endüstriyel tasarımcıların kariyer tercihlerinin sektörel bazda veri olarak ortaya konulması ayrı bir çalışmanın konusu olmakla birlikte, günümüzde endüstriyel tasarımcıların kamuda istihdamı akademik kariyer doğrultusunda mümkün olmaktadır, istihdam edilmeyi tercih eden tasarımcıların büyük çoğunluğu özel sektör üzerine kariyer planlaması yapmaktadır.

Özel sektörde en büyük payı KOBİ'ler oluşturmakla birlikte büyük ölçekli firmaların Ar-Ge merkezi ve tasarım merkezleri önemli istihdam alanlarıdır. Endüstriyel tasarım disiplini kapsamında kazanılan donanımlar endüstriyel tasarımcılar için endüstriyel tasarım disiplinine yakın alanlar ve yaratıcı endüstrilerin farklı alanlarında çalışmalar gerçekleştirmeyi mümkün kılmaktadır. Benzer yazılımların içmimarlık alanında kullanılması, içmimarlık alanında endüstriyel tasarımla ilişkili ihtiyaçların oluşması sebebiyle bu alanda endüstriyel tasarımcıların faaliyet gösterdiği alanlardan biridir. Benzer bir durum oyun ve sinema gibi farklı alanlarda da mevcuttur. Ayrıca diğer disiplinlerde olduğu gibi endüstriyel tasarım eğitimi alan ancak kariyerini farklı alanlarda sürdüren mezunlar da bulunmaktadır.

Tez çalışmasının ilerleyen aşamalarında girişimcilik konusunda ayrılmış bir bölüm bulunmakla birlikte, girişimcilik, endüstriyel tasarım ve tasarımcıyla yakından ilişkilidir ve henüz lisans eğitimi sürecinde farkındalığı oluşturulması gereken alanlardan biri olarak değerlendirilmelidir.

Tablo 2.2. Türkiye'de endüstriyel tasarımcının kariyer seçenekleri (Dreyfuss ,1955, Lin ve Cheng 2013 ve Temeltaş, 2011 'den faydalanılanarak tablolastırılmıştır.)

1. İstihdam Edilen	1.1.Kamu Sektörü	1.1.1.Akademisyen
	1.2.Özel Sektör	1.2.1.Büyük ölçekli firmalar
		1.2.2.Kobiler
		1.2.3.Tasarım ofisleri

Tablo 2.2.(Devam) Türkiye’de endüstriyel tasarımcının kariyer seçenekleri (Dreyfuss ,1955, Lin ve Cheng 2013 ve Temeltaş, 2011 ’den faydalanılarak tablolastırılmıştır.)

		1.2.4.Yakın Alanlar (İçmimari, Oyun, Sinema vb.)
		1.2.5.Alan dışı
2. Girişimci	2.1.Serbest Tasarımcı	2.1.1.Freelancer
	2.2.Tasarım Ofisi	2.2.1.Hizmet sunan
	2.3.Tasarımcı Girişimci	2.3.1.Ürün/Hizmet üreten, satan

2.2.1. Kamu sektörü

Kamu sektöründe istihdam edilebilmek için eğitim alınan mesleğin MYK kapsamında bir meslek statüsü olarak tanımlanmış olması gerekmektedir. Endüstriyel tasarım mesleği henüz kamuda istihdam bağlamında ve MYK kapsamında bir meslek statüsü olarak tanımlanmış değildir. Kamuda, mimarlık, mühendislik, doktorluk, avukatlık gibi mesleklerin sahip olduğu gibi endüstriyel tasarım alanında da istihdam imkanı bulunmamaktadır. Belediyeler gibi farklı kamu kurumları endüstriyel tasarımın konusu olan alanlarda faaliyet göstermekte ancak bu faaliyetler alanın uzmanları tarafından gerçekleştirilmemektedir. Ayrıca tasarım ile ilgili yönetsel alanlar kapsamında, kamuda yönetici kadrolar bulunmamaktadır.

2022 yılı aralık ayı verilerine göre kamu sektöründe istihdam edilen kişi sayısı 5.010.904’ dür. Ancak bu sayı içinde güncel düzenlemeler kapsamında akademik kadrolar dışında kamu sektöründe endüstriyel tasarımcı istihdamı mevcut değildir (http-3).

2.2.1.1. Akademi

Endüstriyel tasarıma verilecek en önemli desteklerden biri endüstriyel tasarımcıların kamuda istihdamının sağlanmasıdır. Bu bağlamda endüstriyel tasarımcıların da doktor, avukat, mühendis ve mimarlar gibi kamuda istihdamının önünü açması bakımından 2. madde büyük önem arz etmektedir. Bununla birlikte halihazırda bir endüstriyel tasarım mezununun kamuda istihdam edilmesi akademik kariyer ile mümkün olduğu görülmektedir. Tasarım akademisyenlerinin kadro ünvan kodları aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 2.3. Üniversitelerde kadro unvan kodları (Devlet-Personel-Baskanligi-Kadro-Unvan-Kodlari, n.d.)

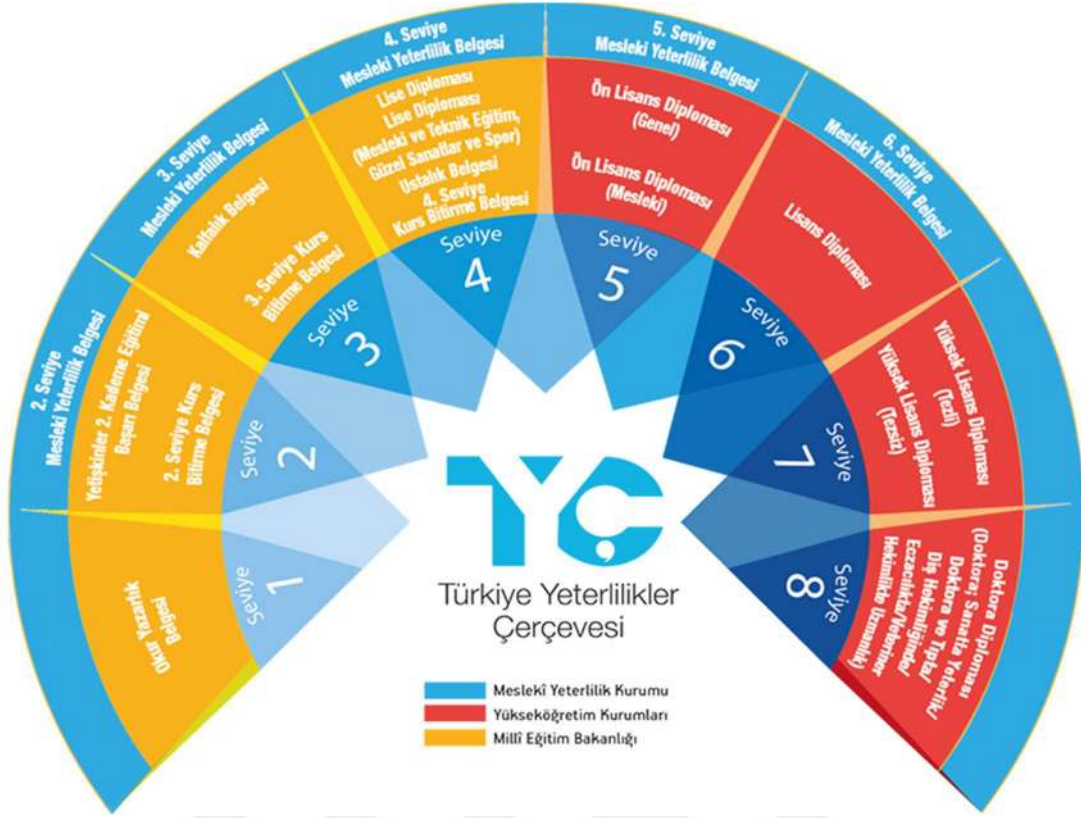
Kod	Ünvan Adı	Sınıf	Aralığı
1590	Araştırma Görevlisi	ÖE	3-7
1570	Öğretim Görevlisi	ÖE	1-7
1565	Yardımcı Doçent	ÖE	1-5
1555	Doçent	ÖE	1-3
1550	Profesör	ÖE	1-1

Tasarım akademisyeni olmanın dışında, Yükseköğretim Kanunu 31. Maddesi gerekli şartlarını sağlayan endüstriyel tasarımcıların süreli veya ders saati ücreti ile üniversitelerde görevlendirilebildikleri görülmektedir. Bu tip görevlendirmelerde şartların tartışılması gerekliliği ile birlikte endüstriyel tasarım eğitimi veren üniversitelerde uygulandığı bilinmektedir. Bu kapsamda yapılan çalışmaların değerlendirilmesi ve etkilerinin ölçülmesi ayrı bir akademik çalışmanın konusu olmakla birlikte, endüstriyel tasarım alanında çalışmaları ile tanınmış kişilerin üniversitelerde uzmanlıkları ile ilgili ders vermesi öğrenci açısından, piyasa tecrübesinin paylaşılması, uzmanı olunan alan ile ilgili ileri seviye bilgiye erişim gibi pek çok alanda fayda sağlamaktadır.

2.2.2. Özel sektör ve Kobi'ler

Kamu sektörü dışındaki tüm kariyer seçenekleri özel sektör içinde değerlendirilebilir. Ancak bu başlıkta değinilen özel sektör kavramı, endüstriyel tasarımcı açısından bir firmada istihdam edilme bağlamında ele alınmıştır. Özel sektörde istihdam konusunun kendi içinde yasal zorunlulukları, sorumlulukları ve düzenlemeleri bulunmaktadır. Bu kapsamda değerlendirilmesi gereken önemli konulardan biri ülkemizin Avrupa Birliği üyeliği ile ilgili devam eden Avrupa Birliği'ne uyum süreci ve bu doğrultuda yapılması gereken düzenlemelerle birlikte atılması gereken adımlardır. Bu kapsamda hem eğitim öğretim hem de mesleki olarak yeterlilikler ile ilgili kurumlar ve süreçlerin Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi (AYÇ) kapsamında tekrar yapılandığı görülmektedir. Buna paralel olarak Türkiye'de eğitim öğretim ile mesleki yeterlilikler ve düzenlemeleri TYÇ ve MYK'nun konusudur.

Türkiye'de endüstriyel tasarım eğitimi TYÇ kapsamında, MYK ve YÖK sorumluluğunda 6., 7. ve 8. seviyeleri ile sınıflandırılmaktadır.

Şekil 2.3. Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi (http-4)

Dört yıllık endüstriyel tasarım eğitimi almış olan tasarımcıların, bu eğitim sonunda sahip olması gereken temel beceriler de aşağıdaki tabloda paylaşılmıştır.

Tablo 2.4. Endüstri ürünleri tasarımcısı ortak beceri setleri (http-5)

1	Çizim ve Eskiz	7	Renk, Malzemeler ve Yüzeyler
2	Üç Boyutlu Görselleştirme	8	Temel Mühendislik ve İmalat
3	Üç Boyutlu Görsel Gerçekçilik	9	Temel Bilgisayar Programlam
4	Kullanıcı Araştırması	10	Üretim Süreçleri
5	Görsel Hikaye Anlatma	11	Pazarlama ve Markalaşma
6	Hızlı Prototipleme ve Test	12	Yönetim

Eğitimde olduğu gibi mesleki uygulamada da TYÇ ve MYK kapsamında standartlar mevcuttur. Türkiye Yeterlilikler Veri Tabanı, Mesleki Yeterlilik Kurumu ve

Sosyal Güvenlik Kurumu ile birlikte tüm mecralarda Endüstri Ürünleri Tasarımcısı meslek kodu “2163.02 Endüstri Ürünleri Tasarımcısı” olarak belirtilmektedir (SGK Meslek Kodları). Dolayısıyla endüstri ürünleri tasarımcısı istihdamı her firma için resmi prosedürde bu mesleki kod üzerinden gerçekleştirilmektedir. Endüstri ürünleri tasarımcısının istihdam edilebileceği çalışma alanları çoğaltılabileceği gibi, temel başlıklar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir;

Tablo 2.5. Endüstri ürünleri tasarımcısı istihdam alanları (<http-5>)

1	Otomotiv ve Ulaşım	8	Tıp ve Sağlık
2	Tüketici Elektronik	9	Ticari ve Endüstriyel
3	Mobilya	10	Kişisel ve Yaşam Tarzı
4	Züccaciye	11	Ambalaj
5	Ortamlar ve Perakende	12	Servis
6	Oyuncak ve Aksesuarlar	13	Gıda
7	Dijital Ürünler	14	

"In-house" ifadesinin karşılığı olarak kullanılan "kadrolu" kelimesi, tam anlamını yansıtmasa da ülkemizde doğru kitlelerle etkili iletişim kurulmasını sağlamıştır. Bu kavram, "istihdam edilen tasarımcılar" olarak tanımlanmaktadır (Kındı, 2007). Tasarımcının firma bünyesinde istihdam edilmesinin hem tasarımcı hem de işletme açısından avantajları ve dezavantajları bulunmaktadır. Bu durumlar ile ilgili literatürde detaylı içeriklere sahip çalışmalar bulunakla birlikte istihdam edilen firmaların yapısı ve büyüklüğü, tasarımcılara sağlanan imkanlar doğrultusunda belirleyicidir.

2.2.2.1. Büyük ölçekli firmalar

Merkez bankasına göre, yıl içinde 250 kişinin üzerinde çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri 25 milyonu aşan işletmeler büyük ölçekli firmalar olarak tanımlanmaktadır.

Tez çalışmasının ilerleyen bölümlerinde detaylı olarak değinilmekle birlikte, Türkiye’de büyük ölçekli firmalar, Ar-Ge merkezi ve Tasarım merkezi olmaları sebebi ile kamu tarafından önemli desteklere sahip olmaktadır. Ayrıca bu merkezlerin bünyesinde tasarımcı, mühendis, teknisyen gibi farklı alanlarda personel istihdam

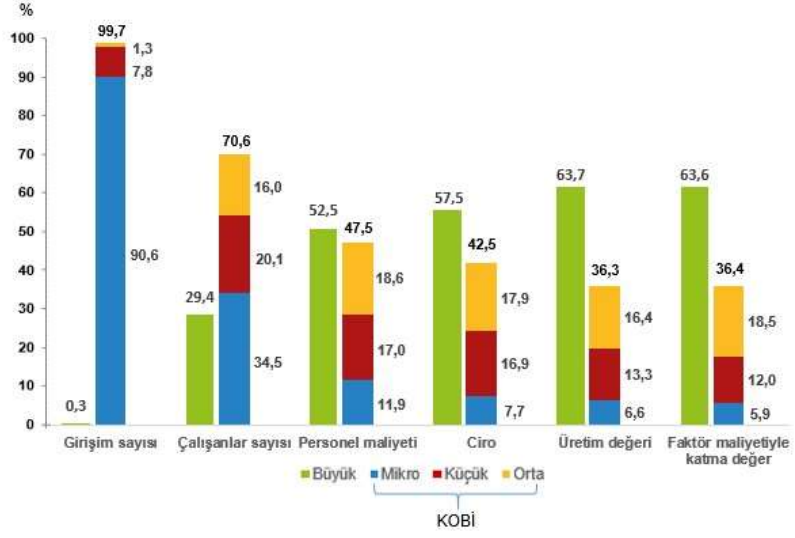
etmeleri sebebiyle disiplinler arası çalışanlar yapılması için de önemli alanlardır. Bu merkezler sağlanan destekler sebebiyle kamu tarafından belli özellikler bağlamında belli aralıklarla denetlenmeleri ve kurumsal yapıya sahip olmaları, endüstriyel tasarımcıların mesleki ve sosyal hakları bağlamında korunmaları ve belli standartların sağlanması bakımından önemlidir. Büyük ölçekli firmalarda endüstriyel tasarımcının pozisyon olarak yükselme potansiyeline sahip olması da kariyer bağlamında önem arz etmektedir.

2.2.2.2. Kobiler

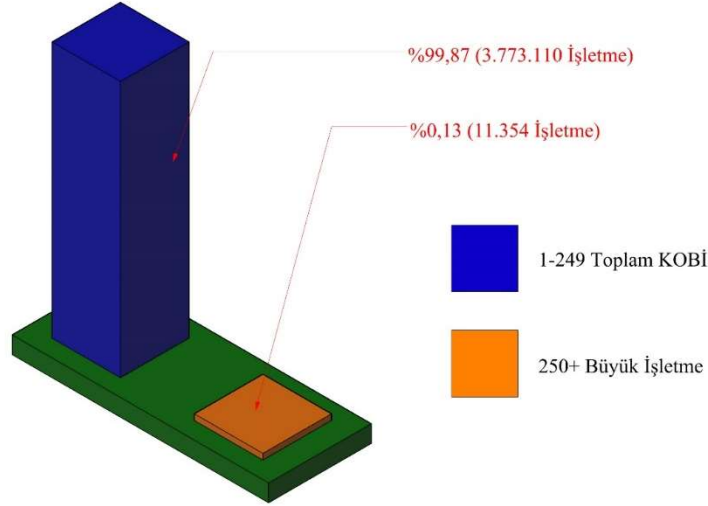
Kobi Yönetmeliği'ne göre, personel istihdamı yıllık iki yüz elli kişiden az, hasılatı veya bilançosu beş yüz milyonu aşmayan işletmeler KOBİ statüsündedir. Bu statüde bulunan firmalar, satış hasılatları, bilançoları ve personel sayıları dikkate alınarak üç ayrı sınıfa ayrılmıştır.

- I. İstihdam ettiği personel yıllık on kişiden az olan ve yıllık net satışı ya da bilançosu on milyonu aşmayanlar mikro işletmelerdir.
- II. İstihdam ettiği personel yıllık elli kişiden az olan ve yıllık net satışı ya da bilançosu yüz milyonu aşmayanlar küçük işletmelerdir.
- III. İstihdam ettiği personel yıllık iki yüz elli kişiden az olan ve yıllık net satışı ya da bilançosu beş yüz milyonu aşmayanlar büyük işletmelerdir.

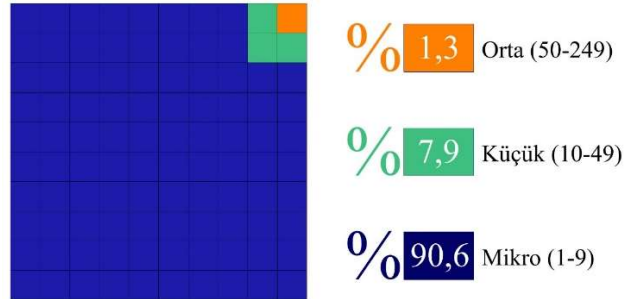
Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı 2024 yılı verilerine göre, Türkiye ekonomisi KOBİ ağırlıklı bir yapıdadır. 2021 itibarıyla, Türkiye'de yaklaşık 3 milyon 568 bin KOBİ bulunmaktadır. KOBİ'ler, çalışan sayısına göre toplam girişimlerin yüzde 99,7'sini oluşturarak istihdamın yüzde 71'ini, katma değer in yüzde 35,5'ini, ihracatın yüzde 30,4'ünü ve Ar-Ge harcamalarının yüzde 27,1'ini sağlamaktadır. Haziran 2023 itibarıyla banka kredilerinin yüzde 28'i KOBİ'ler tarafından kullanılmıştır. KOBİ'lerin rekabet gücü, yenilikçilik ve istihdam açısından verimlilik, ölçek ve kurumsallaşma hala büyük önem taşımaktadır.

Şekil 2.4. Büyüklüklerine göre temel göstergelerin oransal dağılımı (%), 2022 (TÜİK).

Şekil 2.5. KOBİ'lerin ekonomideki payı, kaynaktaki veriler görselleştirilmiştir.

Şekil 2.6. KOBİ'lerin ölçeksel dağılımı, kaynaktaki veriler görselleştirilmiştir.

(Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2024)

Veriler göstermektedir ki, Türkiye’deki işletmelerin büyük çoğunluğunu KOBİ statüsündeki işletmeler, KOBİ’lerin de büyük çoğunluğunu ”Mikro” ölçekli işletmeler oluşturmaktadır.

Veriler değerlendirildiğinde endüstriyel tasarım mezunları için en büyük istihdam alanının KOBİ’ler olduğu ortadadır. Ayrıca profesyonel tasarımcılar ve tasarım ofisleri için de hem tasarım danışmanlığı faaliyetleri hem de işbirliği çalışmaları için en büyük iş potansiyelinin KOBİ’ler ile birlikte geliştirilecek projelerde olduğu görülmektedir.

2.2.2.3. Tasarım ofisleri

Lin ve Cheng çalışmalarında, ”employed by design (EBD) / tasarımda istihdam edilen (TİS)” ve ”start-up by design (SUBD) / tasarım girişimciliği (TAG)” kavramlarını kullanarak, tasarımcıların çoğunun ilk işlerinden birinin tasarım ofislerinde/firmalarında istihdam edilmek olduğunu belirtmektedirler (Lin & Cheng, 2014). Bu başlıkta da tasarım ofisleri tasarımcılar, için TİS bakımından ele alınmıştır.

TİS, bir tasarımcının kariyerine başladığı ilk adımlardan biri olarak görülüyor. Aslında tasarım ofislerinde çalışan her tasarımcı, mesleği ile ilgili önemli eğitim ve öğrenim fırsatları yakalıyor ve mesleki gelişimini ofis bünyesinde gerçekleştiriyor. Bir tasarımcı, tasarımın gerçekliği ve zorluğunun farkına varmaya başladığında, belki kariyerinde başarılı olma fırsatı yakalayacaktır (Brown, 2000). Brown, yeni mezun tasarımcılara, piyasada ünlü bir marka kurmuş olan büyük ölçekli şirketlerde iş bulmaları gerektiğini tavsiye etmektedir. Kendi işlerini kurmadan önce mümkün olduğu kadar uzun süre şirkette kalmaları gerekir. Brown da makalesinin sonunda Patrick Kelly'den alıntı yaparak “Bir işe başlarken ne kadar çok zorlukla karşılaşırsanız, onlara meydan okumaktan o kadar heyecan duymalısınız. Başarıya ulaşmanın kolay bir formülü yoktur.” Girişimci olmak çok zor olsa da yine de denemeye değer (Lin & Cheng, 2014).

Tasarım ofislerinde istihdam edilen tasarımcılar için her şirkete göre farklılık göstermekle birlikte avantajlı oldukları durumlar vardır. Öncelikle aynı disiplinden gelen bir işveren/yönetici ile çalışmanın aslında mesleki mentöre sahip olmak gibi bir karşılığı olması önemlidir. Mesleğe ve işe bakış anlamında paralel yaklaşımların ve uyumun yakalanması çok muhtemeldir. Tecrübe paylaşımının yoğun olduğu bir çalışma ortamıdır. Aynı zamanda diğer istihdam alanlarına göre tasarım ofisinde çalışmak tasarımcının tasarım süreçlerinde ve yönetiminde daha fazla sorumluluk almasını gerektirir. Alınan

her sorumluluk mesleki ve kişisel gelişime olumlu katkı sağlar. Tasarım ofisleri kendi içlerinde, otomotiv, beyaz eşya, tüketici elektroniği, mobilya, savunma sanayi gibi uzmanlık alanlarına sahip olmakla birlikte genellikle farklı alanlarda projeler üretmektedir. Bu durum, sürekli öğrenme isteği ve gelişime açık olmayı gerektirmekle birlikte tasarımcı açısından yaratıcılığı, güncel kalmayı ve bir devinim içinde tek düzelikten uzak çalışma süreçlerini beraberinde getirmektedir.

3. TÜRKİYE’DE TASARIM DİSİPLİNİ ÖZELİNDE MESLEK ÖRGÜTLERİ VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

İnsanlık tarihinin şekillenmesinde, bir araya gelme, örgütlenme ve örgütlerin birbiriyle mücadele etmelerinin önemli bir payı olmakla birlikte, meslek örgütleri de bu mücadele sürecinde gelişme göstermiştir. Bu doğrultuda Ayn Rand’ın, Atlas Silkindi eserinde kamunun endüstri faaliyetlerini şekillendirmek adına kritik sektörlerle, regülasyonlar bağlamında doğrudan müdahaleleri ve ütöpik sonuçları üzerine kurgusal ancak çarpıcı bir anlatımı mevcuttur (Rand, 1957). Adam Smith ise iktisadi yaklaşım olarak kamu müdahalesine karşıt görüşe sahip olmakla birlikte, Milletlerin Zenginliği eserinde meslek örgütlerinin ilk örnekleri olan loncalar, nitelikleri ve Avrupa’daki örneklerinin işleyişleri üzerine detaylı bilgiler paylaşmıştır (Smith, 1776). İlk örneklerin zanaatkarların mesleki dayanışmaları bağlamında oluşan meslek örgütleri, endüstriyel tasarımın zanaatlar ile yoğun arakesitleri olması sebebiyle bu alandan örneklenabilir.

Türkiye’de ise mesleki örgütlenmenin tasarım eğitimi ile birlikte oluşmaya başladığını ve ilk meslek örgütünün hem kamu hem de sanayi tarafında çok etkili olduğu görülmektedir. Ancak gelişim süreci incelendiğinde her dönemin ekonomik ve politik ikliminden doğrudan etkilendiği ortadadır. Türkiye’de endüstriyel tasarım meslek örgütlerinin tarihsel gelişimi incelendiğinde, dernek statüsünde kaldıkları kamu kurumu niteliğinde meslek örgütü ve oda statüsüne kavuşamadıkları görülmektedir. Günümüzde Türkiye’de birisi ETMK ve diğeri ENTA olmak üzere iki ayrı endüstriyel tasarım meslek örgütü faaliyet göstermektedir. Çalışma kapsamında meslek örgütlerinin tanımıyla birlikte, Türkiye’de endüstriyel tasarım özelinde faaliyette bulunmuş ve bulunmaya devam eden organizasyonlar incelenmiştir.

3.1. Meslek Örgütünün Tanımı

Günümüzde meslek örgütleri, bir mesleğin daha iyi koşullarda icra edilebilmesi, meslek mensuplarının durumlarının iyileştirilmesi, hizmet kalitesinin geliştirilmesi ve mesleğin icrası esnasında kamunun zarar görmesinin engellenmesi için faaliyetlerde bulunan, kar amacı gütmeyen kuruluşlardır (Çokgezen & Toksoy, 2012). Çokgezen ve Toksoy’un tanımıyla birlikte, Devlet Denetleme Kurulu’nun 2010 yılında yayınlanan raporunda meslek örgütleri, çeşitli meslekleri icra eden kişilerin, ortak mesleki çıkarlarını korumak, mesleki dayanışma ve yardımlaşmayı güçlendirmek, mesleğin belli standartlara ve ahlak kurallarına uygun olarak yürütülmesini sağlamak ve toplumsal bazı

sorumlulukları yerine getirmek gibi temel amaçlar doğrultusunda bir araya gelmeleri ve bu amaçla kendi kişiliklerinden ayrı bir tüzel kişiliğin bünyesinde örgütlenmeler olarak tanımlanmaktadır (DDK, 2009). Meslek örgütleri ile ilgili literatür araştırıldığında, ahilik, lonca, mesleki cemiyet, sivil toplum kuruluşu ve dernekler gibi kavramların ele alındığı görülmektedir. Köklü bir geçmişi olan meslek örgütleri, gelişim süreci boyunca her dönem meslek mensuplarının farklı ihtiyaçlarını karşılamış, sorunlarının çözülmesinde etkili organizasyonlar olarak faaliyet göstermiştir.

3.2. Dünyada Endüstriyel Tasarım Meslek Örgütleri

Alet ve makinelerin tasarımına yönelik ilgi, neredeyse Sanayi Devrimi'nin başlangıcıyla aynı zamana denk geldi ve yeterince uygun bir şekilde, ilk kez İngiltere'de ortaya çıktı. İlk endüstriyel tasarım topluluğu 1849'da İsveç'te kuruldu ve bunu kısa bir süre sonra Avusturya, Almanya, Danimarka, İngiltere, Norveç ve Finlandiya'daki (sırasıyla) benzer dernekler izledi (Papanek, 1985).

Endüstriyel tasarımcıların çıkarlarını temsil eden uluslararası bir organ oluşturma fikri ilk olarak Jacques Vienot tarafından Institut d'Esthetique Industrielle'in uluslararası kongresinde sunulmuştur. 29 Haziran 1957'de Londra'da yapılan özel bir toplantıda Uluslararası Endüstriyel Tasarımcılar Dernekleri Konseyi adı altında Icsid olarak resmen kuruldu. Örgüt resmi olarak Paris'te tescil edildi ve Sekreteryası 17 Quai Voltaire'de kuruldu. Bu örgüt günümüzde pek çok ülkeden tasarım derneğini içeren üye yapısıyla birlikte WDO adı altında faaliyetlerini sürdürmektedir.

3.3. Türkiye’de Yaratıcı Endüstriler Bağlamında Meslek Örgütleri

Türkiye’de yaratıcı endüstriler bağlamında pek çok mesleğin örgütlendiği ve bir dernek veya meslek örgütü altında temsil edildiği görülmektedir. Ayrıca bu meslek örgütü ve derneklerin bir çatı kuruluş oluşturarak mesleki örgütlenme konusunda bir adım daha attıkları görülmektedir.

3.3.1. Yekon

Yaratıcı Endüstriler Konseyi Derneği 30 Mayıs 2012'de, ülkemizde yaratıcılığın lobisini yapmak, yaratıcı endüstrileri bir araya getirmek, yaratıcılığın değer-eder ilişkisini kurmak, kamu ve bürokrasi nezdinde pozitif ayrımcılık yapılması için girişimlerde bulunmak üzere kurulmuştur.

Yaratıcı Endüstriler Konseyi Derneği mevcut durumda British Council'de tanınmış 13 endüstrinin 6'sını içermekle birlikte, reklam, moda, film, halkla ilişkiler, grafik ve endüstri tasarım olmak üzere farklı alanlarda temsilcisi olan 20 dernekten oluşan üye yapısına sahiptir ([http-6](http://6)).

3.4. Türkiye’de Endüstriyel Tasarım Alanında Meslek Örgütleri

Türkiye’de endüstriyel tasarım ile ilgili mesleki örgütlenmenin tasarım eğitiminin başlamasıyla tarihsel olarak paralel ilerlediği görülmektedir. Dolayısıyla tasarım ile ilgili ilk meslek derneğinin kurucuları arasında endüstriyel tasarımcı ünvanı olan bir üye olmadığı görülmekte, kurucuların ağırlıklı olarak mimar, içmimar, grafiker ve sanayicilerden oluştuğu görülmektedir.

Meslek örgütleri incelendiğinde kuruluş yılları arasında uzun süreler olduğu, bu sebeple farklı kuruluş motivasyonlarına sahiplerdir. Siyasal ve ekonomik konjonktür farklılıkları da bu örgütler arasındaki vizyon, misyon ve öncelik farklarının sebepleri olarak gösterilebilir.

3.4.1. Endüstri tasarımı derneği

ETD’nin kuruluşuyla ilgili ilk adımlar 1974’de atılmış, yasal kuruluşu ise 1 Ağustos 1978 yılında tamamlanmıştır. ETD, tüzüğünün derneğin adı ve yönetim merkezini içeren 1. Maddesinde yazdığı üzere 1630 sayılı ‘‘Dernekler Kanunu’’ hükümleri uyarınca kurulmuştur. Derneğin merkezi İstanbul’dur ve kuruluş aşamasında şubesinin olmadığı belirtilmiştir. ETD’nin adresi tüzükte ‘‘Büyükdere Caddesi, no. 185, Levent-İstanbul olarak yer almaktadır (Turan, 2006).

Derneğin amacı, Türkiye’de Endüstri Tasarım mesleğinin ve endüstride, yatırım, üretim ve tüketim mallarında endüstri tasarım niteliklerinin gelişmesini sağlamak ve endüstri tasarım konularında toplumun gereksinimlerinin karşılanmasına ve çevresel sorunların çözümüne yaratıcı güce önem vererek katkıda bulunmak olarak belirtilmiştir (Gezgin, 2003, Akt. (Turan, 2006).

Gülname Turan ETD ile ilgili çalışmasında, Mehmet Asatekin’in derneğin kuruluşundan bir yıl sonraki sözlerini:

‘‘...Türkiye’nin bugün endüstri tasarımı açısından, bir dönüm noktasında olduğunu söylemek olasıdır. Gelişen firmalar kendi ürünlerini rakiplerinkinden (içerideki ve dışardaki) ayırt etmek için ‘‘birşeyler’’ gerektiğini ve bunun da kopyacılık olmadığını

biliyorlar artık. Ve işte tam bu noktada, endüstri tasarımı olgusunun varlığının ve öneminin onlara iletilmesine gerek var. Bu yönde önemli bir adım, yakın tarihte bir tasarım derneğinin kurulmasıyla atıldı.” ifadeleriyle aktarmıştır.

Dernek bugün için bile kurulması zor olan, tasarımcı-sanayici, dernek--sanayici ilişkilerini çok güçlü bağlarla oluşturmuştur. Dönemin en büyük sanayi kuruluşlarının doğrudan karar vericileri, yöneticilerinin derneğin etkinliklerine iştirak etmesi endüstriyel tasarımın ne kadar ciddiye alındığının önemli bir göstergesidir. Ayrıca o dönem tasarımı sahiplenen sanayi kuruluşlarının günümüzde halen Türkiye’nin en büyük sanayi kuruluşları olmaları, endüstriyel tasarımın farkındalığı adına önemli bir göstergedir.

Görsel 3.1. 1980 yılında ilk Osman Hamdi Tasarım Ödülü Töreni. Sanayicilere, Endüstri Tasarımına katkılarından dolayı ödül vermiştir. (Kaynak: Önder Küçükerman Arşivi).

3.4.2. Etmk

1988 yılında Ankara’da kurulan ETMK, İzmir, İstanbul ve Ankara olmak üzere üç subeyle faaliyet göstermektedir. Temel hedefi, endüstri ürünleri tasarımı mesleğini topluma tanıtmak, tasarımcıların hak ve yetkilerini oluşturmak ve korumak, meslektaşlar arasında iletişim ve dayanışmayı güçlendirmek, topluma tasarlanmış nitelikli ürünler sunulmasını sağlamak amacıyla ilgili kuruluşlarla üretici ve kullanıcı düzeyinde çalışmalar yapmak olarak belirtilmektedir (<http://7>).

Derneğin tarihsel gelişimi incelendiğinde Türkiye’de alanında kurulan ikinci dernek olduğu görülmektedir. Aynı zamanda kamunun endüstriyel tasarım ile ilgili gerçekleştireceği faaliyetlerde muhatap olarak ETMK’yı gördüğü ve Designweek Türkiye gibi geçmişte yapılmış önemli organizasyonlarda paydaş olarak yaklaşım sergilediği görülmektedir. Dernek statüsüne sahip olan ETMK’nın Mimarlar Odası bünyesinde faaliyet gösteren Endüstriyel Tasarımcılar komisyonu bulunmaktadır.

Derneğin faaliyetleri Türkiye’deki endüstriyel tasarımcılar açısından incelendiğinde, uzun yıllar kamu kurumları nezdinde temsiliyetin tek muhatabının ETMK olmasına rağmen, meslek mensuplarının ihtiyacı olan gelişmelerin sağlanamadığı görülmektedir. Tez çalışması kapsamında yapılan anket çalışması ve görüşmeler göstermektedir ki, ETMK mesleğin uygulayıcılarının ihtiyaçlarına tam anlamıyla karşılık vermediği gibi özellikle 2008 yılında yayınlanan Araştırma, Geliştirme ve Tasarım Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Kanun gibi meslek açısından kritik öneme sahip süreçlerin içinde yeterli etkinliği sağlayamamıştır. Nitekim süreç içerisinde ikinci bir mesleki dernek kurulmuştur.

3.4.3. Endüstriyel tasarımcılar derneği (ENTA)

2014 yılında faaliyetlerine başlayan ENTA farklı üniversitelerden mezun olan bir grup endüstriyel tasarımcı tarafından kurulmuştur ([http-8](http://8)). Dernek ETMK’dan farklı olarak, kurumsal üyelik gibi üyelik seçenekleri sunmaktadır. Derneğin, çok sayıda disiplini çeşitli üyelik seçenekleriyle bir araya getirerek, öğrenci ve profesyonel endüstriyel tasarımcıları bir çatı altında toplamayı amaçlamadığı ifade edilmektedir. Dernek, ETMK’dan farklı olarak endüstriyel tasarımcılar dışında farklı meslek mensuplarını da üyeliğe kabul etmektedir.

Meslek örgütleri arasında hem dernek olarak hem yöneticiler hem de üyeler bağamında daha genç kadrolara sahip olan ENTA, ETMK gibi mesleğin uluslararası çatı örgütü olan WDO üyesidir.

3.4.4 Türkiye’de endüstriyel tasarım alanında meslek örgütlerinin rolü

Türkiye’de Endüstri Tasarımı Derneği ile başlayan mesleki örgütlenmenin ilk döneminin, hem tasarımcılar hem de sanayiciler tarafından büyük beklentilerle başlatıldığı ve kamu tarafında da önemli destek bulduğu görülmektedir. Ancak bu iyi başlangıç sürdürülebilir olamamıştır.

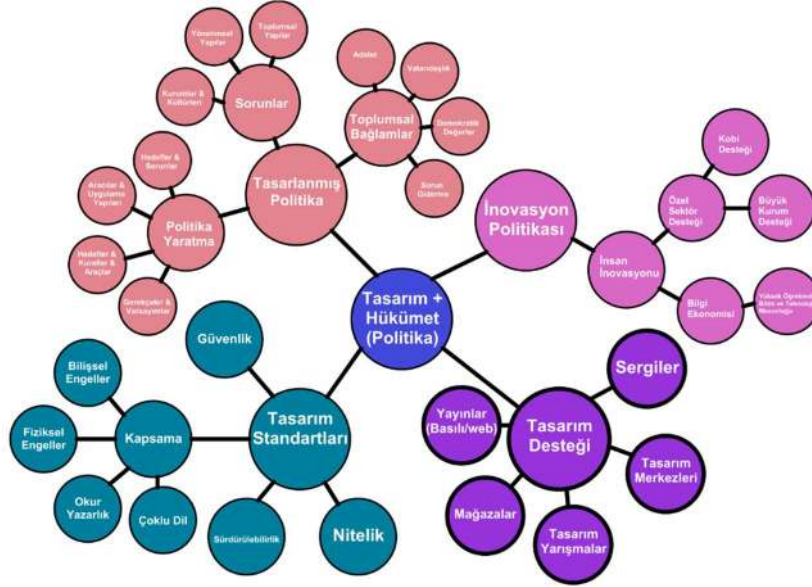
Günümüzde endüstriyel tasarım mesleğinin en uzun süre ile faaliyetlerine devam eden meslek örgütünün ETMK olduğu görülmektedir.. Literatür araştırmaları sonucu,

Etnmk'nın uzun süredir faaliyette olmasıyla birlikte, kurulduğu günden günümüze devlet ile ilişki içinde olduğu, endüstriyel tasarım eğitimi, endüstriyel tasarım mesleği, tasarım etkinlikleri, destek ve teşvikler gibi endüstriyel tasarım ile ilgili konularda kamu otoritesi tarafından görüş talep edildiği görölmektedir. Bununla birlikte dernek, Türkiye'de endüstriyel tasarımın günümüze kadar gelen gelişim süreci içinde, gerçekleşen faaliyetlerle de ilişkilidir.

4. TÜRKİYE’DE TASARIM POLİTİKALARI, TARİHSEL SÜREÇ VE SORUNLAR

Tasarım politikası çalışmalarına öncülük eden John Heskett tasarım politikasını ‘‘ulusal rekabet gücünü artırarak ekonomik avantaj elde etmenin bir yolu olarak teknoloji ve tasarımı teşvik etmek’’ olarak tanımlar (Tatar Candan & Yurdadoğ, 2017). Yenilik politikaları ulusal patentlenebilir teknolojileri korumayı ve bunları yaratan kurumları desteklemeyi amaçlar. Tasarım teşvik politikaları ise tasarım endüstrilerinin ulusal farkındalığını ve etkisini markalaştırmayı ve ölçmeyi amaçlar. Ekonomik rekabet gücü için tasarım ve inovasyon politikaları hükümetin önemli işlevleri olsa da kamu sektörü yönetişimi için tasarımın teşvik edilmesi ve desteklenmesi, hem tasarıma hem de hükümete kamu güveninin oluşturulmasında önemli bir rol sağlar (Tunstall, 2007).

Şekil 4.1. Tasarım ve yönetimsellik bağlamlarının zihin haritası (Tunstall, 2007)

Türkiye’de tasarım kavramı ilk olarak 1925 yılında imzalanan Paris Sözleşmesi ile birlikte karşımıza çıkmaktadır. İmzalanan bu sözleşmeyle birlikte sınaî resim ve modellerin korunması kabul edilmiştir (Ceylan, 2019). Halen bütünsel bir ulusal tasarım politikası oluşturma girişimi olmamasına rağmen, son beş yılda endüstriyel tasarım kavramı, devletin kalkınma politikalarında artan sıklıkla yer aldı, endüstriyel tasarım mesleğinin gelişmesini etkileyen girişimler çoğaldı (Hasdoğ, 2009). Hasdoğ’ın 2009 yılındaki ifadeleri üzerinden geçen on beş yıl sonra hala bütünsel bir ulusal tasarım politikasından bahsedilememektedir. Bütünsellik burada anahtar kavram olmakla birlikte,

bu bağlamda birtakım çalışmalar gerçekleştirilmiş ancak istikrar ve kapsayıcı bir yapı ortaya konulamamıştır.

Türkiye’de 2004 yılında TURQUALITY programının yürürlüğe girmesiyle markalaşma ve bu bağlamda devlet destekleri ile teşvikleri kapsayan bir tasarım politikası oluşturma ve uygulama sürecinden bahsedilebilir. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde detaylı değinilmekle beraber program günümüzde 409 firmaya sağlanan desteklerle devam etmektedir.

2005 yılında bu kadar kapsamlı ilk etkinlik olan İstanbul Design Week gerçekleştirildi. Ancak bu etkinlik hem düzenli olarak yapılamadı hem de günümüzde gerçekleştirilmemektedir.

2008 yılında, Araştırma, Geliştirme ve Tasarım Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Kanun yürürlüğe girmiştir. Aynı yıl Design Turkey Tasarım ödülleri etkinliği gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde detaylı olarak değinildiği gibi istikrarlı bir organizasyon ortaya konulamamış, etkinliğin devamlılığı sağlanamamıştır.

Türkiye’de tasarım politikası kavramı, 2009 yılında Türk Tasarım Danışma Konseyi’nin kurulması ve 2014 yılında konseyin çalışmalarının bir çıktısı olan Tasarım Strateji Belgesi’nin yayınlanmasıyla tekrar gündeme gelmiştir. Bu çalışmanın devamı niteliğinde 2018 yılında bir rapor daha yayınlanmıştır.

Günümüzde tasarım politikaları Ar-Ge Merkezleri, Tasarım Merkezleri ve tasarım geliştirme bölgeleri gibi belirli alanları kapsar niteliktedir.

Tüm bu süreçlerin belirleyici unsuru beşer yıllık periyotlarla hazırlanan Kalkınma Planlarıdır. Kalkınma planlarını destekler nitelikte ayrıca Orta Vadeli programlar ilgili kurumlarca hazırlanarak yayınlanmaktadır.

4.1. Kalkınma Planları

1960 yılında Devlet Planlama Teşkilatının kurulmasıyla birlikte hazırlanmaya başlanan kalkınma planları, beşer yıllık periyotları kapsayacak doğrultuda hazırlanmaktadır. Türkiye’de endüstriyel tasarım eğitimi veren kurumların açılmasıyla başlayan süreç dahil, günümüzde var olan Tasarım Merkezi, Ar-Ge Merkezi, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri gibi önemli adımlara kadar, süreç boyunca tasarım ile ilgili atılan tüm adımlar, kalkınma planları marifetiyle oluşturulmaktadır.

Günümüze kadar on iki kalkınma planı yayınlanmış, ayrıca Orta Vadeli Programlar ortaya konulmuştur. Çalışma kapsamında en güncel Kalkınma Planı olan On İkinci Kalkınma Planı detaylı olarak incelenmiş, ilgili bölümde çalışmayla ilgili veriler paylaşılmıştır.

4.2. Türkiye’de Devlet ve Tasarım İlişkisi

Devletin endüstriyel tasarımla ilişkisinin, Türkiye’de endüstriyel tasarım eğitiminin verilmeye başlamasıyla paralel olarak geliştiği görülmektedir. Tarihsel süreç boyunca da bu ilişkiyi etkileyen kritik zamanlar olmuştur.

Türkiye 1980’den sonra ithal ikameci endüstrileşme politikalarını bırakarak ihracat odaklı endüstrileşmeye ve liberal ekonomi politikalarını benimsemiş, ancak bunun devletin tasarımla ilgili politikalarına etkisini göstermesi 10 yıldan fazla sürmüştü. Üniversiteler eğitimin standartlarını oluşturur ve kendi çabalarıyla endüstriyle sınırlı ilişkilerini kurarken, tasarım sözcüğü kalkınma planlarında 90’ların başına kadar yer almayacaktı. Altıncı beş yıllık kalkınma planında (DPT, 1989) endüstride “ürün tasarımı” ilk kez sıklıkla “araştırma ve geliştirme” faaliyetleri ile birlikte anılıyor; tekstil, mobilya-dekorasyon ürünleri, elektriksiz makinalar ve elektronik sektörleri için “tasarım” kavramına, ihracat potansiyelini yükseltmek ve uluslararası piyasada rekabet gücünü artırmak için önemli bir faaliyet olarak değiniliyor; üretim endüstrisinin gelişmesinde ihtiyaç duyulan araştırma-geliştirme, mühendislik ve tasarım çalışmalarının destekleneceği belirtiliyordu. Öte yandan, söz konusu dönemde, araştırma-geliştirme faaliyetlerine yeterli kaynak ayrılmadığından, üretim endüstrisi teknoloji üreten bir yapıya kavuşturulamamıştı (DPT, 1995). Planda belirtilen “sınai mülkiyet haklarının korunması” hedefi, 90’ların ortalarında gündeme gelecek, devlet, bu konuda çıkardığı yasal düzenleme ile ilk kez endüstriyel tasarım konusunda önemli bir adım atmış olacaktı (Hasdoğan, 2009).

Türkiye’de 1994’te önemli bir ekonomik kriz yaşanmış, endüstrinin gelişmesi yavaşlamıştı. Öte yandan 1995’te imzalanan Gümrük Birliği anlaşması ile özellikle Avrupa ülkeleriyle ihracat hacmimiz artmıştı. Bunun bir sonucu olarak ihracat ve rekabet ile ilgili çıkarılan uyum yasaları, fikri ve sınai mülkiyet haklarını da içeriyordu. TPE’nin 1994’te kurulmasıyla birlikte, patent ve marka kanunlarının yeniden ele alınmasına yönelik yasal düzenlemenin oluşturulması için bir komisyon kuruldu ve bu komisyona ilgili devlet kuruluşları ile patent ve marka vekillerinin yanı sıra ETMK’da bulundu.

Böylelikle ETMK'nın görüşüne ilk kez bir devlet kuruluşu tarafından başvuruluyordu (Hasdoğan, 2009).

4.3. Türk Tasarım Danışma Konseyi

Tasarımın kamu ile ilişkileri ve temsiliyeti bağlamında en önemli adımlarından biri olan, Türk Tasarım Danışma Konseyi 2009 yılında kurulmuştur. Konsey yapısı çeşitlilik içermekle birlikte, kamunun farklı alanlarında bakanlık ve müsteşarlıklar seviyesinde temsil edilmekte, TÜBİTAK, TPE, YÖK, KOSGEB, TOBB, TESK, TİM, TUSİAD, TMMOB, ETMK, GMK ve MTD gibi kuruluşlar başkanlık seviyesinde temsil edilmekte, ayrıca konseyde bir akademisyen üniversite temsilcisi bulunmaktadır.

Konseyin kurulduğu dönem itibariyle Türkiye’de, Design Week, Design Turkey gibi etkinliklerin yapıldığı, endüstriyel tasarım ve muhatapları açısından önemli yönetmelik ve tebliğlerin yayınlandığı, tasarımın gündemde olduğu görülmektedir. Konseyin ilgili dönemde gerçekleşen programlardaki etkinliğinin sorgulanmasının bir gereklilik olmakla birlikte, kurulduğu günden buyana gerçekleştirdiği faaliyetler ve etkileri ayrı bir çalışmanın konusudur.

Kamu kurumlarının farklı alanlardan en üst düzeyde temsiliyetle katılım sağladığı, sanayi, akademi, meslek kuruluşları ve odalardan önemli temsilcilerin bulunduğu bir konseyin, tasarım açısından temel sorunları büyük oranda çözüme kavuşturması beklenmektedir. Tez çalışması kapsamında yapılan araştırma ve görüşmelerde meslek mensupları beklentilerinin asgari düzeyde bu doğrultuda ifade etmişlerdir.

4.4. Akademik Anlamda İlk Tasarım Eğitiminin Başlaması ve DPT ile İlişkiler

“Sanayi-i Nefise-i Mektebi Alisi” kuruluş aşamasında ismiyle bağlantılı ve tutarlı, üniversite ve sanayi ilişkisi kurgulanmış bir okul olarak, endüstriye ürün ve tasarım üretmek üzere kurulmuştur. (Küçükerman ve Şen, 2021).

Önder Küçükerman'ın 50. Yılında Türkiye’de Tasarım Eğitimi çevrimiçi etkinliğindeki anlatımına göre; “Biz UESYO’yu kurar kurmaz Endüstri Tasarımı bölümüne DPT destek yağdırmaya başladı. Ben de sık sık Ankara’dayım. “Temrinlik” ders için tüketilen malzemeye ihtiyacımız var diyoruz, istiyoruz. Sözüne ettiğimiz malzeme ise “buzdolabı, televizyon, vb. O yıllarda Türkiye’de bu ürünler yeni üretiliyor. Bu destek sayesinde, herhangi bir televizyonu alıp öğrenciye verip, ders malzemesi olarak onu dağıtmasını sağlayabiliyorduk. Buzdolabı yapmak isteyen bir öğrenciye buzdolabı

verebiliyorduk. O buzdolabı, öğrencinin ders malzemesi oluyordu. DPT’de sanayileşme için uğraşılıyor ve bize şunu söylüyorlardı: “Türkiye’de sanayiye teşvik ediyoruz ama yeni ürünsüz ne yapılabilir ki?” DPT’ye çok şey borçluyuz! Diğer üniversiteler bizden yıllar sonra bu bölümleri kurabildiler. Bizim avantajımız aynı eğitimi değişik biçimlerde hem Akademi’nin içinde hem de bağlı yüksekokulda kurmamızdı”. Bu söyleme, 2021 yılında gerçekleşen UESYO paneline katılan kurucu hocalar ve ilk öğrencilerde destek vermişlerdir. Panelde aktarılanlara göre; UESYO kapanana kadar, endüstri ile çok sıkı ilişkiler içinde olduğunu anlamaktayız.

4.5. Günümüzde Mevcut Durum

Türkiye’de endüstriyel tasarım eğitiminin başlamasıyla birlikte devlet otoritesinin, Devlet Planlama Teşkilatı Sosyal Planlama Dairesi aracılığıyla, endüstriyel tasarıma ve tasarım eğitime, bugün için bile güncelliğini koruyabilecek ve ilham kaynağı olabilecek nitelikte destekler sağladığı, iletişimin çok güçlü olduğu, bu durumun devletin sanayileşme politikaları ve kalkınma planları ile paralellik gösterdiği görülmektedir. Bu bağlamda, Türkiye’de endüstriyel tasarımla ilişkilendirilebilecek politikalarının, günümüzde mevcut durumunu ortaya koymak adına, kamu otoritesinin gelecek vizyonunu beyan ettiği güncel kalkınma planı incelenmiştir.

4.5.1. On ikinci kalkınma planı

Plan içerisinde endüstriyel tasarım kavramının doğrudan ele alındığı bir bölüm bulunmamakla birlikte, kültür endüstrileri, Ar-Ge ve hizmet ihracatı gibi kapsayıcı kavramların alt başlığı olarak değerlendirildiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda en önemli maddelerden biri, kültür endüstrileri ihracatını artırmak amacıyla yeni alt sektörler tespit edilerek devlet yardımları gözden geçirilmesine değinmektedir. Doğrudan belirtilmese de ‘yeni alt sektörler’ den birinin endüstriyel tasarım olması bir gerekliliktir.

Plan içerisinde endüstriyel tasarım ile ilişkili olarak, Ar-Ge, inovasyon, katma değer yaratma, yenilik ve teknoloji gibi başlıklar kapsamında, döngüsel ekonomi, üniversite-sanayi-kamu işbirliği, kültür ekonomisi gibi kavramlara değinildiği görülmektedir.

Plan kapsamında 2053 yılı ile ilgili global bir öngörü oluşturularak Türkiye için 2053 yılı hedefleri belirlenmiştir. Bu doğrultuda, yüksek katma değerli üretim yapısının oluşturulmasının yanı sıra markalaşmanın teşvik edilmesiyle dünyanın en değerli 100 markası arasında en az 5 markaya sahip olma hedefi belirlenmiştir. Yeni pazarların keşfi

ve teknoloji yoğun ürünlerdeki artış sayesinde, 2053 yılında küresel mal ticaretindeki payın yüzde 2'nin üzerine çıkması ve hizmet ticareti de dahil edildiğinde bu oranın daha da artması öngörülmektedir.

Plan, özel sektör Ar-Ge ve tasarım merkezlerine ve Teknoloji Geliştirme Bölgeleri'ne (TGB) yönelik performans odaklı desteklerin sürdürüleceğini, bu merkezlerde tematik sınai mülkiyet eğitim programlarının yürütüleceğini, tasarım merkezlerinin işlevselliğinin artırılacağını ve yetkin işgücünün üniversite döneminde ve mezuniyet sonrası uzaktan çalışma imkanı ile istihdam edilmesine olanak tanıyacak düzenlemeleri de içermektedir.

4.5.2. Orta vadeli plan

12. Kalkınma Planına ilave olarak, 2024-2026 dönemini kapsayan Orta Vadeli Program (OVP) da politikaların hayata geçirilmesi bağlamında belirleyici rol oynamaktadır.

OVP incelendiğinde, makroekonomik hedefler ve politikalar başlığı altında belirtilen politika ve tedbirler kapsamında, bu çalışma ve tasarım faaliyetleriyle ilişkili olarak, katma değerli ihracat odaklı büyüme politikası yürütülmesi, yenilikçilik ve tasarım kapasitesinin güçlendirilmesi, döngüsel ekonomi modelinin yaygınlaştırılması, devlet yardımlarının etkilerinin ölçülerek, uygulama süreçlerinin iyileştirilmesi ve farklı kurumlarca uygulanan yardımların mükerrerliklerinin giderilerek kalkınma hedefleriyle uyumlu, sade ve etkin bir yapıya kavuşturulması gibi önemli hedefler içerdiği görülmektedir.

4.5.3. Creatif economy summit Türkiye

Kamu kurumları tarafından son dönemde, On İkinci Kalkınma Planı ve OVP'de kalkınma ile ilgili maddelerle paralel olarak etkinlikler gerçekleştirilmektedir. Çalışma kapsamında güncel etkinliklere katılım sağlanarak gözlemlerde bulunulmuştur. Bu bağlamda katılım sağlanan etkinliklerden birisi TOBB tarafından gerçekleştirilen "Kreatif Endüstriler Zirvesi"dir.

TOBB Kreatif Endüstriler Meclisi tarafından 26-27 Nisan 2024 tarihlerinde, Ankara'da bulunan TOBB İkiz Kuleler'de, "Creatif Economy Summit Türkiye" başlığıyla düzenlenen "Kreatif Endüstriler Zirvesi" etkinliğine katılım sağlanmış ve gözlem yapılmıştır. İki gün süren etkinlik boyunca çalıştayların yapıldığı kapalı

oturumlar ve tüm ziyaretçilerin katılım gösterebildiği açık oturumlar gerçekleştirilmiştir. Kapalı oturumlarda gerçekleştirilen çalıştayların çıktıları açık oturumlarda katılımcılarla paylaşılmıştır. Ayrıca katılımcıların, ilgili kamu kurumu yöneticilere ulaşabileceği G2B ve B2B görüşmeler organize edilerek gerçekleştirilmiştir.

Etkinliğin sonuç bildirgesi yazılı olarak paylaşılmasa da, gerçekleştirilen zirvenin, büyüyerek, uluslararası bir yapıda ve her yıl düzenli olarak gerçekleştirilmesi kararı alındığı katılımcılarla sözlü olarak paylaşılmıştır.

Ayrıca böyle bir etkinlikte endüstriyel tasarım alanında bir oturum bulunmamakla birlikte, herhangi bir meslek örgütünün endüstriyel tasarım disipliniyi temsiliyeti de gerçekleşmemiştir.

5. TÜRKİYE’DE DESTEKLER, TEŞVİK MODELLERİ VE GİRİŞİMCİLİK

Teşvik politikaları devletin serbest piyasa ekonomisine müdahalede bulunduğu en etkili maliye politikası araçlarından biridir. Ekonomi sistemlerinde önemli bir olgu olan teşvikler, toplam yatırım hacminin artırılması, yatırımların verimli alanlara yapılmasının sağlanması, toplam yatırımlar içinde öz kaynakların çoğaltılması, geri kalmış bölgelere yatırımların özendirilerek gelişmişlik farkının asgari düzeye indirilmesi, teknolojik gelişmelere uyum ve dış rekabete dayanıklılığın artırılması gibi faydaları amaçlamaktadırlar (Tatar Candan & Yurdadoğ, 2017).

Devletler, içinde olunan dönemin gereklilikleri, sosyal ve ekonomik konjonktür gibi toplumun ihtiyaçlarına uygun destek ve teşvik politikaları oluştururlar. Türkiye’de endüstriyel tasarım eğitiminin başlamasıyla paralel olarak ilerleyen süreç farklı uygulamaların gerçekleştirilmesiyle birlikte günümüze kadar gelmiştir.

5.1. Destek Türleri Unsurları ve İçerikleri

Türkiye’de ilk teşvik uygulaması Osmanlı İmparatorluğu’nun son döneminde çıkartılan 14.12.1913 tarihli Teşvik-i Sanayi Kanunu Muvakkatı’dır. Cumhuriyetin ilanı ile beraber sanayi ve kalkınma amacı ile özel sektörde sermaye birikimi yaratmak için teşvikler uygulanmış, 1930’lu yıllarda özel kesimin gelişip büyümesi için kârlı yatırım ve ticari alanların yaratılması amacına dönük uygulamalara yer verilmiştir. 1950’li yıllarda liberal ekonomi politikaları çerçevesinde hem yerli girişimlerin desteklenmesi hem de yabancı sermaye çekmek amacına dönük olan teşvikler, 1960’lı yıllarda DPT’nin kurulması ile beraber sanayileşme hedefleri doğrultusunda verilmiştir. 1980’lerde ise teşvik politikalarının temelini özel sektörün rekabet gücünü yükseltmeye yönelik politikalar oluşturmuştur (Duran,2003 Akt., (Güneş, 2008).

1995’te imzalanan Gümrük Birliği anlaşmasına yönelik ihracat ve rekabet ile ilgili yapılan uyum çalışmalarında en önemlisi, 94/6401 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe giren İhracata Yönelik Devlet Yardımları Kararı idi. Bu karar özellikle yeni ürün, üretim sistemi ve teknoloji kullanan sektörlerde Ar-Ge programlarının uygulanmasına ve KOBİ’lerin örgütlenmelerine yönelik devlet yardımlarını içeriyordu. Daha sonra bu karara istinaden tasarımı da içeren teşvikler geliştirildi. İlk olarak, Kasım 1998’de yürürlüğe giren Ar-Ge Yardımına İlişkin Tebliğ çerçevesinde, bünyelerinde Ar-Ge faaliyeti bulunan kuruluşların Ar-Ge projeleri kısmen destekleniyor; patent, faydalı model, marka ve endüstriyel tasarım tescili belgesi alınması için yapılan giderlere destek

veriliyor; destek sürecini Tübitak ve TTGV yürütüyordu (Tebliğ No: 98/10). Bu tebliğde tasarım çalışmaları da Ar-Ge faaliyetleri arasında sayılıyor, ancak burada kastedilen tasarım, daha çok teknolojik yenilik içeren, mühendislik niteliğinde tasarım faaliyetlerini kapsıyordu.

Devletin sağladığı destekler ağırlıklı olarak ticari işletme olmanın gereklilikleri üzerinden sağlanmaktadır. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde detaylı olarak değinilmesiyle birlikte, vergi avantajları sağlanması, personel giderleri, muafiyetler, fiziki mekan tahsis ve kira yardımı, makine, teçhizat alımı, kredi faiz desteği, hibe ve geri ödemeli nakdi destekler gibi maddeler, devletin sağladığı destekleri kapsamaktadır.

Türkiye’de mevcut durumda tasarım ile ilişkili destekler, Ticaret Bakanlığı ile Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı’na bağlı kurumlar üzerinden yürütüldüğü görülmektedir. Her iki bakanlığın ve onlara bağlı kurumların sağladığı farklı destekler olmakla birlikte, bu çalışma kapsamında tasarımla doğrudan ya da dolaylı olarak ilişkilendirilebilecek olan destekler ele alınmıştır.

5.2. Milli Eğitim Bakanlığı

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından “İlköğretimde Tasarım ve Teknoloji Dersleri” programı geliştirilmiştir. Bakanlık tarafından geliştirilen Teknoloji ve Tasarım dersi programı; 2006-2007 eğitim-öğretim yılından itibaren 6.,7. ve 8. sınıflarda İş Eğitimi dersinin yerine uygulamaya alındı. Tübitak tarafından yürütülen Vizyon 2023 projesi paralelinde hazırlandığı belirtilen program, geleceği daha yaşanabilir hale getirmek için sorunların farkına varan, çözümler üreten, yaratıcı ve hayal gücü gelişmiş, girişimci, değişime ve gelişime açık bireyler yetiştirmeyi amaçlıyordu. 2003 yılında geliştirilen Vizyon 2023 belgesi, tasarımı, mühendislik etkinliğinin bir parçası olarak ele alıyor, süreç odaklı bir “planlama” etkinliği tanımlıyordu. Bu belge referans alındığında programın altındaki motivasyon “tasarım”dansa “teknoloji” ağırlıklı olduğu anlaşılmaktadır. Programın geliştirilmesi, dış paydaşlara kapalı bir süreç olarak gerçekleşmiş, ETMK’nın sürece katılması veya katkıda bulunması söz konusu olmamıştır (Hasdoğan, 2009).

5.3. Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı Destekleri

T.C Ticaret Bakanlığı, 5448 Sayılı Hizmet İhracatının Tanımlanması, Sınıflandırılması ve Desteklenmesi Hakkında Kararın, Kültürel ve Yaratıcı Endüstri Hizmetlerine Yönelik Uygulama Usul ve Esaslarına İlişkin Genelge ile tüm sektörlerle

verdiği ihracata yönelik destekleri, Yaratıcı Endüstrilerin ihtiyaçlarına göre uyarlamıştır. Bakanlık destekleri belirlenen hedef ülkeler doğrultusunda ihracata yönelik desteklerdir. Bakanlık ihracatı artırmaya yönelik adımlar doğrultusunda hedef ülkeler belirmiştir.

Tablo 5.1. İhracatta hedef ülkeler (http:9)

İhracatta Hedef Ülkeler		
Angola	Fildişi Sahili	Nijerya
Almanya	Filipinler	Özbekistan
Avustralya	Gana	Pakistan
Amerika Birleşik Devletleri (ABD)	Güney Afrika Cumhuriyeti	Paraguay
Azerbaycan	Güney Kore	Peru
Bangladeş	Hindistan	Portekiz
Bahreyn	İtalya	Romanya
Birleşik Arap Emirlikleri (BAE)	İspanya	Rusya Federasyonu
Birleşik Krallık	Japonya	Senegal
Bosna Hersek	Kamboçya	Suudi Arabistan
Brezilya	Kanada	Şili
Cezayir	Katar	Tayland
Çekya	Kolombiya	Tanzanya
Çin Halk Cumhuriyeti	Kenya	Tunus
Endonezya	Kuveyt	Umman
Etiyopya	Malezya	Ürdün
Ekvador	Libya	Venezuela
Fas	Meksika	Vietnam
Fransa	Mısır	

Çalışmanın ilgili bölümlerinde detaylı olarak ele alınmakla birlikte, bakanlık tasarım ofisi ve tasarımcı şirket olmak üzere iki farklı tanımla endüstriyel tasarımcıların yurt dışına açılmaları bağlamında çeşitli destekler sağlamaktadır.

5.3.1. Kolay destek

Ticaret Bakanlığı tarafından verilen tüm destekler ile ilgili bilgi paylaşımı için, bakanlık tarafından “Kolay Destek” web sitesi (www.kolaydestek.gov.tr) oluşturulduğu ve kullanıma sunulduğu görülmektedir.

Bakanlık tarafından sağlanan desteklerin “Mal İhracatı” ve “Hizmet İhracatı” olmak üzere iki temel başlıkla sunulduğu görülmektedir. Tez çalışması ile ilgili olan

hizmet ihracatı kapsamında destek talepleri ve destek unsurlarını içeren tablo paylaşılmıştır.

Tablo 5.2. Hizmet ihracatı destekleri (kaynaktan faydalanılarak tablolastırılmıştır)

HİZMET İHRACATI	
DESTEK TALEBİ	DESTEK UNSURLARI
Hizmetimin reklamını yapmak veya yurt dışında bir yerim olsun istiyorum	-Ürün hizmet tescil desteği -Marka yurtdışı tescil ve koruma desteği -Yurtdışı birim desteği -Reklam, tanıtım ve pazarlama desteği -Yurtdışı şirket alımına yönelik danışmanlık desteği -Yurtiçi tanıtım-eğitim desteği -Film yurtdışı pazarlama desteği
Müşterimi tanımak ve pazarımı öğrenmek istiyorum	-Rapor desteği
Hizmet sunum kalitemi artırmak ve müşterilerimi tanımak istiyorum	-Belgelendirme desteği -Acente komisyon desteği -Hasta yol desteği -Tercümanlık desteği -Film platosu/stüdyosu kira desteği
Kendi uygulamamı/oyunumu tasarlamak istiyorum	-Bilgisayar oyunu/mobil uygulama geliştirme desteği
Sektörümle beaber hareket etmek istiyorum	-Ticaret ve alım heyeti desteği -HİSER desteği
Yurt dışına gidip müşteri bulmak istiyorum	-Bireysel ve milli fuar katılım desteği
Dünya markası olmak istiyorum	-Markalaşma/Turquality destek programı
Dijital tanıtım faaliyetlerine katılmak istiyorum	-Sanal fuar katılım desteği -Sanal fuar organizasyonu desteği -Sanal ticaret heyeti desteği

5.3.2. İhracat genel müdürlüğü markalaşma ve tasarım destekleri dairesi

2008/2 sayılı "Tasarım Desteği Hakkında Tebliğ" ile tasarımcı şirketi, tasarım ofisi ve işbirliği kurululaları kavramları ve koşulları ortaya konulmuştur. Bu bağlamda, Ticaret Bakanlığı ve İhracat Genel Müdürlüğü'nün temel hedefleriyle paralel olarak, hizmet ve mal

ihracatı ve döviz kazandırıcı faaliyetleri destekler nitelikte destekler tanımlanmış ve uygulamaya alınmıştır.

Destekler kapsamında, fikri ve sınai mülkiyet, istihdam, tanıtım, yurtdışında şubeleşme ve faaliyette bulunma bağlamında önemli maddeler bulunmaktadır.

5.3.3. Turquality

Tez çalışmasının giriş bölümünde ele alınan temel ekonomi ve finans kuramlarında ifade edildiği gibi, günümüzde farklı ülkelerde uygulama alanı bulan, Türkiye’de de kabul gören ve uygulanan ihracat odaklı kalkınma yaklaşımının en önemli ayağı markalaşmadır. TURQUALITY programı incelendiğinde, markalaşma merkezli oluşturulan program dahilinde, Türkiye’de faaliyette bulunan işletmelerin belli hedefler doğrultusunda destelendiği görülmektedir.

2004 yılında yürürlüğe giren programın merkezinde, geleneksel ihracat desteklerinden farklı olarak salt ihracatı artırmak yerine firmaların markalaşma hedeflerine katkıda bulunmak yer almaktadır (http-10). Türk markalarının gelişerek yurtdışı pazarlara açılması için önemli destek kalemleri içiren TURQUALITY programı, tasarım ekosistemi için çok önemli bir yere sahip olan Design Week, Design Turkey gibi etkinliklerin yapılmasını, tasarım yarışmalarının düzenlenmesi ve ödül alan tasarımcıların yurt dışında eğitim masraflarının karşılanmasının sağlanmasında lokomotif olmuştur.

TURQUALITY kapsamında tasarımı desteklemek adına yapılan faaliyetler, özellikle tekstil ve moda alanında faaliyette bulunan tasarımcıların ve üreticilerin desteklenmesinin önelediğini göstermektedir.

5.4. Türkiye Cumhuriyeti Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Destekleri

Türkiye Cumhuriyeti Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, ‘Yaratıcı Endüstriler’ sektörünün rekabet gücünü artırmayı amaçlamaktadır. Bu hedef doğrultusunda, Yaratıcı Endüstriler ile imalat sektörü arasındaki ilişkileri güçlendirerek, yaratıcılığı rekabetçiliğe dönüştürmeyi hedeflemektedir. Bakanlık, Yaratıcı Endüstrileri özellikle ‘Rekabetçi Sektörler Programı’ ve ‘Tasarım Merkezleri Destekleme Programı’ ile desteklemektedir (İstanbul Yaratıcı Endüstriler Strateji Raporu, 2023).

2 Temmuz 2018 tarihinden itibaren, yeni yatırım teşvik belgeleri için yapılan tüm başvurular ile yabancı yatırımcıların Türkiye’de kurdukları şirket ve şubeler tarafından Türkiye Cumhuriyeti Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı’na yapılan bildirimler, Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü tarafından yönetilen E-TUYS adlı internet tabanlı uygulama üzerinden yapılmaktadır. Ayrıca, Türkiye Cumhuriyeti Sanayi Bakanlığı’nın, bağlı çeşitli kurum ve birimleri aracılığıyla farklı alanlarda destekler sunduğu görülmektedir.

5.4.1. Ar-ge teşvikleri genel müdürlüğü

Ar-Ge ve Teşvikler Genel Müdürlüğü, dört ana daire başkanlığından oluşmaktadır. Yönetim Hizmetleri Dairesi Başkanlığı, Kümelenme Dairesi Başkanlığı, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Dairesi Başkanlığı ve Ar-Ge ve Tasarım Merkezleri Dairesi Başkanlığı (http-11).

Kamunun tasarım ve tasarım destekleri ile ilgili olarak en yoğun ilişkide olduğu kurumun, özellikle Ar-Ge ve Tasarım Merkezleri göz önüne alındığında, Ar-Ge ve Teşvikler Genel Müdürlüğü olduğu görülmektedir. Bu kurum, tasarım ve yenilikçilik süreçlerinde önemli bir rol oynamakta ve kamu ile özel sektör arasında köprü vazifesi görmektedir.

5.4.1.1 Ar-ge merkezleri

Kamunun en yoğun destek sağladığı alanların başında araştırma geliştirme faaliyetleri gelmektedir. Bu bağlamda Ar-Ge merkezleri kritik rol oynamaktadır. Ar-Ge Merkezi olmanın şartları ve altyapısı ilgili kanun ve tebliğlerle bildirilmiştir.

İlgili kanunun yürürlüğe girmesi ile birlikte günümüze kadar pek çok firma gerekli şartları sağlayarak Ar-Ge Merkezi statüsüne sahip olmuştur. Süreç içinde Ar-Ge merkezlerinin faaliyetleri üzerinden tutulan istatistiklerle önemli verilerin oluştuğu görülmektedir.

Tablo 5.3. Türkiye’de Ar-ge merkezi istatistikleri (Ar-ge merkezleri, 2024)

AR-GE MERKEZLERİ	
Faaliyette Olan Ar-Ge Merkezi Sayısı	1.311
Toplam Personel Sayısı (Destek personeli dahil)	84.512
Lisans	51.968
Yüksek Lisans	15.905
Doktora ve Üstü	1.614
Proje Sayısı (Tamamlanan)	65.933
Proje Sayısı (Devam Eden)	14.612
Patent Sayısı	39.961
Tescil	13.935
Başvuru	26.026
İşletme Ortaklık Yapısı Yabancı/Yabancı Ortaklı Olan ArGe Merkezi Sayısı	233
<i>Paylaşılan istatistiki bilgiler, 31 Mayıs 2024 itibariyledir.</i>	

Ar-Ge Merkezlerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, güncel verilerle 170 merkezle makine ve teçhizat imalatı sektörünün en fazla merkeze sektör olduğu görülmektedir. Ülke ekonomisi için kritik sektörlerin Ar-Ge merkezlerine sahip olması da uzun vadeli hedeflerin gerçekleştirilmesi bağlamında önem arz etmektedir. Tez çalışması kapsamında, benzer veriler tasarım merkezleri için de araştırılarak incelenmiştir.

Tablo 5.4. Türkiye’de ar-ge merkezlerinin sektörel dağılımı (Ar-ge merkezleri, 2024)

AR-GE MERKEZLERİNİN SEKTÖREL DAĞILIMI					
SIRA NO	SEKTÖR	AR-GE MERKEZİ SAYISI	SIRA NO	SEKTÖR	AR-GE MERKEZİ SAYISI
1	Makine ve Teçhizat İmalatı	170	24	Mobilya	15
2	Otomotiv Yan Sanayi	136	25	Dökümcülük	12
3	Yazılım	120	26	Ambalaj	12
4	Bilgisayar ve İletişim Teknolojileri	87	27	Havacılık	9
5	Tekstil	77	28	Medikal	8
6	Elektrik-Elektronik	77	29	İnşaat	7
7	Kimya	76	30	Denizcilik	7
8	Gıda	60	31	Kozmetik ve Temizlik Ürünleri	7
9	Savunma Sanayi	57	32	<u>Kağıt</u> ve <u>Kağıt</u> Ürünleri	6
10	İlaç	43	33	Mühendislik/Mimarlık Faaliyetleri	6
11	İmalat Sanayi	37	34	Otomotiv Tasarımı ve Mühendislik	6
12	Enerji	32	35	Çimento ve Çimento Ürünleri	6
13	Demir ve Demir Dışı Metaller	24	36	Petrol ve Petrol Ürünleri	5
14	Tarım	24	37	Madencilik	5
15	Otomotiv	23	38	Medya-İletişim	3
16	Dayanıklı Tüketim Malları	21	39	Perakendecilik	3
17	Plastik-Kauçuk	19	40	Orman Ürünleri	3
18	Sağlık	19	41	Hayvancılık	2
19	İklimlendirme	18	42	Cam ve Cam Ürünleri	2
20	Telekomünikasyon	17	43	Silah ve Mühimmat	1
21	Ulaştırma ve Lojistik	16	44	Deri Teknolojileri	1
22	Bankacılık ve Finans	16	45	Sıvılaştırılmış Likit Petrol Gazı	1
23	Seramik ve Refrakter	15			
Paylaşılan istatistiki bilgiler, 31 Mayıs 2024 itibariyledir.					

Ar-Ge Merkezlerinin il bazında dağılımı incelendiğinde sanayisi gelişmiş büyükşehirlerle Ar-Ge Merkezine sahip olma sayısı ile paralellik gösterdiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 5.5. Türkiye’de ar-ge merkezlerinin İl bazında dağılımı (Ar-ge merkezleri, 2024)

SIR A NO	İL	AR-GE MERKEZİ SAYISI	SIR A NO	İL	AR-GE MERKEZİ SAYISI
1	İstanbul	422	29	Bolu	4
2	Ankara	151	30	Hatay	3
3	Kocaeli	137	31	Osmaniye	3
4	Bursa	135	32	Diyarbakır	3
5	İzmir	98	33	Adıyaman	2
6	Tekirdağ	54	34	Çanakkale	2
7	Manisa	33	35	Elazığ	2
8	Sakarya	25	36	Karaman	2
9	Konya	21	37	Niğde	2
10	Eskişehir	20	38	Trabzon	2
11	Antalya	18	39	Zonguldak	2
12	Denizli	15	40	Afyonkarahisar	1
13	Kayseri	15	41	Aksaray	1
14	Balıkesir	14	42	Amasya	1
15	Gaziantep	13	43	Batman	1
16	Kahramanmaraş	13	44	Burdur	1
17	Adana	12	45	Çankırı	1
18	Mersin	10	46	Çorum	1
19	Düzce	10	47	Erzincan	1
20	Aydın	9	48	Giresun	1
21	Kütahya	9	49	Isparta	1
22	Bilecik	6	50	Karabük	1
23	Samsun	6	51	Kırıkkale	1
24	Kırklareli	5	52	Muğla	1
25	Uşak	5	53	Ordu	1
26	Malatya	4	54	Şanlıurfa	1
27	Sivas	4	55	Yozgat	1
28	Yalova	4			
Paylaşılan istatistiki bilgiler, 31 Mayıs 2024 itibariyledir.					

5.4.1.2. Tasarım merkezleri

2016 yılında yasalaşan Ar-Ge Reform Paketi ile 5746 sayılı Araştırma, Geliştirme ve Tasarım Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Kanunda pek çok düzenleme getirilmiştir. Endüstriyel tasarım ile ilgili en önemli düzenleme, tasarım faaliyetlerinin de araştırma geliştirme faaliyetleri gibi destek kapsamında değerlendirilmeye başlanmasıdır. Tasarım Merkezi kavramının mevzuata girmesiyle birlikte, Tasarım merkezlerine önemli destekler sağlanmıştır (Tasarım Merkezleri, 2024).

İlgili kanun ve yönetmelikler kapsamında Tasarım merkezi statüsüne sahip olmak için sağlanması gereken koşullar,

1. Tasarım Merkezinde tasarımcı ve teknisyen statüsünde çalışacak en az 10 Tam Zaman Eşdeğer Tasarım personeline sahip olunması
2. Tasarım Merkezinde tasarım projelerinin bulunması
3. Tasarım ve destek personelinin Tasarım Merkezinde çalıştığının fiziki kontrolünü yapacak mekanizmalara sahip olunması
4. Tasarım faaliyetlerinin yurt içinde gerçekleştirilmesi
5. Tasarım Merkezlerinin ayrı bir birim şeklinde örgütlenmiş ve tek bir yerleşke veya fiziki mekan içinde yer alması

İlgili kanunun yürürlüğe girmesi ile birlikte günümüze kadar pek çok firma gerekli şartları sağlayarak Tasarım Merkezi statüsüne sahip olmuştur. Süreç içinde Tasarım merkezlerinin faaliyetleri üzerinden tutulan istatistiklerle önemli verilerin oluştuğu görülmektedir. Bu durum sanayi kuruluşlarında tasarım kültürünün oluşturulması, endüstriyel tasarımcıların istihdam edilmesi gibi konular bağlamında olumlu olmakla birlikte, tasarım hizmeti veren firma ve tasarımcılar için aynı durum söz konusu değildir.

Tablo 5.6. Türkiye’de tasarım merkezi istatistikleri (Tasarım Merkezleri, 2024)

TASARIM MERKEZLERİ	
Faaliyette Olan Tasarım Merkezi Sayısı	333
Toplam Personel Sayısı (Destek personeli dahil)	8.171
Lisans	5.233
Yüksek Lisans	751
Doktora ve Üstü	44
Proje Sayısı (Tamamlanan)	13.168
Proje Sayısı (Devam Eden)	2.239

Tablo 5.6.(Devam) Türkiye’de tasarım merkezi istatistikleri (Tasarım Merkezleri, 2024)

Patent Sayısı	752
Tescil	275
Başvuru	575
Tasarım Merkezi Olan Yabancı/Yabancı Ortaklı Firma Sayısı	36
<i>Paylaşılan istatistiki bilgiler, 31 Mayıs 2024 itibariyledir.</i>	

Ayrı bir akademik araştırmanın konusu olmakla birlikte, Tasarım merkezi olma şartlarını sağlamak, tüzel ve gerçek kişi olarak ticari faaliyette bulunan tasarım ofislerinin büyük çoğunluğu için mümkün değildir. Tez çalışması kapsamında görüşmelerin sonucu da bu doğrultudadır. Tasarım merkezi statüsü alan firmalar, tasarım danışmanlığı hizmeti sağlayan gerçek ya da tüzel kişiler değil, üretim yapan sanayi kuruluşlarıdır. Endüstriyel tasarım mesleğini on beş yılın üzerinde, tasarım hizmeti sağlama bağlamında gerçekleştiren, tasarladığı ürün ve hizmetlerle uluslararası ödüller kazanmış, pek çok firmayı tasarımıyla kalkındırmış mesleğin duayeni tasarımcıların dahi Tasarım merkezi olma şartlarını sağlayamadığı görülmektedir. Bu doğrultuda hizmet sağlayan tasarımcıların rekabet gücünün artırılması adına desteklenmesi, farklı sektörlerde birçok firmaya hizmet vermeleri, önemli know how ve bilgi birikimine sahip olmaları gibi sebeplerle sağlanan desteklerin yaygın etkisinin çok daha geniş ölçekte olmasını sağlayacaktır.

Tablo 5.7. Türkiye’de tasarım merkezlerinin sektörel dağılımı (Tasarım Merkezleri, 2024)

TASARIM MERKEZLERİNİN SEKTÖREL DAĞILIMI					
SIR A NO	SEKTÖR	TASARIM MERKEZİ SAYISI	SIR A NO	SEKTÖR	TASARIM MERKEZİ SAYISI
1	Tekstil	54	17	Denizcilik	3
2	Mühendislik/Mimarlık	44	18	Yazılım	3
3	İmalat Sanayi	39	19	Madencilik	3
4	Makine ve Teçhizat İmalatı	37	20	Enerji	3
5	<i>Otomotiv Yan Sanayi</i>	22	21	Dayanıklı Tüketim Malları	3
6	<i>Medya ve İletişim</i>	18	22	Otomotiv Tasarımı ve Mühendislik	3
7	<i>Mobilya</i>	15	23	Bilgisayar ve İletişim Teknolojileri	3
8	<i>İnşaat</i>	14	24	Havacılık	2
9	<i>Otomotiv</i>	14	25	Gıda Sanayi	2

Tablo 5.7.(Devam) Türkiye’de tasarım merkezlerinin sektörel dağılımı (Tasarım Merkezleri, 2024)

10	Savunma Sanayi	9	26	Cam ve Cam Ürünleri	2
11	Elektronik	9	27	Lastik-Plastik	2
12	Konfeksiyon ve Hazır Giyim	7	28	Perakendecilik	2
13	Demir ve Demir Dışı Metaller	5	29	Kuyumculuk	1
14	İklimlendirme	4	30	Kağıt ve Kağıt Ürünleri	1
15	Seramik ve Refrakter	4	31	Telekomünikasyon	1
16	Dökümcülük	4			
Paylaşılan istatistiki bilgiler, 31 Mayıs 2024 itibariyledir.					

Tasarım merkezlerinin il bazında dağılımı incelendiğinde çok büyük çoğunluğunun İstanbul’da kümelendiği görülmektedir, ağırlıklı olarak da sanayisi güçlü olan büyükşehirlerde sayının fazla olduğu ortadadır.

Tablo 5.8. Türkiye’de tasarım merkezlerinin il bazında dağılımı (Tasarım merkezleri, 2024)

TASARIM MERKEZLERİNİN İL BAZINDA DAĞILIMI					
SIR A NO	İL	TASARIM MERKEZİ SAYISI	SIR A NO	İL	TASARIM MERKEZİ SAYISI
1	İstanbul	148	17	Kırklareli	1
2	Ankara	37	18	Mersin	1
3	Bursa	33	19	Antalya	1
4	İzmir	25	20	Yalova	1
5	Kocaeli	17	21	Malatya	1
6	Tekirdağ	13	22	Kahramanmaraş	1
7	Denizli	12	23	Karabük	1
8	Adana	8	24	Hatay	1
9	Manisa	6	25	Zonguldak	1
10	Sakarya	5	26	Sivas	1
11	Kayseri	4	27	Bilecik	1
12	Aydın	3	28	Çanakkale	1
13	Düzce	3	29	Gaziantep	1
14	Eskişehir	3			
15	Kütahya	2			
16	Konya	1			
Paylaşılan istatistiki bilgiler, 31 Mayıs 2024 itibariyledir.					

5.4.1.3. Arge ve tasarım merkezlerine sağlanan destekler

İlgili kanun ve düzenlemeler kapsamında Ar-Ge ve Tasarım Merkezi statüsü kazanan firmalar pek çok alanda desteğe de sahip olmaktadır. Sağlanan tüm desteklerin içeriklerinin ilgili tebliğ ve yönetmeliklerle bildirildiği görülmektedir. Desteklerin içerikleri ve kapsamı yine tebliğ ve yönetmelikler değişebilmekte, kapsamı genişletilerek güncellenebilmektedir. Ancak sağlanan desteklerin temel olarak aşağıda paylaşılan tabloda bulunan maddelerden oluşmaktadır.

Tablo 5.9. Türkiye’de Ar-ge merkezleri ile tasarım merkezlerine sağlanan destekler, kaynaktan faydalanılarak tablolatırılmıştır (Sunu, 2022)

Ar-Ge ve Tasarım Merkezi	1. Vergi İndirimi (Ar-Ge/Tasarım Harcamalarının Tamamı)
	2. Sigorta Primi Desteği (İşveren hissesinin yarısı 2028 yılına kadar Hazine ve Maliye Bakanlığınca Karşılanır)
	3. Gelir Vergisi Stopajı Desteği
	4. Damga Vergisi İstisnası
	5. Gümrük Vergisi İstisnası
	6. Desteklenecek Programlar Desteği (İki yıl süreyle brüt asgari ücret tutarı)
	7. Makine ve Teçhizat İçin Katma Değer Vergisi Muafiyeti

Tasarım merkezi statüsü ile faaliyet gösteren firmalarda verimliliğin ölçülmesi önemli bir konu olmakla beraber, sağlanan desteklerin ticari işletmeler için önemli gider kalemlerinde ve büyük oranlarda olduğu, bu statüye sahip firmalara önemli rekabet avantajları sağlamaktadır.

Tablo 5.10. Ar-ge destek ve tasarım personelleri için gelir vergisi stopajı teşvik oranları (Sunu, 2022)

Doktora	<u>%95</u>
Yüksek Lisans	<u>%90</u>
Temel Bilimler	
Yüksek Lisans	<u>%95</u>
Lisans	<u>%90</u>
Diğer	<u>%80</u>

5.4.2. Bölgesel tasarım merkezleri ve prototipleme merkezleri

Kısa adı GETHAM olan Gaziantep Bölgesel Endüstriyel Tasarım ve Hibrit Modelleme Merkezi, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Rekabetçi Sektörler Programı kapsamında, 7,4 milyon euro bütçe ile KOSGEB'in proje sahipliğinde 2018 yılında Gaziantep'te kurulmuştur (http-12). Kurulan ilk bölgesel tasarım merkezlerinden olan GETHAM, KOSGEB'in yürürlükten kalkan tasarım desteği uygulama esasları kapsamında, ETMK üyelik belgesine sahip olmakla eşdeğer olarak, tasarım desteği alınması için hizmet alınması gereken kurumlar arasında belirtilmiştir. Bünyesinde endüstriyel tasarımcıların istihdam edildiği GETHAM'ın faaliyetleri arasında, bulunduğu bölgedeki Kobi'ler için, endüstriyel tasarım hizmetleri, prototipleme ve üretim desteği sağlamak bulunmaktadır. GETHAM'ın tez çalışmasının gerçekleştirildiği dönemde faaliyette olmadığı görülmektedir.

GETHAM gibi, bölgesel tasarım merkezi olarak Kayseri Organize Sanayi Bölgesi (KOSB) bünyesinde 2015 yılında kurulan Kayseri ETM, (Endüstriyel Tasarım Merkezi) bünyesinde istihdam ettiği endüstriyel tasarımcılarla bölgesinde faaliyette bulunan Kobi'lere tasarım hizmeti sağlamayı amaçlamıştır (http-13). Kayseri ETM'nin GETHAM gibi tez çalışmasının gerçekleştirildiği dönemde faaliyette olmadığı görülmektedir. Benzer bir oluşum 2010 yılında, Eskişehir'de Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı (BEBKA), Eskişehir Sanayi Odası Organize Sanayi Bölgesi ve Anadolu Üniversitesi işbirliğinde, Eskişehir Endüstriyel Tasarım Merkezi adıyla kurulmuştur (http-14). GETHAM ve Kayseri ETM ile benzer amaçlar ile kurulduğu ve benzer faaliyetlerde bulunan Eskişehir Endüstriyel Tasarım Merkezi'nin diğer örnekleri gibi tez çalışmasının gerçekleştirildiği dönemde faaliyette olmadığı görülmektedir.

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Rekabetçi Sektörler Programı kapsamında desteklenerek 2022 yılında hayata geçirilen merkezlerden biri, İstanbul Sanayi Odası Endüstriyel Tasarım ve Prototipleme Merkezi'dir. İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ), İstanbul Kalkınma Ajansı (İSTKA) ve Endüstriyel Tasarımcılar Meslek Kuruluşu (ETMK) da proje ortakları arasında yer almaktadır (http-15). Bakanlığın oluşturduğu Rekabetçi Sektörler Programı kapsamında gösterilebilecek bir diğer oluşum 2021 yılında Eskişehir'de faaliyete geçen ESTÜ Prototip Merkezi'dir. Projenin nihai faydalanıcısı Eskişehir Teknik Üniversitesi'dir. Eskişehir'de gerçekleştirilen bir diğer proje, paydaşları Eskişehir Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü, Eskişehir Sanayi Odası, Eskişehir Osmangazi üniversitesi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Raylı Sistemler Kümelenmesi ve Havacılık Kümelenmesi olan Eskişehir Tasarım ve İnovasyon Merkezi (ETİM)'dir (http-16).

Bölgesel tasarım merkezleri ve prototipleme merkezleri dışında üniversiteler içerisinde tasarım ve araştırma faaliyetleri yürüten merkezler bulunmaktadır. Bu bağlamda, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesinde Endüstri Ürünleri Tasarımı Uygulama ve Araştırma Merkezi (ETAM) kurulmuştur (http-17). Diğer merkez ve oluşumlarla paralel amaç ve hizmetler sunan ETAM, DPT tarafından oluşturulan kalkınma planları bağlamında 1999 yılında faaliyetlerine başlamıştır.

Bölgesel tasarım merkezleri, prototipleme merkezleri ve üniversiteler içerisinde tasarım ve araştırma faaliyetleri yürüten merkezler ve bu merkezlerin faaliyetleri ayrı bir araştırma konusu olabilecek kapsamdadır.

5.4.3. Kalkınma ajansları

Kalkınma ajansları, kamu sektörü, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasındaki iş birliğini artırmak, kaynakları yerinde ve verimli bir şekilde kullanmak ve yerel potansiyeli harekete geçirerek, ulusal kalkınma planı ve programlarında öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu bir şekilde bölgesel kalkınmayı hızlandırmak, sürdürülebilirliği sağlamak ve bölgeler arası ile bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak amacıyla kurulmuştur (Kalkınma & Müdürlüğü).

Ajansların bölgesel dağılımı Görsel.3'de Türkiye haritası üzerinde gösterilmiştir. Bu doğrultuda kalkınma ajansları bölgesel kalkınmanın desteklenmesi anlamında

önemlidir. Ajansların faaliyetleri incelendiğinde proje bazlı önemli finansal kaynaklar sağladıkları görülmektedir.

Şekil 5.1. Kalkınma Ajansları Bölgesel Görünümü (<http-18>)

Ajanslar, doğrudan finansman desteği, finansman desteği ve faizsiz kredi gibi mali desteklerin yanı sıra teknik destekler de sağlamaktadır.

Tablo 5.11. Kalkınma Ajansları Politika Alanları, kaynaktan faydalanılarak tablolastırılmıştır (<http-19>)

Kalkınma Ajansları Politika Alanları	
Ekonomik Kalkınma	İmalat Sanayi, Girişimcilik, Kümelenme, Akıllı Uzmanlaşma, Ar-Ge ve Yenilik, Dijitalleşme, Dış Ticaret, Düşük Karbon Ekonomisi, Turizm, Tarım ve Kırsal Kalkınma
Sosyal Kalkınma	<u>Beşeri</u> Sermaye, Sağlık, Sosyal Girişimcilik, Kültür, Sosyal İçerme ve Sosyal Uyum
Altyapı	Çevre, Enerji, Ulaştırma, Kentleşme-Kentsel Planlama
Yatırım Ortamı	Kurumsal Kapasite, Yatırım Promosyon ve Teşvikleri
Kalkınma için İşbirlikleri	Ulusal <u>İşbirlikleri</u> , Uluslararası <u>İşbirlikleri</u>

5.4.4. Kosgeb

KOSGEB, 3624 sayılı Kanun ile T.C. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı olarak 1990 yılında kuruldu ([http-20](#)). KOSGEB'in sağladığı destekler ile ilgili uygulama esasları incelendiğinde, temel yaklaşım olarak, destek süreçlerinde, destek kalemi harcamalarının destek talep eden taraf tarafından yapılması ve belgelendirilmesi, devamında Kosgeb'den ödemenin harcama belgesine (fatura) istinaden talep edilmesini içeren süreçlere sahip olduğu görülmektedir. KOSGEB'in sağladığı destekler dönem dönem değişebilmekte, bazı destekler yürürlükten kalkmakta ya da mevcut desteklerin içeriğinde değişiklikler olabilmekte ve yeni destekler sunulabilmektedir.

Çalışma kapsamında KOGEB'in güncel olarak sunduğu destekler incelenmiş, endüstriyel tasarımcılar için yapılandırılan bir desteğin bulunmadığı görülmüştür. Ayrıca KOSGEB'in sağladığı destekler, endüstriyel tasarım faaliyetlerini tanımlayan Nace kodunu kapsamamaktadır. Dolayısıyla KOSGEB desteklerinden faydalanmak isteyen gerçek ya da tüzel kişi olarak faaliyet gösteren endüstriyel tasarımcılar, başvuracakları KOSGEB desteğinin içeriğinde açıklanan Nace kodlarını faaliyetleri arasına eklemek durumundadır.

Türkiye'de gerçek ya da tüzel kişi olarak ticari faaliyette bulunan endüstriyel tasarımcıların KOBİ statüsünde olması, ürün ve hizmet üreten KOBİ'lerin tasarıma olan ihtiyacı ve tasarımcıların sağlayacağı potansiyel faydalar göz önünde bulundurulduğunda, KOSGEB tarafından bu alanda gerçekleştirilecek desteklerin gerekliliği ortadadır. Tez çalışması kapsamında yapılan araştırma ve alanın uzmanlarıyla yapılan görüşmeler, kamunun tasarım ile ilgili politikalarının önemli bir parçası olması gereken KOSGEB'in tasarımcılar ile ilgili özel bir çalışma yapmasının gerekliliği ifade edilmiştir.

5.4.5. Teknoloji geliştirme bölgeleri

Teknoloji geliştirme bölgelerinin tarihsel gelişimi incelendiğinde, ilk örneğinin 1952 yılında ABD'nde, günümüzde halen önemi koruyan ve uluslararası pek çok markayı ve girişimi de içinde barındıran Silikon Vadisi olarak kurulduğu görülmektedir ([http-21](#)). İkinci örnek ise 1972 yılında İngiltere'de Heriot Watt Üniversitesi olarak kurulmuştur. Dünyada üniversite-sanayi işbirliği kapsamında teknoloji geliştirme politikaları konusunda en başarılı model olarak kabul gören teknoparkların, günümüzde Fransa'da

Sophia Antipolis, Almanya’da Oberhausen gibi örnekleriyle birlikte uzak doğu ülkelerinde de pek çok örneği bulunmaktadır.

Teknoloji geliştirme bölgeleri, yenilik ve girişimciliği teşvik etmek amacıyla oluşturulan özel alanlardır. Bu bölgeler, üniversiteler, araştırma kurumları ve teknoloji odaklı şirketler arasında iş birliğini artırarak, bilgi ve teknoloji transferini hızlandırır. Teknoloji geliştirme bölgeleri, girişimcilerin yenilikçi fikirlerini ticarileştirebilmeleri için gerekli altyapıyı ve desteği sağlar. Bu bölgelerde faaliyet gösteren firmalar, Ar-Ge çalışmalarına odaklanarak, katma değeri yüksek ürünler ve hizmetler geliştirir.

Teknoparklar, Türkiye’de akademisyenlerin ticari faaliyette bulunabilmelerine de olanak sağlamıştır. Devlet memuru statüsünde ticari faaliyet bulunulamazken, akademisyenler teknoparklarda şirket kurarak araştırma geliştirme faaliyetleri gösterebilmekte, ticari faaliyetler gerçekleştirebilmektedir. Bu durum akademilerde gerçekleştirilen çalışmaların ticari hayatta var olmaları adına önem arz etmektedir. Ayrıca bilimsel faaliyetlerin teşvik edilmesi içinde olumlu bir adımdır.

Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde incelenen firmalar için teknoloji geliştirme bölgelerinde faaliyet göstermek, destek ve teşviklere hızlı ve kolay ulaşım için önemli bir avantaj oluşturmaktadır. Ayrıca bu bölgelerde faaliyet gösteren küçük işletmeler, tasarım merkezleri ve Ar-Ge merkezlerine sağlanan desteklerin büyük çoğunluğunu elde edebilmektedir. Ancak sadece endüstriyel tasarım faaliyetlerinde bulunan bir tüzel ya da gerçek kişi olmak bu bölgelerde faaliyet gösterebilmek için yeterli değildir. Bu durum tasarım mesleği ve uygulayıcıları açısından büyük bir eksiklik olduğu gibi aslında bu bölgelerde faaliyette bulunan diğer firmaların tasarıma ulaşmaları içinde önemli bir dezavantaj oluşturmaktadır.

5.4.6. Tübitak

TÜBİTAK, 1963 yılında Türkiye’de planlı ekonomi dönemine girilmesiyle birlikte faaliyete geçmiştir. Kuruluşunun ilk yıllarında, en önemli görevleri arasında doğa bilimlerindeki temel ve uygulamalı akademik araştırmalara destek vermek ve genç araştırmacıları teşvik edip motive etmek yer almaktaydı (http-22).

TÜBİTAK, ulusal akademik, uluslararası akademik, ulusal sanayi, uluslararası ortaklı, ulusal kamu ve uluslararası kamu destek programları ve alt başlıkları ile pek çok alanda destek sağlamaktadır.

Tablo 5.12. TÜBİTAK destek başlıkları, kaynaktan faydalanılarak tablolastırılmıştır (http-23).

1. Akademik	1.1. Ulusal Programlar 1.2. Uluslararası Programlar
2. Sanayi	2.1. Ulusal Programlar 2.2. Uluslararası Programlar
3. Bilim & Toplum	3.1. Ulusal Programlar 3.2. Uluslararası Programlar
4. Uluslararası İş Birlikleri	4.1. İkili İş Birliği Programları 4.2. Çoklu İş Birliği Programları
5. Bilimsel Etkinlik	5.1. Etkinlik Düzenleme 5.2. Etkinliklere Katılım 5.3. Uluslararası Destekler

TÜBİTAK destekleri incelendiğinde endüstriyel tasarım ile ilgili doğrudan bir destek olmadığı görülmüştür. Tasarımla ilişkilendirilebilecek destekler kapsamında endüstriyel tasarım faaliyetlerini ifade eden NACE kodu ile faaliyet gösterildiğinde, destek başvurusunda bulunulamadığı, TÜBİTAK desteklerinden faydalanabilmek için güncel olarak kontrol edilmesi gerekliliğiyle birlikte, faaliyet alanlarına bilimsel araştırma ve geliştirme faaliyetleri NACE kodunun eklenmesi gerektiği ortaya çıkmıştır.

5.5. Türkiye’de Tasarımın Desteklenmesi Üzerine Örnek Uygulamalar

Çalışma kapsamında, Türkiye’de farklı kurum ve derneklerin tasarıma sağladığı destekler ya da destek niteliği taşıyan yaklaşımlar araştırılarak örnek uygulamalar belirtilmiştir. Sağlanan finansal kaynaklar, vergi muafiyetleri, istihdam bağlamında destekler dışında, endüstriyel tasarımın tanıtılması, duyurulması ve görünür kılınması da ‘‘tasarımın desteklenmesi’’ bağlamında değerlendirilmiştir.

5.5.1. Design Week Türkiye tasarım etkinliği ve tasarım ödülleri

Etkinlik, üniversitelerin tasarım bölümü çalışmalarının sergilendiği alanlar, meslek örgütleri ile ilgili alanlar, üretici firmaların ürünlerini sergiledikleri, nitelikli zanaatkarların işlerini sergiledikleri, ödüllü tasarımların sergilendiği alanlar sağlamasıyla, tasarım ile arakesiti olanların sınırlı süre ile oluşturduğu zengin bir küme oluşturmaktaydı. Etkinlik kapsamında gerçekleştirilen sergiler, atölyeler, paneller ve workshoplar tasarım etkileşiminin önemli bileşenlerini oluşturmaktaydı.

Tasarım ofisi standlarının bulunduğu ve ilave olarak B2B görüşmelere de imkan tanıyan alanlar, tasarım hizmeti almak isteyen üretici firmaların tasarım ofislerine ulaşabilmelerini sağlama amacı ile oluşturulmuştur. Ancak ilgili kurum, mesleki dernek ve odalar tarafından, muhataplarına, tasarım ofislerinin bu etkinliğe katılımının yeterince duyurulmadığı, etkinliğin temel gündem maddelerinden biri olması gereken ‘‘tasarımcıların sanayiciler ile buluşturularak, iş birliği projelerinin gerçekleştirilmesine destek olma’’ konusunda eksik kalınmış olduğu görülmektedir.

Design Week Türkiye, ülkemizde tasarım ile ilgili paydaşlarının bir araya gelmiş olduğu en büyük etkinlik olmakla beraber, düzenli aralıklarla yapılamamıştır. Günümüzde ise tekrar gerçekleştirileceği ile ilgili bir gelişme bulunmamaktadır.

5.5.1.1 Tasarım ödülleri

Design Turkey Endüstriyel Tasarım ödülleri temeli, Kasım 2006'da profesyonel tasarımcılar, akademisyenler ve disiplinlerarası uzmanlardan oluşan bir danışma kurulunun yazılı ve sözlü görüşlerine dayanarak oluşturulmuştur. İlk ödül töreni 2008 yılında gerçekleşmiş olup, 21 Ekim-1 Kasım 2008 tarihlerinde İstanbul Antrepo 5'te düzenlenen sergi ile halka tanıtılmıştır. Bu dönemde ödül sistemine toplam 444 başvuru yapılmış ve farklı kategorilerde toplam 55 ödül verilmiştir. Toplamda yedi kez düzenlenen organizasyon, ICSID (Uluslararası Endüstriyel Tasarım Toplulukları Konseyi) tarafından onaylanmıştır (<http-24>).

Tasarımcıların ve firmaların uzun süren çabaları sonucu ortaya çıkan, katma değeri yüksek, nitelikli ürünlerinin değerlendirilmesi ve başarılı bulunana ürünlerin ödüllendirilmesi, tasarım kültürünün oluşumu ve devamlılığı açısından büyük önem taşımaktadır. Ancak Design Week Turkey gibi bu önemli etkinlik de istikrarlı olarak uygulanamamış ve devamı gelmemiştir.

5.5.2. Atölye İnegöl projesi

İnegöl Mobilya Sanayicileri Derneği'nin projelendirdiği ve Bursa Bilecik Eskişehir Kalkınma Ajansı'nın tarafından Mali Destek Programları kapsamında 2014 yılında desteklediği bir çalışma olarak ortaya çıkan Atölye İnegöl, Türkiye'nin önemli mobilya ihracat ve üretim merkezlerinden olan İnegöl'de, mobilya üreticilerinin ve endüstriyel tasarımcıların ortak paydada buluşarak, sürdürülebilir ilişkiler ve projeler ortaya çıkarması ve bir tasarım merkezi oluşturulması amaçlamaktadır. (İMOS, 2014)

Süreç tasarım öğrencilerinin cv, portfolyo ve niyet mektubu ile projenin web sitesi üzerinden ve ilgili mail adreslerinden başvuruları ile başlar, yapılan değerlendirme ile projeye dahil edilmesi kararlaştırılan öğrenciler davet edilir. Proje kapsamında belli dönem aralıkları ile süreklilik arz eden bir program döngüsü hedeflenmektedir. Nitekim proje, ilkinde altı ikincisinde yedi öğrencinin programa dahil olduğu iki farklı dönemi tamamlamıştır. Proje, birincisi eğitim, ikincisi iş birliği ve proje geliştirme, üçüncüsü de kariyer desteği olmak üzere üç fazdan oluşmaktadır. Üç aylık bir süre içerisinde tasarım öğrencilerinin İnegöl’de konaklama, ulaşım ve diğer ihtiyaçlarının karşılanması ile, ilk iki ayının fabrika ve üretim gezileri, fikri mülkiyet hakları, üretim yöntemi, malzeme ve teknik eğitim gibi pek çok eğitimin bir arada sunulması sürecin ilk kısmını oluşturur. İkinci kısımda her bir tasarım öğrencisi iki farklı mobilya üreticisi firma ile eşleştirilerek birlikte birer ürün geliştirme süreci geçirmeleri ve sonuç olarak seri üretime geçmesi beklenen iki ayrı ürün prototipinin ortaya konulması beklenir. Sonuç olarak ortaya çıkan tasarımların korunması ve fikri mülkiyet başvuru süreçleri proje kapsamında İmos tarafından yürütülür ve başvuru ücretleri bu kapsamda karşılanır. Projenin son kısmında kariyer planlamasını mobilya sektöründe ilerlemek olarak belirleyen ve bir firma bünyesinde çalışmak isteyen tasarımcı adaylarının, talep etmeleri halinde İnegöl’de bulunan mobilya üreticisi firmalarda istihdam edilmesi sağlanır. Yine kariyer planlamasını mobilya sektöründe ilerlemek olarak belirleyen ancak tasarım ofisi açarak mobilya üreticilerine tasarım hizmeti sunmak isteyen tasarımcı adaylarına, bir yıl boyunca kira talep edilmeksizin ofis desteği ve müşteri portföyü oluşturabilmeleri için tanıtım desteği sağlanır.

Endüstriyel tasarım disiplininin otomotivden beyaz eşyaya, züccaciye ürünlerinden tüketici elektroniğine kadar pek çok farklı sektöre hitap etmesi, yeni mezun tasarımcı adaylarının kariyer planlamasını zorlayan kısımlarından biridir. Bu kapsamda Atölye İnegöl projesinin tasarımcı adayına, mobilya sektörünü derinlemesine tanınması ve kariyerine bu sektörde devam edip etmeyeceğine karar verebilmesi için kısa süre içinde önemli bir konfor alanı sağlandığı görülmektedir. Mobilya alanında uzmanlaşmak isteyen ve bir firma bünyesinde çalışmayı önceleyen adaylar için istihdam desteği sağlanması, tasarımcı adayları için zaman ve kaynak kazandırdığı gibi üretici firma için de nitelikli insan kaynağına doğrudan ulaşma imkânı oluşturmaktadır (İMOS, 2014),

Çalışmanın yazarının da katılım göstererek deneyimlediği program, tasarımcının sanayici ile doğrudan iletişim kurabilmesi, network oluşturabilmesi, mesleği ile ilgili pratik yapması gereken konuları risk almadan deneyimleyebilmesi gibi pek çok alanda avantaj sağlamaktadır. Bunun gibi olumlu örneklerin büyümesi ve çoğalması gerekirken devamlılığı sağlanamamaktadır. Ülkemizde tasarım açısından kronik bir sorun haline gelen istikrarsızlık, sürdürülebilirliğin sağlanamaması iyi örnekler oluşturulabilmesine rağmen bu örneklerin etkilerinin çok sınırlı kalmasına yol açmaktadır.

5.5.3. I'm Design tasarım etkinliği

2015 yılından itibaren İnegöl Mobilya Sanayicileri Derneği tarafından her yıl düzenli olarak gerçekleştirilen, mobilya sektöründe tasarımın önemini vurgulayan ve öğrencilerde tasarım bilincini artırmayı hedefleyen Türkiye'nin en büyük sektörel tasarım etkinliğidir. Söyleşi ve workshop çalışmaları ile desteklenen bu geleneksel etkinlik, I'M DESIGN CHAT, MEMLEKETTEN TASARIM MANZARALARI ve I'M DESIGN India gibi alt etkinliklerle sürekli olarak öğrencilerin gelişimini teşvik etmeyi amaçlamaktadır. ([http-25](http://25)).

Üniversite-sanayi iş birliği kapsamında Türkiye'de lisans düzeyinde endüstriyel tasarım eğitimi veren üniversiteler etkinliğe davet edilmekte ve katılım göstermektedir. Tasarım öğrencilerinin katıldığı ana workshop, ortalama 5-6 kişiden oluşan 8-10 adet grubun seçilmesi ile başlar. Her grubu oluşturan öğrencilerin, kurumlar arası eğitim farklılarından beslenmeleri ve akran öğrenmesi gibi faydalar için mümkün olduğunca farklı üniversitelerden olmasına dikkat edilir. Workshop yürütücüleri tarafından oluşturulan gruplara 3-4 gün boyunca tasarım yapmaları istenilecek konu ve tarifname verilir. Tasarım sürecinde workshop yürütücüleri gruplarla birebir ilgilenerek yapılan çalışmaların verilen onuyla paralel ilerlemesi sağlanır. Süreç sonunda ortaya çıkan tasarımların prototiplerinin, öğrencilerin takibiyle tariflenen malzeme ve üretim yöntemleri kullanılarak üretilmesi sağlanır. Etkinliğin son gününde üretilen tasarımlar, panel ve konuşmaların yapılacağı mekanda, tanımlanan alanda sergilenerek hem ziyaretçilerin incelemelerine sunulur hem de etkinliğe katılan üreticilerle buluşma fırsatı sağlanmış olur. Yine etkinliğin son günü alanında uzman konuşmacılar, programı önceden belirlenmiş ve ilan edilmiş olan farklı oturumlarda sunumlarını gerçekleştirir. Tasarım öğrencileri süreç boyunca yoğunlaştırılmış bir yaratıcılık, prototipleme ve sunum sürecine maruz kalarak mobilya sektörü ile ilgili malzeme ve üretim yöntemleri ile ilgili

bilgi sahibi olurlar, ilk defa tanıştıkları meslektaşları ile birlikte ekip çalışması gerçekleştirme deneyimini yaşarlar.

Etkinlik süresince farklı alanlarda teknik eğitimler, malzeme tanıtımları, firma sunumları ve küçük workshoplar gerçekleştirilir. Etkinlik, tasarım öğrencilerinin kariyer planlamasına mobilya sektörü ile devam edip etmeme ile ilgili kararlarını doğrudan etkileyecek bir deneyimi sağlamaktadır.

5.5.4. KOBİler için tasarım projesi

2010 yılında gerçekleştirilen çalışmada kapsamında, tasarım hizmetine ihtiyaç duyan sisteme kayıtlı KOBİ'leri, yine sisteme kayıtlı endüstriyel tasarımcılarla ilgi ve faaliyet alanları, yazılım bilgisi ve lokasyon kriterleri çerçevesinde eşleştirecek bir yazılım faaliyete geçirildi. Endüstriyel tasarım sürecine ilişkin bir Bilgi Bankası'nın da yer aldığı sitede kurulan eşleştirme sistemi 20 endüstriyel ürünün tasarlandığı 4 ay süreli pilot bir uygulama ile sınılandı. Pilot uygulamada, sisteme kayıt yaptıran 20 KOBİ ile 20 endüstriyel tasarımcı siteye özel olarak tasarlanan yazılım kullanılarak eşleştirildi, 5 deneyimli endüstriyel tasarımcı ise kendilerine atanan 4 projeye danışman olarak destek verdi. Sürecin sonunda her biri üretilebilir durumda olan 20 proje ortaya çıktı. Proje sonunda üretilebilir durumda olan 20 ürün tasarımından 11'i için endüstriyel tasarım tescil başvurusu yapıldı (Er, 2013).

Tez çalışması kapsamında ortaya çıkan önemli ihtiyaçlardan biri, ticari faaliyette bulunan tasarımcıların KOBİ'lere ulaşma ve onlarla çalışma gerçekleştirme konusunda yaşadığı zorlukların çözümü, bir diğeri ise KOBİ'lerin tasarıma ve tasarımcıya ulaşmaları ile birlikte onlarla doğru iletişimi kurmalarının sağlanmasıdır. 2010 yılında bu iki sorunu bir çözüm bağlamında bir araya getirmiş örnek bir çalışma olan bu proje devamlılığı sağlandığında kritik sorunlara çözüm olmak adına önemli gelişmeler elde edilme potansiyeline sahiptir.

5.5.5. İspanya'dan Türkiye'ye tasarım

İspanya Ticaret ve Yatırım Ajansı (ICEX) ile İspanya Büyükelçiliği Ekonomi ve Ticaret Ataşeliği İstanbul Ofisi'nin iş birliğiyle gerçekleştirilen organizasyonun üçüncüsü Aralık 2014'te düzenlendi. Bu etkinlikte, Türk şirketleriyle ortak projeler geliştirmek isteyen bir İspanyol tasarım firması İstanbul'da tekrar ağırlanmıştır (http-26). 2012, 2013 ve 2014'te olmak üzere toplam üç kere yapılan etkinlik, İspanyol tasarım otoritelerinin

İspanyol tasarımcılarını ve İspanyol tasarım ofislerini uluslararası anlamda destekleme konusunda ne kadar aktif ve başarılı olduklarını göstermektedir.

Türkiye’de bulunan tasarımcıların firmalara ulaşması ve iş potansiyeli oluşturma konusunda yetersiz kalınırken yurt dışından ülkemiz sanayicilerini hedefleyen böyle etkinlikler yapılması, konunun muhataplarının büyük eksikliklerini ortaya koymaktadır. Türkiye’de benzer etkinlikler İtalyan, Alman ve Hollandalı kurumlar tarafından da gerçekleştirilmektedir.

5.6. Yurt Dışı Destek Modelleri

Ekonomik büyüme ve gelişim alanlarında ülkeler, rekabet avantajı sağlayacak unsurları geliştirmeye odaklanmaktadır. Bu unsurların en önemlilerinden biri, özellikle gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin uyguladığı tasarım politikalarıdır. Ülkeler, tasarım politikalarını daha yüksek bir seviyeye ulaşmak amacıyla sürekli olarak güncellemektedir. Bazı ülkeler ise tasarımı, diğer politikaların şekillendirilmesinde önemli bir katkı sağlayan bir araç olarak değerlendirmektedir (Tasarım Stratejisi ve Eylem Planı 2018-2020). Sanayileşmiş veya sanayileşmekte olan tüm ülkeler, günümüzde tasarım politikaları oluşturarak resmi olarak uygulamaya almaktadır. Yurt dışında uygulanan örneklerde, tasarımın politika üstü bir konu olarak istikrarlı bir şekilde ele alındığı görülmektedir.

5.6.1. Avrupa birliği

Tasarım sürecinin kökenleri, Avrupa Birliği ülkelerinin birçoğunda tarih öncesi dönemlere kadar uzanmaktadır. Ancak, tüm Avrupa Birliği’nin ortak politikalarla harekete geçmesi, 2010 yılında tasarımın Avrupa İnovasyon Politikasına dahil edilmesiyle başlamıştır. Avrupa’da uygulanan tasarım politikaları, ekonomik başarısızlıkları aşmak, tasarım yenilik ekosistemini güçlendirmek ve tasarım talebini artırmak amacıyla çeşitli tedbirleri içermektedir. Avrupa düzeyinde oluşturulan Tasarıma Dayalı Yenilik Eylem Planı’nın yanı sıra, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa ve Letonya gibi birçok Avrupa Birliği üyesi ülkenin de ulusal tasarım eylem planları bulunmaktadır.

Avrupa’nın yaratıcı kapasitesini artırmak amacıyla, İnovasyon Birliği 2010 yılında 2020 Avrupa Stratejik Planı’na dahil edilmiştir. Bu planın hedefi, Avrupa’nın rekabet gücünü artırmak, iş gücü yaratma kapasitesini geliştirmek ve toplumsal sorunlarla başa

çıkma gerekliliğini kabul etmektir. İnovasyon Birliği, tasarımın hem özel sektör hem de kamu sektörlerinde uygulanabilir bir problem çözme yaklaşımı sunarak yenilikçi ürünler, hizmetler, topluluklar ve politikalar üretmesini sağlamayı amaçlamaktadır. Böylece, inovasyon yoluyla ekonomiye dinamizm kazandırmayı, paydaşları harekete geçirmeyi ve Avrupa'nın ulusal ve uluslararası politikalarında yenilik fikrini yaygınlaştırmayı hedeflemektedir.

Tasarım Belçika, Çek Cumhuriyeti, Finlandiya, Yunanistan ve İngiltere'nin dahil olduğu birçok ülke politikasına entegre edilmiş, ülkelerin bölgesel ve yerel seviyede tasarım farkındalığı artırılmıştır. Örneğin; Finlandiya, Fransa, İrlanda, Polonya, İngiltere gibi bazı ülkelerde kamunun yönetim kademelerinde tasarımcıya daha fazla yer verilmeye başlanmıştır (Tasarım Stratejisi ve Eylem Planı 2018-2020).

5.6.2 Tayvan

Son yıllarda Tayvan hükümeti yaratıcı ve tasarım endüstrilerini teşvik etmek için çok fazla çaba ve kaynak harcadı; Bu arada tasarım yeteneklerinin geliştirilmesi konusunda da çok şey yapıldı. Yalnızca küçük ve orta ölçekli işletmeler kendi tasarım departmanlarını kurup Endüstriyel Tasarımcıyı işe almakla kalmıyor, aynı zamanda aralarında Acer, Asus ve BenQ gibi uluslararası tanınmış markaların da bulunduğu pek çok büyük şirket de tasarım departmanlarını genişletiyor ve böylece tasarım yeterliliklerini yükseltiyor. Kısaca Tayvan'da hükümet ve şirketler, dünyaya ihraç edilen ürünlerin kalitesini yükseltmek için tasarıma büyük önem veriyor. Sonuç olarak, Endüstriyel Tasarımcı insan gücü piyasasında büyük talep görmeye başladı. (Yang ve diğerleri, 2010)

5.6.3 Çin

1995 yılında tasarım kültürünü teşvik etmek amacıyla Pekin Endüstriyel Tasarım Merkezi (BIDC) kurulmuştur. Bu merkez, ülkedeki tasarım alanını ilerletmek, kültürel ve yaratıcı endüstrilerin gelişimini desteklemek ve tasarımın ilerlemesini sağlamak için geniş yetkilere sahip bir kuruluştur. Merkez, tasarım forumları, sergiler ve eğitim programları düzenleyerek bu hedeflere ulaşmayı amaçlamaktadır. BIDC, her yıl Çin (Pekin) Uluslararası Kültürel ve Yaratıcı Endüstri Fuarı ve Çin Pekin Uluslararası Yüksek Teknoloji Fuarı gibi birçok tasarım ve ürün sergisi düzenlemektedir. Ayrıca, Çin Red Star Tasarım Ödülü ile tasarımcılar ve tasarım şirketlerine ödüller verilmektedir. Çin'de

tasarım endüstrisini desteklemek için yıllık olarak 500 milyon RMB (Yuan) fon sağlanmaktadır.

Çin’de tasarım mesleği, bireysel tasarım danışmanlık ajansları, şirketlerin tasarım departmanları (Ar-Ge), devlet destekli tasarım enstitüleri ve akademik atölye çalışmaları aracılığıyla yürütülmektedir. Anketler, endüstriyel tasarım sektöründe 300.000’den fazla kişinin çalıştığını ve tasarımcıların %93’ünün 20 ila 30 yaş aralığında olduğunu göstermektedir. 2006 yılında tasarım endüstrisinin ürettiği değer 30 milyar RMB’ye ulaşmış ve bu miktar, Çin’in GSYH’sinin %2,2’sini oluşturmaktadır (Tasarım Stratejisi ve Eylem Planı 2018-2020).

5.6.4. Güney Kore

Güney Kore’nin tasarım politikası, 1960’ların ortalarından itibaren şekillenmeye başlamıştır. Bu dönemde, ülkede tasarım politikalarında önemli değişiklikler yapılmıştır. Ulusal tasarım politikası, Ticaret, Sanayi ve Enerji Bakanlığı (MOTIE) tarafından yönetilen ve hükümet destekli bir tasarım merkezi olan Güney Kore Tasarım Geliştirme Enstitüsü (KIDP) tarafından yürütülen beş yıllık planlarla sürdürülmektedir. KIDP, küçük ve orta ölçekli işletmelerin tasarım endüstrisinin rekabet gücünü artırmayı ve iyi tasarımın teşvik edilmesi yoluyla daha iyi bir toplum oluşturmayı hedeflemektedir.

KIDP'nin ana görevleri arasında tasarım endüstrisini ve tasarımcıları desteklemek, tasarım eğitimini ve eğitmenlerini geliştirmek, Güney Kore tasarımını hem ulusal hem de uluslararası düzeyde teşvik etmek, yerel ve ulusal yöneticiler arasında iş birliğini artırmak, tasarım altyapısını kurmak ve ülke genelinde tasarım farkındalığını yükseltmek yer almaktadır. Enstitü, ülkenin en prestijli tasarım etkinliği olan Güney Kore Endüstriyel Tasarım Fuarı’nın organizasyonundan sorumludur; bu fuar ilk kez 1966 yılında düzenlenmiştir. Ayrıca, 1985 yılında "Good Design" ödül programını ve "GD Mark"ı başlatmıştır. GD Mark, iyi tasarlanmış ürünlere tüketicilerin dikkatini çekmeyi ve sanayicilere, iç ve dış pazarda daha yüksek tasarım standartlarının ekonomik önemini vurgulamayı amaçlamaktadır. Ayrıca, 1999 yılından itibaren yenilikçi, iyi tasarlanmış ve teknolojik olarak üstün ürünlere verilen Güney Kore Milenyum Ürünleri (KMP) ödül programı da mevcuttur.

Güney Kore, bu şekilde çeşitli politikalar geliştirmiştir ve bu politikalar Güney Kore'deki ekonomik kalkınma üzerinde etkili olmuştur. 1993'ten beri beş yıllık süreçlerde uygulanan endüstriyel tasarım politikaları:

1.Endüstriyel Tasarım Geliştirme 5 Yıllık Planı (1993-1997)

2. Endüstriyel Tasarım Geliştirme Planı (1998-2002): Tasarım firmaları ve bu alandaki işgücünün artırılması ve tasarım konusunda farkındalığın artırılmasını;

3.Tasarım Endüstrisi Geliştirme Planı (2003-2007): ‘‘Design Korea’’ kavramına yönelik tasarım altyapısını ve uluslararası iş birliğini arttırmayı;

4.Tasarım Geliştirme Planı (2008-2012): Yaratıcı tasarımda rekabet gücünü artırmayı;

5.Tasarım ve Endüstri Birleşme Stratejisi (2013-2017): Tasarım odaklı Ar-Ge'nin geliştirilmesini amaçlamaktadır (Strateji ve Eylem Planı).

Güney Kore pek çok anlamda Türkiye ile benzerlik göstermektedir. Gerek nüfusu, gerek ekonomik parametreleri gerekse konuları ele alış yöntemlerini incelediğimizde bu durumu gözlemleyebilmekteyiz. Ayrıca ekonomik hedefler bağlamında da paralel ilişkiler bulunmaktadır. Güney Kore'nin uyguladığı politikaların sonuçlarına bakıldığında örnek alınması gereken bir süreç yaşadıkları ortadadır. Oluşturdukları global markalar ve bu markaların istikrarlı başarıları uyguladıkları politikaların sonucudur.

5.7. Girişimcilik

Girişimcilik günümüzde devletler tarafından önemi anlaşılmaya başlanan ve son dönemde farkındalığının artırılması adına pek çok çalışmanın yapıldığı kritik öneme sahip alanlardan biridir. Aynı zamanda çok boyutlu bir kavram olarak ele alınan girişimciliğin desteklenmesiyle farklı ekosistemler yaratmak amaçlamaktadır. Ülkemizde farklı kurumların girişimciliği desteklemek üzerine programlar hazırladıkları görülmektedir.

Girişim ve girişimcilik tanımları incelendiğinde endüstriyel tasarım faaliyetleri kapsamında pek çok arakesite sahip oldukları ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla çalışma kapsamında girişimcilik endüstriyel tasarım faaliyetleri bağlamında da ele alınmıştır.

5.7.1. Girişimciliğin tanımı

Girişimci kişilikler ilgili tanımlar, ortak noktalarının, girişimcinin inisiyatif alabilen, katma değer yaratarak mevcut kaynakların verimli çıktıları dönüşmesini sağlayan, girişimlerin içerdii riski kabul ederek davranış geliştirebilen çok yönlü kişileri ifade etmektedir.

Thornberry, Microsoft'un kurucusu Bill Gates, kitle otomobil üretim hattının kurucusu Henry Ford ve Amazon.com'un kurucusu Jeff Bezos'u örnek göstererek girişimcilerin üç şeyi çok iyi yaptıklarını ifade etmektedir: Bunlar, fırsatları belirlemek, belirlenen bu fırsatları şekillendirmek ve geliştirmek ve daha sonra da bunları başarılı bir girişime dönüştürmek için uygun bir organizasyon yapısı oluşturmaktır (Ağca & Durmuş, 2006).

5.7.3. Girişimciliğin türleri

Girişimciliğin farklı türlere ayrılmasının altında yatan nedenlerin arasında piyasa koşulları ve ekonomik koşullar, rekabetin farklı koşullar altında farklılık göstermesi ve tüketicilerin anlayışındaki değişimler gösterilmektedir (Celep, 2017). Celep'in çalışmasında girişimcilik türlerini farklı araştırmacılar nezdinde kategorilere ayırarak tabloladırmıştır. Buna göre hem yurtiçinde hem de yurt dışında gerçekleştirilen çalışmalarda pek çok ortak kavram olduğu görölmektedir.

Tablo 5.13. Farklı Araştırmacılara Göre Girişimcilik Türlerinin Başlıkları (Celep, 2017)

Yıldız, 2015	• Yenilikçi -Fırsatçı -Takipçi Girişimcilik • Özel Sektör- Kamu Sektörü Girişimciliği • Kadın Girişimciliği • Sanal Girişimcilik (E-girişimcilik) • İç Girişimcilik • Sosyal Girişimcilik
Özdevecioğlu ve Karaca 2015	• Özinal Özel Sektör ya da Ticari Girişimcilik • İç Girişimcilik • Kurumsal Girişimcilik • Ekogirişimcilik • Stratejik Girişimcilik • Kamu Girişimciliği • Sosyal Girişimcilik • Akademik Girişimcilik

Tablo 5.13.(Devam) Farklı Araştırmacılara Göre Girişimcilik Türlerinin Başlıkları (Celep, 2017)

Yıldız, 2015	• Yenilikçi -Fırsatçı -Takipçi Girişimcilik • Özel Sektör- Kamu Sektörü Girişimciliği • Kadın Girişimciliği • Sanal Girişimcilik (E-girişimcilik) • İç Girişimcilik • Sosyal Girişimcilik
Özdevecioğlu ve Karaca 2015	• Orjinal Özel Sektör ya da Ticari Girişimcilik • İç Girişimcilik • Kurumsal Girişimcilik • Ekogirişimcilik • Stratejik Girişimcilik • Kamu Girişimciliği • Sosyal Girişimcilik • Akademik Girişimcilik

5.7.4. Tasarım ve girişimcilik

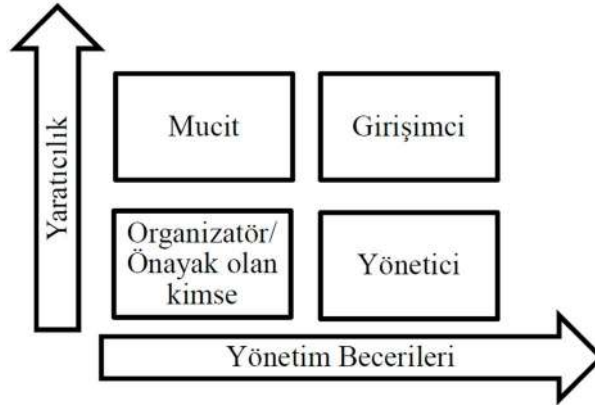
Tasarım sürecinde alınan kararların tümü problem çözme süreciyle ilgilidir. Bu süreç problemin veya ihtiyacın tanımlanması süreci ve bununla ilgili önerilen çözümün test edilmesini kapsamaktadır. Tasarım süreci araştırma, bilgi toplama, kaynakların organize edilmesi, akılcı analiz ve ölçüm gerektirmektedir (Green, 1974). Dolayısıyla bu özelliklere sahip tasarımcılar girişimci olmak için potansiyel adaylar olarak değerlendirilebilir.

Endüstriyel tasarım problemlere yaklaşım yöntemleri ve özgün düşünce yöntemleri dolayısıyla James Dyson gibi başarılı girişimlerin ve Dyson gibi başarılı markaların ortaya çıkmasını sağlamıştır. James Dyson kendi tasarladığı Dyson elektrik süpürmesini kendi kurduğu şirket bünyesinde üretmekte ve satışını yapmaktadır (Temeltaş, 2011). Dyson girişimciliğin pek çok noktasında iyi örnek olmakla birlikte endüstriyel tasarım bağlamında ayrışması gereken önemli noktalar vardır. Dyson ürünleri temelde mühendislik çözümleri ve bu çözümlerin getirdikleri üzerinden tüketicinin satın alma tercihlerini etkilemektedir. Dolayısıyla mucit bir yaklaşım sonucu icat niteliği taşıyan ürünleri endüstriyel tasarım ile ayırtırmak gerekmektedir.

Alanda farklı çalışmalar tasarımcının, tasarımcı olmanın yanı sıra bir iş adamının gerekliliklerine sahip olması gerektiğini savunmaktadır. Morris (1988)'e göre tasarımcı temel düzeyde bir işletme bilgisine sahip olmalıdır. Bu durum tasarımcının bir girişimde bulunmasa bile müşterisini anlamak adına empati yapabilmesi için önemli bir özellik olacaktır.

Girişim ve girişimcilik kavramlarının tanımlarına bakıldığında, tasarım ve tasarımcı tanımları ile pek çok arakesite sahip oldukları görülmektedir. Endüstriyel tasarımcılar eğitimleri ile ele aldıkları her konuda girişim ve girişimcilik kriterlerini kapsayan süreçleri ilerletmektedirler.

Uchino (2010) iş adamının dört kategorisi adlı çizelgesinde yaratıcılık ve yönetim becerileri yüksek olan iş adamlarının girişimci olabileceğinden bahsetmektedir. Bu sebeple yaratıcı düşünceye sahip olan tasarımcılar yönetim becerilerini de aynı oranda arttırdıkları anda potansiyel bir girişimci olacaklardır (Temeltaş, 2011).

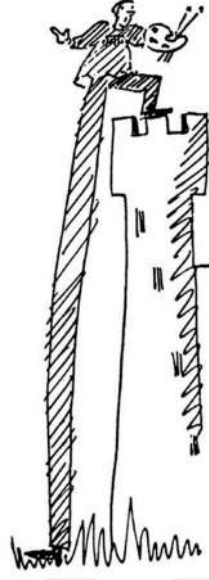
Şekil 5.2. İş adamının dört kategorisi (Uchino 2010 Aktaran: Temeltaş, 2012)

5.7.4.1. Tasarım ofisi ve girişimcilik ilişkisi

İşini seven ve işini iyi yönetebilen çoğu tasarımcı, sanat yeteneklerine dayanarak bir iş kurar (Rubeling, 2007). Ancak rekabetçi piyasada bunlardan yalnızca birkaçı hayatta kalabilmektedir (Rubeling, 1994). Bu sektörde çalışan birçok araştırmacı, yeni firmaların çoğunun iki ila beş yıl içinde başarısız olacağını ve işlerini kapatacağını düşünmektedir (Brandstätter, 1997; Duncan & Handler, 1994; Dyer, 1997; Hartenian & Gudmundson),

Tasarım hizmeti almak isteyen işletme yöneticisinin aradığı şey, vizyoner olmayan, vizyon sahibi bir adam, bir nevi sanatçıya benzeyen pratik bir tüccar, fildişi kulede

yaşayan ama bir ayağı yerde olan bir adam, aynı derecede yakışıklı bir diplomattır. Evde başkanla üst düzey bir konferansta ve sekiz bin tonluk bir presin operatörüyle teknik bir tartışmada. İlginç bir şekilde, elde ettiği şey bu kadar (Dreyfuss, 1955).

Görsel 5.1. Tasarımcının görünümü (Dreyfuss, 1955)

Anlaşıldığı üzere tasarım hizmeti vermek üzere bir ofis kurmak, kendi içinde bir girişimcilik faaliyetidir. Tasarım hizmeti veren bir endüstriyel tasarımcının bir girişimci olduğu görülmektedir. Aynı zamanda hizmet verdiği firma ya da şahıslar da birer girişimci ya da girişim/girişimlerin parçasıdır. Dolayısıyla tasarımcılar ile hizmet verdikleri taraf/ taraflar arasında önemli arakesitler bulunmaktadır. Bu hizmet bir iş birliği olarak değerlendirildiğinde farklı ölçeklerde, farklı çıktılar ortaya konulan bir süreç olarak ele alınabilir.

5.8. Endüstriyel Tasarım Ofisleri ve Güncel Destekler

Teşvik sistemleri, ekonomide belirli gruplara avantaj sağlıyorsa, bu sistemin dışında kalan diğer grupların da benzer avantajları talep etmesi beklenen bir durumdur. Sistemin adil bir şekilde işlediğinin temel göstergelerinden biri, sistemin etkinliği ve verimliliğidir; diğeri ise sektörler arasında eşit bir şekilde kaynakların dağıtılmasıdır.

Ülkemizde endüstriyel tasarım kavramı, mevcut teşvik sistemlerinden yeterince yararlanamamaktadır. Bunun başlıca nedenlerinden biri, tasarımın ne anlama geldiğinin net bir şekilde tanımlanmamış olmasıdır. Tasarım süreci, yalnızca ürünün niteliğini ve

teknik performansını olumlu yönde değiştirdiğinde teşvik alabilir. Ancak hangi tasarımın sadece estetik, hangisinin teknik iyileştirme sağladığını ayırt etmek zor olabilir. Eğer teşvik sistemi Türkiye'nin rekabet gücünü artırmayı ve ekonomik büyümeyi hedefliyorsa, ürün değer zincirinin önemli bir bileşeni olan ve katma değer yaratan endüstriyel tasarım disiplinin de kapsaması gerekir. Endüstriyel tasarım, bir yenilik ve Ar-Ge faaliyeti olarak mevzuatlarda hak ettiği yeri bulmalıdır. Bu amaçla, Ar-Ge tanımlarına dönülmeli ve tasarım kavramındaki belirsizlikler giderilmelidir. Endüstriyel tasarımın teşvik sistemlerinden etkin bir şekilde yararlanabilmesi için tasarım uzmanları ve eğitim kurumlarına önemli görevler düşmektedir (Güneş, 2008). Güneş'in belirttiği gibi, bu süreçte en büyük sorumluluk endüstriyel tasarım meslek örgütlerine de aittir.

Teşvik sistemlerinden yararlanmanın temel yollarından biri, teşvik talebinde bulunan grupların siyasi iktidar ve bürokrasi arasında etkin bir lobi faaliyetinde bulunmasıdır. Lobcilik, toplumda genellikle çıkar sağlama amacıyla olumsuz bir şekilde değerlendirilse de demokratik sistemlerin önemli bir parçasıdır. Bu bağlamda, Türkiye'deki endüstriyel tasarımcıların bir baskı grubu olarak, toplumu bilgilendirme, siyasi ve bürokratik mekanizmaları bilinçlendirme ve karar alma süreçlerinde gerekli bilgiyi sağlama amacıyla yasal çerçevede organize eylemler gerçekleştirmeleri gerekmektedir. İlk olarak, tasarımcıların kendi aralarında organize olup uygun teknik ve yöntemleri belirlemeleri önemlidir. Ayrıca, konu hakkında kapsamlı bilgi edinmeli ve karar vericiler için aydınlatıcı raporlar hazırlamalıdır. Bunun yanı sıra, uzman tasarımcıların karar verici komisyonlarda yer alması sağlanmalıdır. Böylece, tartışmaya açık tasarım değişikliklerinin yenilik içerip içermediği veya ürünün yapı, nitelik ve performansını etkileyip etkilemediği konusunda daha doğru bir değerlendirme yapılabilecektir (Güneş, 2008). Güneş'in vurguladığı gibi, endüstriyel tasarım meslek örgütlerinin sorumluluklarını yerine getirmeleri ve faaliyet alanlarını belirlemeleri gerekmektedir.

5.8.1. Endüstriyel tasarım ofisleri

Literatür araştırması yapıldığında, doğrudan Türkiye'de bulunan endüstriyel tasarım ofislerinin sayıları ve faaliyette bulundukları bölgeler ile ilgili bir çalışma bulunamamıştır. Ancak Nace kodları üzerinden kamu kurumlarında birtakım verilere ulaşılabılmıştır. Tez çalışması kapsamında Türkiye Cumhuriyeti Merkez bankası verileri paylaşılmıştır. Veriler, Gökçe Dervişoğlu Okandan'ın 2010 yılında İstanbul ölçeğinde

hazırladığı, ‘‘İstanbul’da Kültür Ekonomisini Döndüren  arklardan Biri: İstanbul’’ bir çalışması ile paralellik göstermektedir (Dervişo lu Okandan, 2010). Ayrı bir araştırma konusu olmakla birlikte bu alanda bir çalışma yapılması gereklidir. Endüstriyel tasarım ofisleri 74.10.02 Nace Kodu ile faaliyet göstermektedirler.

Tablo 5.14. Endüstriyel Tasarım nace Kodu İçeriği (Nace, 2024)

Kısı m	B�l� m	Grup	Sınıf	Faaliyet	Nace Kodu	Kısa Başlık
M	74	1	0	02	74.10.02	Diğer uzmanlaşmış tasarım faaliyetleri (tekstil, giyim, ayakkabı gibi kişisel eşyalar ve ev eşyaları tasarımı ile endüstriyel tasarım dahil, i� mimarların ve uzmanlaşmış grafik tasarımcıların faaliyetleri hariç)

Merkez Bankasının, M-74.1-Uzmanlaşmış tasarım faaliyetleri kodu üzerinden sunulan verilerine göre,

Tablo 5.15. Uzmanlaşmış Tasarım Faaliyetleri Sektör Kimliği Verileri (Sektör Kimliği, 2022)

SEKTÖR KİMLİĞİ	
SEKTÖR	Uzmanlaşmış tasarım faaliyetleri
YIL VE DÖNEM	2022-4
İNCELENEN FİRMA SAYISI	2.271
HUKUKİ YAPI	
ANONİM şİRKET	295
LİMİTED şİRKET	1.966
ADİ ORTAKLIK	0
İş ORTAKLIĞI	1
KOOP.	2
DİĞER	7

Tablo 5.16. Uzmanlaşmış Tasarım Faaliyetleri Sektörü Ölçek Dağılımı (Sektör Kimliği, 2022)

ÖLÇEK DAĞILIMI	FİRMA SAYISI	ÇALIŞAN SAYISI	YÜZDE	NET SATIŞLAR		AKTİF TOPLAMI		ÖZ KAYNAKLAR	
				BİN TL	YÜZDE	BİN TL	YÜZDE	BİN TL	YÜZDE
MİKRO	2.008	4127	<u>% 88.4</u>	2.217.048,8	<u>% 28.9</u>	2.372.655,2	<u>% 36.6</u>	560.543,9	<u>% 35.8</u>
KÜÇÜK	244	3062	<u>% 10.7</u>	3.324.956,5	<u>% 43.3</u>	2.784.783,9	<u>% 43.0</u>	569.107,7	<u>% 36.3</u>
ORTA	18	904	<u>% 0.8</u>	1.875.816,1	<u>% 24.4</u>	1.223.349,1	<u>% 18.9</u>	371.825,2	<u>% 23.7</u>
BÜYÜK									
TOPLAM	2271	8398		7.672.580,5		6.477.310,4		1.567.424,3	

Veriler incelendiğinde Türkiye’de bulunan KOBİ istatistikleriyle paralel olarak ‘‘Uzmanlaşmış tasarım faaliyetleri’’ sektöründe de büyük çoğunluğu mikro ölçekli işletmelerin oluşturduğu görülmektedir.

5.8.2. Türkiye’de ve dünyada tasarım ofisi örnekleri

Çalışma kapsamında endüstriyel tasarım hizmeti veren firmalar, öncelikle yurt dışında faaliyette bulunanlar, devamında yurt içinde faaliyette bulunan örnekleri olmak üzere kuruluş yılları, faaliyet alanları ve projeleri, faaliyette bulundukları ülke ve bölgeler bağlamında incelenmiş, örnek oluşturması adına belli firmalar paylaşılmıştır.

5.8.2.1. Yurt dışından endüstriyel tasarım ofisi örnekleri

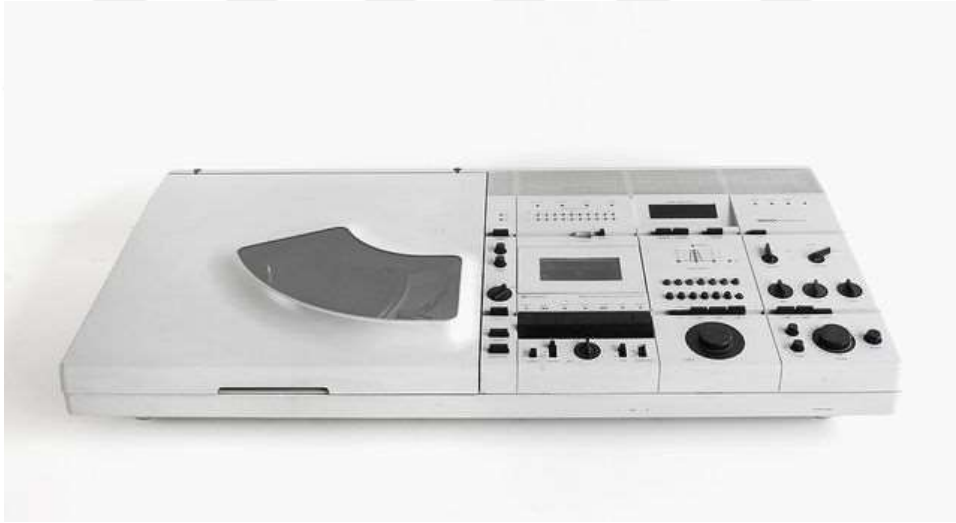
- Frog Design

Frog Design, 1969 yılında Hartmut Esslinger'in Almanya'da Esslinger Design adıyla kuruldu. Esslinger'in ürünleri Steve Jobs'un dikkatini çekti, milyonlarca dolarlık bir anlaşma yapıldı, Esslinger Kaliforniya'ya geldi ve şirket Frog Design ismini aldı. 1984 yılında, Frog Design tarafından Apple için tasarlanan ilk ürünlerden olan Apple IIc ve tasarım dili, büyük bir tantana ve ticari başarı ile piyasaya sürüldü. Tasarım, Time Magazine tarafından "Yılın Tasarımı" olarak tanındı ve Whitney Sanat Müzesi'nin kalıcı koleksiyonuna dahil edildi. Günümüzün çoğunlukla işlev odaklı ürünlerine yanıt olarak duygusal tasarım çağını başlattı. Firma, Alman elektronik markası WEGA ve ardından

Sony için yaptığı çalışmalarla tanındı ve aralarında ilk bağımsız televizyon seti, kara kutu Sony Trinitron ve Walkman'in de bulunduğu 100'den fazla tasarım üretti.

1990'ların ortasında, Frog, web ve mobil için yazılım tasarımını birleştirerek tasarım endüstrisinde başka bir dramatik değişime öncülük etti.

Şirket günümüzde otomotiv ve ulaşım, iletişim, tüketici ürünleri, finansal hizmetler, sağlık, medya, perakende, sosyal medya ve teknoloji gibi alanlarda, çalışmanın yapıldığı dönem itibariyle, Bangalore/Hindistan, Barselona/İspanya, Bergen/Norveç, Delhi/Hindistan, Gothenburg/İsveç, Helsinki/Finlandiya, Hong Kong, Hyderabad/Hindistan, Londra/İngiltere, Lyon/Fransa, Madrid/İspanya, Malmö/İsveç, Melbourne/ABD, Meksika, Milan/İtalya, Montpellier/Fransa, Mumbai/Hindistan, Münih/Almanya, Roma/İtalya, San Francisco/ABD, Singapur, Stavanger/Norveç, Stockholm/İsveç, Sydney/Avustralya, Tampere/Finlandiya, Toulouse/Fransa, Utrecht/Hollanda ve Valencia/İspanya olmak üzere 28 ofiste, Capgemini şirketler topluluğu bünyesinde hizmet vermektedir ([http-27](http://www.frogdesign.com)).

Görsel 5.2. Frog Design, "Skywalker", 1976, Wega ([http-27](http://www.frogdesign.com)).

Görsel 5.3. Frog Design, ‘Apple II ‘, 1983 ([http-27](http://27)).

- Fuse Project

1999 yılında Yves Béhar tarafından kurulan Fuseproject, San Francisco ve Avrupa çapında ofisleri bulunan ödüllü bir endüstriyel tasarım, dijital (UX/UI) tasarım ve marka danışmanlığı firmasıdır.

Stüdyo, markaları geliştirmek ve büyütmek için uzun vadeli, stratejik bir yaklaşım benimsiyor. Bir ürünün deneyimi yoluyla iletilen kavramsal anlatılar ve mesajlar geliştirerek marka oluşturmada yenilikler yaratıyor.

Endüstriyel tasarım, ambalaj, grafik, markalaşma, kullanıcı arayüzü ve çevre tasarımında uygulanan konumlandırma stratejileriyle, değişim teşvik ediliyor ve birlikte çalışılan markaların gelişimi destekleniyor. Müşteriler, ürün tasarımı, dijital tasarım ve markalama konularında daha geniş bir bakış açısı sunma yeteneği sayesinde bu yaklaşımdan faydalanmaktadır. Sunulan hizmetlerin kapsamı, pazarlama stratejilerini ve iletişim taktiklerini birleştiren entegre bir markalaşma programından dijital deneyime ve ürün tasarımına kadar hem geniş hem de derindir.

Görsel 5.4. Fuse Project, ‘Snoo smart sleeper’, 2019

Görsel 5.5. Fuse Project, "The Sayl chair", 2010, Yves Behar

- IDEO

IDEO, 40 yılı aşkın bir süredir daha iyi bir şeyin arayışı içinde bireyler ve kuruluşlarla ortaklık kurmaktadır. Stratejiden uygulamaya ve bu süreçte öğrenilen her şeye kadar geleceğin yaratılmasına yardımcı olmaya çalışmaktadır. Karşılanmamış ihtiyaçları ortaya çıkararak ve bu içgörülerini insanların sevdiği şeyleri yaratmak için kullanarak insanların günlük yaşamı deneyimleme biçimi tasarlanmaktadır. Öncü süpersonik jet deneyimlerinden çıkıp açan tıbbi yeniliklere ve yeni nesil yapay zeka araçlarına kadar IDEO teknolojiyi ön planda tutmaktadır.

Firma kendisini, kuruluşların şimdi ve gelecekte ilerlemesine ve gelişmesine yardımcı olmak için keşif, oyun ve denemelerden yararlanan çok disiplinli bir yapımcılar topluluğu olarak tanımlamaktadır ([http-29](http://www.ideo.com)).

Görsel 5.6. Ideo, "Piro", 2022, Moooki

Görsel 5.7. Ideo, "Concept Kitchen for 2025", 2015, Ikea

- Layer Design

Benjamin Hubert, ödüllü bir İngiliz tasarım girişimcisi, LAYER'in kurucusu ve Yaratıcı Direktörüdür. LAYER'ı, stüdyonun tasarıma yönelik çok katmanlı yaklaşımını ve büyüyen yaratıcı ortak kadrosunu temsil eden bir platform olarak 2015 yılında kurdu.

Layer, strateji, endüstriyel tasarım, mühendislik, markalaşma, dijital ve mekansal tasarım alanlarında çalışan, düşünce lideri bir tasarım stüdyosudur. Misyonu dünyayı daha iyi bir yer haline getirmektir ve işbirliklerimize stratejik düşünme, kapsayıcılık, sürdürülebilirlik ve pazar başarısı odaklı düşünceli bir şekilde yaklaşmaktadır.

Çok ödüllü süreçleri, fikirleri oyunun kurallarını değiştiren ürünlere ve insanların sevdiği deneyimlere dönüştürerek ortaklarına etkileyici bir yatırım getirisi sağlar. Destekleri ile işbirlikçileri 50 Milyon Doların üzerinde fon topladı ve çeşitli ürün kategorilerinde küresel en çok satanlar yarattı. Londra stüdyosunda bulunan çok disiplinli ekip, bütünsel deneyimleri tanımlamak ve konseptten lansman stratejisine kadar projelerin her yönünü sunmak için işbirliği yapar. Küresel bakış açılarından güç alarak, dünyaya bakmanın yeni yollarını ortaya çıkarıyor ve insan merkezli yaklaşımımızı yönlendiren davranışsal içgörülerini keşfetmektedirler. Bu yeni izleyicilerin, yatırımcıların ve medyanın ilgisini çekecek büyüleyici sonuçlar elde etme gücü sağlamaktadır..

Bang & Olufsen, Nike, Google, Ledger ve Vitra gibi küresel liderlerin yanı sıra yeni gelişen girişimler ve girişimcilerle çalışılmaktadır. Birlikte, dünyanın en prestijli

ödül kuruluşları tarafından sürdürülebilirlikten teknolojiye ve işyerine kadar pek çok kategoride tanınan ürünler, markalar, hizmetler ve alanlar yaratıldı (<http-30>).

Görsel 5.8. Layer, “Holo Bike”, 2024, Saga

Görsel 5.9. Layer, “Move”, 2019, Airbus

- Pininfarina

22 Mayıs 1930'da Battista "Pinin" Farina, Torino'da Carrozzeria Pinin Farina'yı kurdu. Şirket, bireysel müşteriler ve küçük üretim süreçleri için özel otomobil gövdeleri üretmek üzere kurgulanmıştı. Corso Trapani fabrikası 9250 m2'lik bir alanı kaplıyordu ve 150 çalışanı vardı.

Pininfarina'daki faaliyetinin en önemli aşamaları arasında: 1955'ten 1958'e kadar Grugliasco'da (Torino) yeni tesislerin planlanması ve inşası; 1966'da açılışı yapılan yeni Araştırma ve Araştırma Merkezi'nin inşaatı; 1972 yılında İtalya'da ilk, dünyada sayılı olan 1:1 ölçekli Rüzgar Tüneli faaliyete geçmiş; 1979'da Pininfarina bir holding şirketi şeklini aldı; 1982 yılında Cambiano'da (Torino) yeni bir şirket "Pininfarina Studi e Ricerche SpA" kuruldu; 1986 yılında Torino yakınlarındaki San Giorgio Canavese'de yeni bir fabrika faaliyete geçti; aynı yıl Pininfarina başarıyla İtalyan Borsasına girdi; 1986 yılında "Pininfarina Extra Srl" şirketini kurarak Pininfarina Grubu, tasarım faaliyetlerini geleneksel ulaşım araçlarının ötesine geçerek endüstriyel tasarımın tüm alanlarına doğru genişletti; 1987'de Bairo Canavese'de yeni bir fabrika satın alındı; 1991 yılında "Pininfarina Deutschland GmbH" kuruldu; 2002 yılında Cambiano'da yeni Mühendislik Merkezi açıldı; 2003 yılında yeni "Pininfarina Sverige AB" Şirketi kuruldu.

Dünya çapında İtalyan stiline sembolü olan Pininfarina, mühendislik ve üretim yetenekleriyle birleşerek tasarım ve otomotiv endüstrisi tarihinin yazılmasına katkıda bulunmuştur. Pininfarina, Olimpiyat Meşalesini tasarlayıp üreterek Torino 2006 Kış Olimpiyat Oyunlarının başarısına katkıda bulundu.

Pininfarina, köklerinden ve 90 yılı aşkın görkemli tarihi boyunca elde ettiği sağlam itibardan yola çıkarak, İtalyan tasarımının estetik değerlerinin dünyadaki standart taşıyıcısı olarak rolünü teyit etmiştir. Bugünkü faaliyetler tasarım (otomotiv ve otomotiv dışı), mühendislik hizmetleri (ürün geliştirme, test etme, prototip yapımı) ve çok küçük serilerin veya özel yüksek kaliteli otomobillerin üretimine odaklanmıştır ([http-31](http://31)).

Görsel 5.10. Pininfarina, "Gambiano Etergraph", 2014, Napkin

Görsel 5.11. Piniñfarina & Aecom , ‘Air tower’’, 2018, İstanbul Airport

5.8.2.3. Türkiye’de endüstriyel tasarım ofisi örnekleri

- Arman Tasarım

Arman Tasarım, 2006 yılında Murat Armağan tarafından, Arman Tasarım Ürün Geliştirme Hizmetleri Ltd. Şti. Ünvanıyla kurulmuştur. Ürün tasarımı ve geliştirme danışmanlığı konusunda geniş bir müşteri kitlesine hizmet sunan firma, bu alandaki uzmanlığıyla tanınmaktadır. Tasarladığı ürünlerle, uluslararası düzeyde RedDot, IF Design, Good Design ve German Design Awards gibi prestijli tasarım yarışmalarında ödüller kazanmıştır. Şirket, elektronik, ambalaj, mobilya ve aydınlatma gibi çeşitli ürün kategorilerinde birçok başarılı projeye öncülük etmiştir. Müşteri ihtiyaçlarına odaklanan esnek ürün geliştirme süreci, yaratıcılığı mühendislik disiplinleriyle birleştirerek proje boyunca etkili bir iş birliği sağlar.

Arman Tasarım, ürün geliştirme süreçlerini başından sonuna kadar yönetir ve fikir aşamasından ticarileşme aşamasına kadar müşteri ve iş ortaklarına destek sunan bir tasarım ajansıdır. Şirketin Tasarım, Mühendislik, İş Geliştirme ve Üretim Merkezi bölümleri, başarılı proje sonuçlarına ulaşmak için birlikte çalışmaktadır.

Şirket faaliyetlerine İstanbul ofisi, Stuttgart ofisi ve İstanbul üretim merkezi ile devam etmektedir (<http-32>).

Görsel 5.12. Arman Tasarım, ‘E-Micro’, 2023, Tektem

Görsel 5.13. Arman Tasarım, ‘Fibermak’, 2014 , Ermaksan

- Artful

Artful, 1996 yılında Ece Yalım ve eşi Oğuz Yalım tarafından kurulmuştur. Ece ve Oğuz Yalım, mekan ve ürün tasarımını entegre bir şekilde yürütmekte olup, yalnızca kendi markalarını değil, aynı zamanda AHK Interiors, Arlight, Ar-Yıldız, Atlas Halı, Kale, GW Global Warehouse, Nurus, Moonlight, Paşabahçe Mağazaları ve Rapido gibi çeşitli firmalar için de ev ve ofis mobilyası, aydınlatma sistemleri ve aksesuar tasarımları gerçekleştirmektedir (<http-33>).

Görsel 5.14. Artful, 'Picnic', 2012, Nurus

Görsel 5.15. Artful, 'Take 5', 2018, Nurus

- **Designum**

DesignUM, 2004 yılında Ümit Altun tarafından kurulmuştur. Otuz beş yılı aşkın tecrübesini endüstriyel tasarım ve tasarım danışmanlığı alanında çeşitli sektörlerdeki iş ortaklarıyla paylaşan firma, yenilikçi ve rekabetçi tasarım stratejileri ile ürünler geliştirmektedir. Kullanıcı beklentilerinden yola çıkarak, tasarımı ve kullanımıyla pazara yön verecek yaratıcı, üretimi kolay, kullanımı eğlenceli, fonksiyonel, stil sahibi ve yenilikçi ürünler sunuyor.

Tasarım süreci müşteri ihtiyaçlarına göre belirlenir ve projeyi ilk konsept eskiz aşamasından son 3 boyutlu mekanik parça tasarım aşamasına kadar taşır. DesignUM

otomotiv, beyaz eşya, spor, hobi ve kişisel ürünler, mobilya, ambalaj ve medikal ürünler sektörlerinde faaliyet göstermektedir (<http-34>).

Görsel 5.16. Designum, “Okka”, 2018, Arzum

Görsel 5.17. Designum, “Apron Bus”, 2017, BMC Neoport.

- Kilit Taşı

Kilit Taşı Tasarım, endüstriyel ürün tasarımı alanında uzmanlaşmış, fikir aşamasından son tüketiciye ulaşana kadar sürecin bütün aşamalarında aktif bir rol üstlenen disiplinler arası bir tasarım ofisidir. 1996 yılından beri elektrikli ev aletleri, plastik ev ve temizlik ürünleri, ambalaj, kırtasiye, elektronik, medikal, aydınlatma, halı ve mobilya sektörlerinde hizmet vermektedir.

Aksu, Atlas, Arzum, Banat, Bıçakçılar, Gondol, Mas, Primanova, Pelit, Scrikss, Sunny, Umur gibi markalar, Kilit Taşı’nın hizmet verdiği firmalar arasında bulunmaktadır. Tasarım ofisinin gerçekleştirdiği pek çok ürün, hem ulusal hem de uluslararası sergilerde sergilenmiş ve birçok ödül kazanmıştır.

Şu anda Kilit Taşı, iki ayrı çalışma alanına sahiptir: ofis ve atölye. Her yeni tasarım projesi, fikir aşamasından itibaren başlar ve gerekirse atölyede ölçü ve oran kontrolleri yapılan maket çalışmalarına geçilir. Atölye, aynı zamanda ZULA markası ve diğer projeler için deneysel çalışmaların yürütüldüğü bir alan olarak da kullanılmaktadır (http-35).

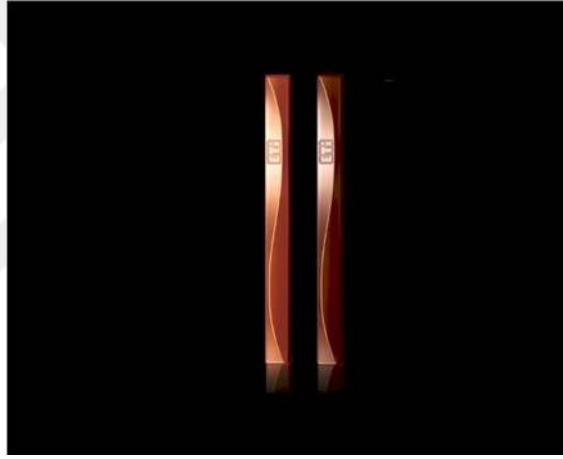
Görsel 5.18. Kilit Taşı, ‘Acrobat’, 2008, Banat

Görsel 5.19. Kilit Taşı, ‘Shell’, 2020, Tilia

- Tasarım Üssü

Tasarım Üssü, 2000 yılında Gamze Güven tarafından kuruldu. Güven, tasarım çalışmalarının yanı sıra Endüstriyel Tasarımcılar Meslek Kuruluşu'nun başlangıcından bu yana çeşitli dönemlerinde yönetim kurullarında görev aldı. Tasarım Üssü'nün ürün tasarımı hizmeti verdiği başlıca sektörler arasında seramik, sağlık gereçleri ve banyo bileşenleri, aydınlatma elemanları, promosyon ürünleri, dış mekan, ev ve ofis mobilyaları, yapı bileşenleri, mutfak eşyaları, teşhir ve fuar standları yer alıyor. Bu kapsamda son yıllarda tasarım hizmeti verilen kuruluşlardan bazıları, ürün tasarımı alanında PSL World Hong Kong, Eczacıbaşı, Vitra, Nurus, Main Tuna, Özyürür Bakalit, Aypaş, Step Plastik, Doğanlar ve stand tasarımı alanında Türk Seramik Federasyonu, Horoz Lojistik ve Denizbank'tır ([http-36](http://www.tasarimussu.com.tr)).

Görsel 5.20. Tasarım Üssü, ‘Eti Sticks’, 2014, Eti Gıda

Görsel 5.21. Tasarım Üssü, ‘Tekirdağ No 10’, 2014, Mey İçki

- Şule Koç

Şule Koç, ürün tasarımı, mekansal tasarım ve tasarım danışmanlığı alanlarında kapsamlı hizmetler sunan bağımsız bir endüstriyel tasarımcıdır. Sergiler, mobilya, aydınlatma, yapı elemanları, ulaşım ve seramik gibi farklı sektörlerde tasarım projelerine yön verdi. Bu alana yaptığı katkılar, aralarında Red Dot Design'ın da bulunduğu prestijli uluslararası tasarım ödülleriyle tanınmasını sağladı (http-37).

Görsel 5.22. Şule Koç, ‘‘Baz:Biz’’, 2017, Eczacıbaşı İntema.

Görsel 5.23. Şule Koç, ‘‘Nobis’’, 2020, Ersi

Her iki alanda faaliyet gösteren tasarım ofisleri ve tasarımcıların, nicelik ve nitelik olarak karşılaştırılması ayrı bir çalışmanın konusu olabilecek ölçek ve kapsamdadır. Ancak çalışma kapsamında, çalışma ile ilişkili olduğu doğrultuda bir değerlendirme karşılaştırma yapmak gerekmektedir. Hem yurt dışında faaliyette bulunan tasarım ofisi örnekleri, hem de yurt içinde faaliyette olan tasarım ofisi örnekleri incelendiğinde, Türkiye’deki tasarım ofislerinin ve tasarımcıların nitelik olarak eksikliği olmadığı görülmüştür. Ayrıca, ulusal ve uluslararası ödüllendirme sistemlerinde elde ettikleri başarılar bu durumu doğrular niteliktedir. Ancak endüstriyel tasarım alanında önemli başarı kriterlerinden biri tasarlanan ürünün ticari başarısıdır. Bu doğrultuda hem tasarımcı ve tasarım ofislerinin ortaya koyduğu ürünlerin ticari başarılarını, hem de ticari işletme olarak tasarım ofislerinin verilerini sağlıklı biçimde oluşturmak önem arz etmektedir.

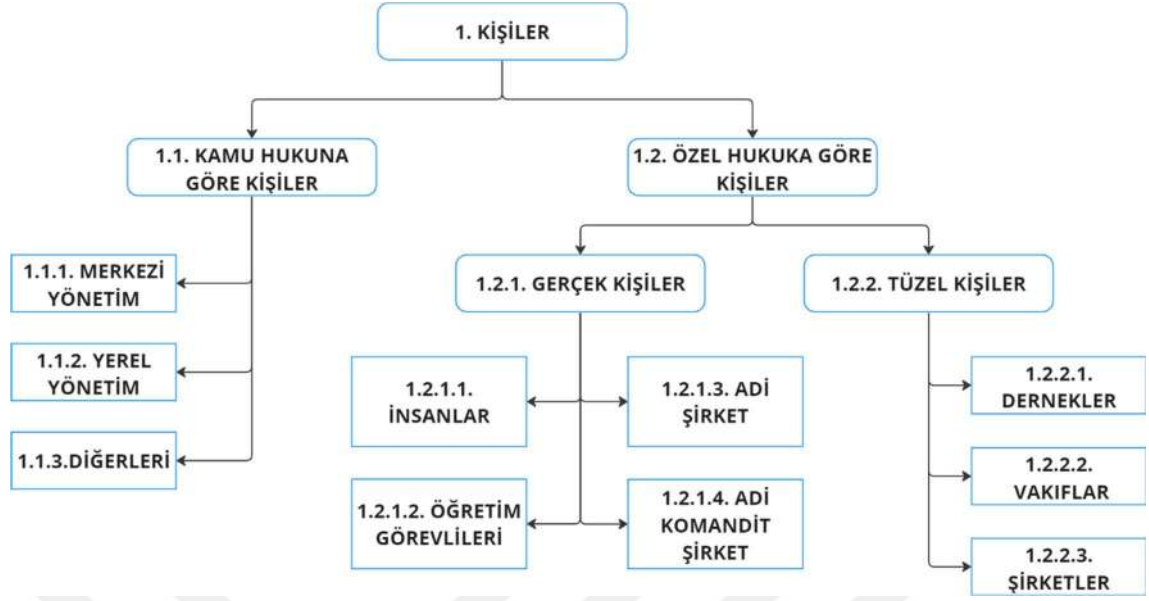
5.8.3. Ticari işletme olarak tasarım ofisleri

Tasarım ofislerini devlet destekleri ve teşvikler bağlamında ele alabilmek için ticari anlamda statülerinin ve yapılarının ele alınması gerekmektedir. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde detaylı olarak değinildiği gibi, devlet kurumları nezdinde tasarım ofisleri tanımlarında, Türk Ticaret Kanunu’na göre kurulma ve faaliyette olma, çalışan sayısı gibi kriterler bulunmaktadır. Bu bağlamda, tasarım ofislerinin Türk Ticaret Kanunu’na göre durumunun incelenmesi gerekliliği oluşmaktadır.

Tasarım ofisi sahibi endüstriyel tasarımcının, tasarımcı kimliğinin yanı sıra, tacir sıfatını ve gerekliliklerini de taşıması gerektiği görülmektedir. Tez çalışması kapsamında yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler bu durumu desteklemektedir. Tasarım ofisi ölçeğinde, tasarım ve danışmanlık faaliyetlerinde bulunmak, özünde bir ticari faaliyette bulunmaktır. Ticari faaliyette bulunabilmek Türk Ticaret Kanunu’nda belirtilen özelliklere tabi olmayı gerektirir. Bunun için ticari işletme, tacir, tüzel kişilik, gerçek kişilik gibi ilgili kavramlar hakkında bilgi sahibi olunmalıdır.

5.8.3.1. Ticari işletme ve kişilik kavramları

Ticari işletme, esnaf işletmeleri için belirlenen gelir sınırını aşmayı hedefleyen ve bu amaçla sürekli ve bağımsız olarak faaliyet gösteren bir işletme türüdür. Kısmen veya tamamen kendi adına bu tür işletmeleri yöneten kişi, tacir olarak adlandırılır (Türk Ticaret Kanunu, 2011). Ticari faaliyetler, gerçek ve tüzel kişilikler olarak iki ana kavram altında ele alınmaktadır. Tüzel kişilikler ise özel hukuk tüzel kişileri ile kamu tüzel kişilikleri olmak üzere iki kategoriye ayrılmaktadır. (ÇSB, 2021)

Şekil 5.3. Kişilik Kavramı Alt Başlıkları Kaynaktan yararlanılarak görselleştirilmiştir (ÇSB, 2021)

Endüstriyel tasarımcının kamu hukukuna göre muhataplığına sahip olmaması ve bu konuda gerekli düzenlemeler bulunmadığı için özel hukuka göre gerçek ve tüzel kişilik kavramları üzerinde durulmuştur.

5.8.3.2. Şirket türleri

Türk Ticaret Kanunu'na göre ticari faaliyette bulunan şirketler; Anonim, Limited, Kollektif, Komandit ve Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler olarak sınıflandırılır. Bu şirketler, Türk Ticaret Kanunu ve ilgili düzenlemelere tabidir ve sermaye şirketleri ile şahıs şirketleri olarak iki ana gruba ayrılır: Sermaye Şirketleri: Anonim ve Limited Şirketler olup, ortaklarının sorumluluğu sınırlıdır. Şahıs Şirketleri: Kollektif ve Komandit Şirketler olup, ortaklarının sorumluluğu sınırsızdır. Türkiye'de en yaygın görülen şirket türleri Anonim ve Limited şirketlerdir (http-38).

Tablo 5.17. Anonim şirketin dünyada çeşitli muadilleri (Ticaret Bakanlığı, 2019)

Amerika Birleşik Devletleri, Kanada	Corporation (<u>Inc.</u> , <u>Corp.</u>)
Avrupa Birliği	<u>Societas Europaea</u> (SE)
Almanya, Avusturya, İsviçre (Almanca konuşulan kantonlar)	<u>Aktiengesellschaft</u> (AG)
Fransa, Belçika, İsviçre (Fransızca konuşulan kantonlar)	<u>Societe Anonyme</u> (SA)
Birleşik Krallık	<u>Public Limited Company</u> (plc)
İtalya	<u>Societa per Azioni</u> (SpA)
İspanya, Meksika, Arjantin	<u>Societe Anonima</u> (SA)

Ticari faaliyette bulunmak tasarım yapmanın dışında pek çok konu hakkında bilgi sahibi olmayı gerektirdiği gibi, şirket türleri ve ticari faaliyetler hakkında bilgi sahibi olmak girişimciler için gerekliliktir. Vergi mevzuatı, temel hukuk konuları, işletme yönetimi, finans yönetimi, insan kaynağı yönetimi gibi alanlar da bilgi sahibi olmayı gerektiren konulardan bazılarıdır. Farklı şirket tipleri elde ettikleri ciro bazında farklı vergi dilimlerine girmektedirler. Özellikle tasarım danışmanlığı anlamında ticari faaliyette bulunan endüstriyel tasarımcılar için, hizmet sektöründe faaliyet göstermeleri sebebiyle vergi mevzuatı ve şirket tipine göre girilen vergi dilimi konularında bilgi sahibi olmak önemlidir.

Yurt dışında faaliyet göstermek isteyen girişimciler için de benzer konuların faaliyette bulunulacak ülkenin belirlediği şartlar doğrultusunda ele alınması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Kurulacak şirket in yapısı ödenecek vergi oranıyla ilişkilidir.

Tablo 5.18. Limited şirketin dünyada çeşitli muadilleri (Ticaret Bakanlığı, 2019)

Amerika Birleşik Devletleri	Limited Liability Company (LLC)
Avrupa Birliği	Societas Privata Europaea (SPE)
Almanya, Avusturya, İsviçre (Almanca konuşulan kantonlar)	Gesellschaft mit beschränkter Haftung (GmbH)
Fransa, Belçika, İsviçre (Fransızca konuşulan kantonlar)	Société Responsabilité Limitée (SARL, SaRL)
Birleşik Krallık	Private Limited Company (LTD, Limited)
İtalya	Società a Responsabilità Limitata (Srl)
İspanya	Sociedad Limitada (S.L.)
Meksika, Arjantin	Sociedad de Responsabilidad Limitada (S.R.L., S.de R.L)

5.8.3.3. Türkiye’de vergi mevzuatı ve sosyal güvenlik

Vergi, devletin egemenlik hakkına dayanarak, kamu hizmetlerinin finansmanında kullanılmak üzere, gerçek ve tüzel kişilerden, ödeme güçlerine göre, karşılıksız ve zorunlu olarak alınan, parasal meblağlardır. Her ülkenin vergi sistemi kendine özgüdür (Prof. Dr. Yılmaz, 2013). Bulunduğu ülkede ticari faaliyet gerçekleştiren her gerçek ve tüzel kişi, ilgili mevzuatta belirtilen vergi türlerine muhataptır. Çalışmada, Türkiye’de işletmelerin yükümlü olduğu vergi türleri tablolastırılarak paylaşılmıştır.

Sosyal güvenlik haklarının sağlanması ticari işletme olmanın gerekliliklerindendir. Sağlık, doğum iş kazası, hastalık ve ölüm gibi durumlar sosyal güvenliğin konusudur ve toplumun korunmasını sağlamaktadır. Ayrıca işletmelerin işverenlerin çalışanlar için sağlama zorunluluğuna sahip oldukları tazminatlar da bilgi sahibi olunması gereken önemli başlıklardır. Kıdem tazminatı işinden ayrılan ya da kaybeden personele ödenen hizmet süresi ve kazancıyla orantılı olarak hesaplanan nakdi ödemedir. İhbar tazminatı ise hem işveren hem de personel tarafından iş akdinin bildirilerek fesih edilmesiyle ilişkili tazminat türüdür.

Tablo 5.19. Vergi Türleri, Kaynaktan faydalanılarak tablolatırılmıştır (TURMOB, 2024) .

Temel Vergi Türleri	
Vergi Türü	Açıklama
Gelir Vergisi	Beyanname usulüyle üçer aylık periyotlarla ödenir
Kurumlar Vergisi	Yıllık gelir üzerinden hesaplanarak bir defa ödenir
Kurumlar Geçici Vergisi	Üç aylık periyotlarla ödenir
Katma Değer Vergisi	Beyanname usulüyle aylık olarak ödenir
Stopaj	1-3 Aylık periyotlarla ödenir
Damga Vergisi	Resmi evrakların oluşturulması ve değiştirilmesi ile ilgili olarak işlem başına hesaplanır

Tez çalışması kapsamında vergi ve sosyal güvenlik konuları, destek ve teşviklere konu olması bağlamında önemlidir. Türkiye’de uygulanan destek ve teşvik mevzuatı ile ilgili kaynaklar incelendiğinde, kamunun sağladığı destek ve teşviklerde vergi indirimi ve muafiyeti ile ilgili yaklaşımların yoğun olarak yer aldığı görülmektedir. Ayrıca işletmelere İŞKUR üzerinden sosyal güvenlik yükümlölükleri konusunda çeşitli muafiyetler ile destek sağlandığı görülmüştür. Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı (OKA, 2016) tarafından sunulan çalışmada vergi ve sosyal güvenlik sistemleri üzerinden sağlanan destekler detaylı olarak ifade edilmiştir.

5.8.4. Türkiye’de endüstriyel tasarımıla ilişkili güncel destek ve teşvikler

Çalışmanın bu bölümünde, çalışma süresince incelenen destek ve teşvikler kapsamında, doğrudan ya da dolaylı olarak endüstriyel tasarım ile ilişkili, endüstriyel tasarımcıların güncel olarak faydalanabilecekleri destek ve teşvikler ele alınmıştır.

5.8.4.1. Genç girişimci istisnası desteği

Ticari faaliyette bulunmak isteyen endüstriyel tasarımcıların faydalanabilecekleri desteklerden biri, şartları sağlamaları halinde genç girişimi istisnasıdır. Destek kapsamında, 29 yaşını doldurmamış genç girişimciler için vergi istisnaları sağlanmaktadır. Kanunda genç girişimciler için belirlenen şartlar;

- Faaliyet ticari, zirai ve mesleki nitelikte olmalıdır,
- Genç girişimciler tam mükellef olmalıdırlar,

- Genç girişimcilerin adların ilk kez mükellefiyet tesis edilmelidir,
- İlk kez mükellefiyet tesis tarihinde 29 yaşını doldurmamış olmalıdırlar,
- Kanuni süre içinde işe başlama bildiriminde bulunmalıdırlar,
- İşlerinde kendileri çalışmalı, işlerini sevk ve idare etmelidirler,
- Ortaklık (kolektif ve adi komandit şirket) şeklinde çalışacak olanlardan her biri genç girişimcilerde aranan şartları taşımalıdırlar,
- Ticari, zirai bir işletmeyi devralanlar ile mesleki faaliyeti devralarak yürütecek olanlar mezkûr madde de belirtilenler haricinde (ilişkisiz olan) kişilerden işletmeyi ya da mesleki faaliyeti devralmalıdırlar,
- Faaliyette bulunan mevcut bir işletmeye sonradan ortak olmamalıdırlar, şeklinde sıralanabilir

5.8.4.2. Kosgeb tasarım desteği

Çalışmanın başladığı süreçte aktif olan, ancak 15 Nisan 2024 tarihi ile yürürlükten kaldırılan, Kosgeb'in tasarım kavramını içeren desteği, "İşletme Geliştirme Destek Programı" kapsamında destek unsurlarından olan "Tasarım Desteği"ydi. Destek her ne kadar tasarım içerikli olsa da aslında doğrudan üretici firmaya sağlandığı, tasarımcı ve tasarım ofis için dolaylı fayda içerdiği görülmektedir. Çalışmanın yürütüldüğü süreçte, KOSGEB yetkililerinden telefon görüşmesi ve yüzyüze görüşme ile alınan bilgiye göre, destek 15 Nisan 2024 tarihinde kaldırılmıştır, yeni başvuru alınmamaktadır, halihazırda destekten faydalanan firmaların destek başlangıcından itibaren 2 yıl olan faydalanma hakları devam etmektedir, ancak program yürürlükten kaldırıldığı için yeni başvuru alınmamaktadır.

Uygulama esasları noktasında, desteğe başvuran üretici firmanın tasarım hizmeti alımının; Endüstriyel Tasarımcılar Meslek Kuruluşu Derneği, Grafikerler Meslek Kuruluşu Derneği, Moda Tasarımcıları Derneği ve İç Mimarlar Odası üyeleri ile üyelerinin; sahibi, ortağı veya çalışanı olduğu firmalardan, üniversitelerden, Gaziantep Bölgesel Endüstriyel Tasarım ve Hibrit Modelleme Merkezi (GETHAM)'nden gerçekleştirilmesi gerektiği görülmektedir. Ancak bu süreçte GETHAM'ın faaliyette olmadığı bilinmektedir.

Desteğin aktif olduğu dönemde de uygulamasında kritik bir problem olduğu tespit edilerek doğrulanmıştır. Temel uygulama sorunu üretici firmaların bir endüstriyel tasarımcıdan hizmet almaları ve bu durumun desteklenmesi gerekirken, Grafikerler

Meslek Kuruluşu Derneği, Moda Tasarımcıları Derneği ve İç Mimarlar Odası üyesi olan, bu üyeliklerini belgeleyen kişilerden de “endüstriyel tasarım” hizmeti alabileceği ve bu hizmetin KOSGEB tarafından desteklenebileceği sonucu ortaya çıkmaktadır.

KOSGEB desteklerinin belli aralıklarda güncellenmekte olduğu, içinde bulunulan dönemin şartlarına göre, belli desteklerin uygulamadan kaldırıldığı, belli desteklerin uygulamaya alındığı görülmektedir. Yürürlükten kaldırılan İşletme Geliştirme Destek Programı kapsamında sunulan “Tasarım Desteği”nin, çalışmanın devam ettiği Haziran 2024 itibariyle “Girişimci Destek Programı” kapsamında, “Hizmet Alımı Giderleri Desteği” başlığı altında verildiği görülmektedir.

KOSGEB’in endüstriyel tasarımla ilişkili desteğinin güncel durumunun endüstriyel tasarımcılar açısından önemli unsurları;

- NACE kodu sınırı dolayısıyla, “74.10.02 diğer uzmanlaşmış tasarım faaliyetleri (tekstil, giyim, ayakkabı gibi kişisel eşyalar ve ev eşyaları tasarımı ile endüstriyel tasarım dahil, iç mimarların ve uzmanlaşmış grafik tasarımcıların faaliyetleri hariç)” NACE kodu ile faaliyet gösteren ve endüstriyel tasarım hizmeti sunan işletmelerin bu desteğe başvuramayacağı görülmektedir.
- Daha önce “İşletme Geliştirme Destek Programı” kapsamında sunulan “Tasarım desteği”nde aranan, “İşletmelerin; Endüstriyel Tasarımcılar Meslek Kuruluşu Derneği, Grafikerler Meslek Kuruluşu Derneği, Moda Tasarımcıları Derneği ve İç Mimarlar Odası üyeleri ile üyelerinin; sahibi, ortağı veya çalışanı olduğu firmalardan, üniversitelerden, Gaziantep Bölgesel Endüstriyel Tasarım ve Hibrit Modelleme Merkezi (GETHAM)’nden ve 28/2/2008 tarihli ve 5746 sayılı Araştırma, Geliştirme ve Tasarım Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Kanun kapsamındaki tasarım merkezlerinden ürün tasarımına yönelik hizmet alımlarına destek verilir.” şartının aranmadığı görülmektedir. Bu durum endüstriyel tasarım mesleği ve işletmeler tarafından nitelikli tasarıma ulaşma açısından olumsuz bir sonuç ortaya çıkarmaktadır.
- Güncel olarak destekten faydalanmak isteyen işletmenin 3 yıldan daha eski bir tarihte kurulmamış olması gerekmektedir. Bu durumda endüstriyel tasarımcı ve tasarım ofislerinin hizmet verdiği ya da vereceği firma sayısını oldukça sınırlamaktadır.

5.8.4.3. Ticaret bakanlığı tasarımcı şirket ve tasarım ofisi desteği

Ticaret Bakanlığının, endüstriyel tasarım hizmeti sunan tasarım ofislerini, 2008 yılında yayınlanan tebliğ ile birlikte, ‘‘Tasarımcı Şirketleri’’ ve ‘‘Tasarım Ofisleri’’ olmak üzere iki farklı tanımla ifade ettiği ve bu tanımlara göre farklı destekler sağladığı görülmektedir. 18.03.2008 tarihli, 26851 sayılı Resmi Gazete yayınlanan tebliğin, 3. Maddesi, ‘f’ bendinde, tasarım ofisi, ‘‘ Türk Ticaret Kanunu hükümleri çerçevesinde kurulmuş ve sadece tasarım hizmeti ve/veya danışmanlığı faaliyetinde bulunan ve bünyesinde en az üç adet tasarımcı bulunan endüstriyel ürün tasarımı veya moda tasarımı alanlarında faaliyet göstermekte olan şirketler’’ olarak tanımlanmıştır. Tasarım ofisi tanımında belirleyici unsurlardan biri olan en az üç adet tasarımcı istihdam edilmesi şartını sağlamak tasarım ofislerinin büyük çoğunluğu açısından zordur. Tez çalışması kapsamında yapılan görüşmelere katılan tasarım ofisleri arasında bu şartı sağlayan tasarım ofisi bulunmamaktadır. Mesleki tecrübesi 15 yılın üzerinde olan iki katılımcı çok kısa süre ile üç kişi ve üzerinde istihdamı sağlayabildiklerini ifade etmiştir. Tasarımcı şirketi tanımında ise, tasarımcının ortak olduğu ifadesi yer almaktadır. Tez çalışması kapsamında yapılan görüşmelere katılan tasarımcıların çoğunluğu tüzel kişilik ile ticari faaliyetlerini sürdürse de katılımcılar arasında ortaklık yapısına sahip bir katılımcı mevcuttur. Yapılan işin doğası gereği tasarım ofisleri ve şirketlerinin, tasarımcının şahsının ön planda olduğu kurguya sahip olduğu görülmektedir. Dolayısıyla tasarımcı şirketi tanımıyla tasarımcıların gerçek ya da tüzel kişilik ile faaliyet gösterdikleri yapılar uyusmamaktadır.

Destekler, temel olarak tasarım hizmetini yurt dışındaki üreticilere sağlayarak, hizmet ihracatı ve döviz kazandırıcı faaliyetlerde bulunmak üzerine kurgulanmıştır. Destek kalemleri, yurt dışında tanınmayı artırıcı faaliyetler kapsamında tanıtım, yurt dışında yerleşik işyeri kirası ve tadilat masrafları, yurt dışı fuar katılımları, yurt dışı faaliyetler bağlamında alınacak danışmanlık hizmetleri, fikri mülkiyet masraflarını kapsamaktadır.

Tez kapsamında yapılan görüşmelere katılan tasarımcıların düzenli olarak hizmet ihracatı yapmadıkları, toplam iş hacimleri içinde yurt dışında yaptıkları işlerin önemsenmeyecek kadar az olduğunu ifade etmişlerdir. Tasarımcılar öncelikle yurt içindeki faaliyetleri bağlamında desteklenmeye ihtiyaçları olduğunu belirtmişlerdir. Bu

durum göstermektedir ki hem tanımları, hem içerikleri hem de uygulama kriterleri bağlamında söz konusu destekler çok sınırlı kalmıştır.

5.8.4.4. Ticaret bakanlığı tasarım ve ürün geliştirme projesi desteği

Destek endüstriyel tasarımcıları doğrudan ilgilendirmemekle beraber, üretici firmaların proje bazlı gerçekleştirecekleri tasarım ve ürün geliştirme faaliyetlerini desteklemek amacıyla sağlanmaktadır. Destek bağlamında sağlanan destek kalemleri, oranlar limitler, süreler ve faydalanıcıları ifade eden tablo paylaşılmıştır.

Tablo 5.20. Ticaret Bakanlığı Tasarım ve Ürün Geliştirme Projesi Desteği (Ticaret Bakanlığı, 2023)

Destek Kalemi	Destek Oranı	Destek Limiti	Süre	Faydalanıcı
Tasarımcı, Modelist ve Mühendis Brüt Maaş Giderleri	% 50	5.429.000 TL / Proje Başına / Abı anda 10 kişi	3+2 Yıl	Şirketler
Alet, Teçhizat, Malzeme ve Yazılım		2.714.000 TL / Proje Başına		
İnternet Sitesi Üyeliği		904.000 TL / Proje Başına		

5.8.4.5. Ticaret bakanlığı gemi ve yat sektöründe faaliyet gösteren şirketlere tasarım desteği

Tematik nitelikte olan destek kapsamında gemi ve yat sektöründe faaliyet gösteren firmalar desteklenmekle birlikte, yabancı tasarımcılardan alınacak tasarım hizmetlerinin destek kapsamında olması, yurt içinde yerleşik tasarım ofislerinin gelişimi açısından olumsuzdur ve desteklerin amacıyla da örtüşmemektedir.

Destek endüstriyel tasarımcılar açısından ele alındığında diğer destekler gibi dolaylı olarak ilişkilidir. Temelde üretim faaliyetlerinde bulunan bir firma yurt içinde bir tasarım ofisinden tasarım hizmeti alırsa, üretici firma destekten faydalanmış olacak ancak bu hizmet dolayısıyla destek alabildiği için tasarım ofislerinin iş hacminin artma potansiyeli bulunmaktadır.

5.8.4.6. Tübitak Ar-ge ve ürün geliştirme destekleri

TÜBİTAK kuruluş amacı doğrultusunda Ar-Ge faaliyetlerini desteklemekte, endüstriyel tasarım faaliyetlerini de bu kapsamda değerlendirerek destek sağlamaktadır. TÜBİTAK destekleri çağrılı ya da sürekli başvuruya açık olmak üzere hazırlanan programlar vasıtasıyla sağlanmaktadır. Bu doğrultuda 1501 programı ile sanayi Ar-Ge projelerine, 1512 programı ile girişimcilik faaliyetlerine verilen destekler endüstriyel tasarımla ilişkili olarak değerlendirilebilir.

Kamu kurumları tarafından sağlanan diğer çoğu destekte olduğu gibi TÜBİTAK 1501 programında da doğrudan endüstriyel tasarım hizmeti sağlayan taraf desteklenmemekte ancak, tasarım hizmeti alan tarafın destek alması sebebiyle dolaylı bir faydadan bahsedilebilir.

TÜBİTAK 1512 Girişimcilik Destek Programı (BİGG) endüstriyel tasarımcılar açısından, dolaylı ve doğrudan olmak üzere iki farklı alanda değerlendirilebilir. Desteklenen gider kalemleri içerisinde ''e)Yurtiçi ve yurtdışı hizmet alım giderleri'' kapsamında endüstriyel tasarım hizmeti alan firmanın desteklenmesi ile dolaylı faydadan bahsedilebilir. Tasarımcının girişimcilik kapsamında programa başvurması ve sağlanan desteklerden faydalanması ile de doğrudan faydadan bahsedilebilir.

Verilen iki örnek program dışında, TÜBİTAK tarafından açıklanan programlar kapsamında, ''hizmet alımı'' desteklenen gider kalemleri arasındaysa ve ''endüstriyel tasarım hizmeti''ni içeriyorsa, endüstriyel tasarım ve tasarımcı için faydadan bahsedilebilir.

6. ARAŞTIRMA

6.1 Araştırmanın Amaçları

Araştırmanın amaçlarından biri, Türkiye'nin kendi parametreleri doğrultusunda oluşturulmuş, uygulanmış tasarım politikalarının gelişim sürecini ortaya koymak ve tasarıma sağlanan destekler ile ülkemizin tasarım ekosisteminin mevcut durumu ile ilgili durum tespiti yapmaktır. Araştırma kapsamında alanın uzmanları ve duayenleri ile yapılacak anket ve görüşmeler, mesleğin uygulayıcılarının sorunlarının, öneri ve beklentilerinin ortaya konulması da önemli amaçlardan biridir. Alanda ileride yapılacak çalışmalar için kaynak niteliği taşıyacak bir çıktı oluşturmak hedeflenmektedir.

6.2 Evren ve Örneklem

Bilimsel araştırmalarda amaca uygun veriler kullanmak, bu veriler ışığında belli bulgu ve sonuçlara ulaşmak ve bu sonuçları araştırma kapsamında genelledebilmek temeldir. Araştırma sonuçlarının genellendiği evrene ulaşmak her zaman mümkün değildir. Bu nedenle evreni temsil etme gücüne sahip sınırlı sayıda birey, olay ya da olguyu incelemek pratik çözümdür (Evren ve Örneklem Konusu). İşte bu aşamada devreye örnekleme süreci girer ve çalışma kapsamında yargısal (amaçlı) örnekleme tercih edilmiştir.

Yargısal (Amaçlı) örnekleme, sınırlı kaynakların en etkin kullanımı için bilgi bakımından zengin vakaların belirlenmesi ve seçilmesi için nitel araştırmalarda yaygın olarak kullanılan bir tekniktir. Bu örnekleme yöntemi, ilgilenilen konu hakkında bilgili ve deneyimli bireylerin ya da grupların tanımlanması ve seçilmesini içerir. Niteliksel araştırmalarda doygunluğa önem verilir (Yağar & Dökme, 2018). Yargısal örneklemede örnekleme oluşturan birimler araştırmacının, araştırma problemine cevap bulacağına inandığı kişilerden oluşmaktadır. Bu örneklemin temeli, araştırmanın amaçları doğrultusunda evrenin temsili bir örneği yerine, amaçlı olarak bir ya da birkaç alt kesimini örnek olarak almaktır. Bir başka deyişle örnekleme girecek birimlerin araştırmacının düşünce ve deneyimlerine dayalı olarak seçilmesi, yani evrenin, soruna en uygun kesimini gözlem konusu yapmaktır (Sencer, 1984).

Evren üzerinde araştırma yapılacak olan ve belirli bir tanıma uyan birimlerin oluşturduğu bir başka deyişle araştırmacının alanını oluşturan ve elde ettiği sonuçları geliştirdiği topluluktur (Özmen, 2000). Bu doğrultuda çalışma kapsamında evreni, Türkiye'de endüstriyel tasarım ile ilgili ticari faaliyette bulunan, serbest çalışan

endüstriyel tasarımcı, tasarım ofisi, tasarımcı şirketi, tasarım danışmanlık firması gibi tanımlar ile faaliyet gösteren endüstriyel tasarımcılar oluşturmaktadır.

6.3 Araştırmanın Yöntemi

Nitel araştırmaların temel özelliklerinden birisi az sayıda kişi, durum ya da olay ile çalışılmasıdır (Creswell, 2016). Araştırmada nitel araştırma yöntemine bağlı durum çalışması uygulanmıştır. Araştırma yönteminin ilk basamağı olarak literatür taraması yapılmıştır. Araştırma sırasında çalışmanın önemli bölümlerinde literatürde yeterli veriye ulaşılamamıştır. Literatürün çalışma kapsamında sınırlı olmasıyla birlikte, araştırma yönteminin ikinci basamağı olarak kullanılan döküman analizi ve sonunda elde edilen bulgular araştırma çalışmasının önemli bölümünü oluşturmaktadır. Döküman analizi, araştırma verilerinin birincil kaynağı olarak çeşitli dokümanların toplanması, gözden geçirilmesi, sorgulanması ve analizi olarak tanımlanabilen bilimsel bir araştırma yöntemidir. Bu yöntem, alan yazında çoğunlukla diğer araştırma yöntemlerinin tamamlayıcısı olarak hizmet ederken, tek başına bir yöntem olarak da kullanılmaktadır (SAK ve diğ.,2021). Araştırma çalışmasının üçüncü basamağını tasarımcılar ile gerçekleştirilen anket çalışması oluşturmaktadır. Araştırmanın dördüncü basamağı ise yarı yapılandırılmış görüşmelerden oluşmaktadır. İlk bölümde literatür araştırması yapılarak, Türkiye’de ve dünyada ulusal inovasyon sistemleri, uygulanan tasarım politikaları, Türkiye’de ve dünyada tasarıma ve tasarımcılara sağlanan devlet destekleri, endüstriyel tasarımcıların faaliyet alanları ile ilgili yazılı kaynaklar incelenmiştir. İkinci bölümde Türkiye’de vergi mevzuatı, sosyal güvenlik mevzuatı, kalkınma planları, yönetmelikler, kanunlar, tebliğler, kamu kurumlarının yayın ve raporları, genelgeler, resmî gazeteler gibi çalışma ile ilgili kaynaklar döküman analizi yöntemi bağlamında incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise, endüstriyel tasarım mesleğinin pratisyeni/uygulayıcısı olan, yurtiçinde ve yurtdışında üretici firmalara tasarım ve danışmanlık hizmeti veren, gerçek ve tüzel kişiliğe sahip, alanında yetkin tasarımcılara anketler gönderilmiş, dördüncü bölümde anket sonrası seçilen tasarımcılar ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiş, bu anket ve görüşmelerin sonuçları incelenerek analiz edilmiş ve değerlendirmelerde bulunulmuştur.

6.4. Bulgular

Tez çalışmasının bu bölümünde, araştırma kapsamında veri elde etmek için kullanılan araçlar ile ulaşılan sonuçlar açıklanmıştır. Elde edilen bulgular, literatür

araştırması bulguları, döküman analizi bulguları, internet yoluyla yapılan anket ve yarı yapılandırılmış görüşme ile elde edilen bulgular olmak üzere dört başlıkta ifade edilmiştir.

6.4.1. İnternet yoluyla yapılan anket araştırması ve bulguları

Çalışma kapsamında araştırma yöntemlerinden biri olarak kullanılan anket çalışması, ilk bölümü mesleki/ticari faaliyetler ile ilgili, ikinci bölümü destek ve teşviklerle ilgili, üçüncü bölümü dernek/oda üyelikleri ile ilgili ve son bölümü çalışmanın ileri aşamalarında yapılacak görüşmelere katılımın ve gönüllülükle ilgili olmak üzere toplam dört bölümden oluşmaktadır. Anket katılımcılarının tamamı belirlenen evren ve örneklem çerçevesinde, Türkiye’de, endüstriyel tasarım alanında, gerçek veya tüzel kişi olarak faaliyette bulunan endüstriyel tasarımcılardan oluşmaktadır.

Tablo 6.1. Kod kitabı

Tema	Kategori	Kod
Endüstriyel Tasarımcılar	1.Mesleki Faaliyet	Faaliyet Süresi
		Ticari Kişilik
		Ticari Ünvan
		Faaliyet ve Nace Kodu
	2. Destek ve Teşvikler	Devlet Destekleri
		Tasarım Destekleri
	3. Oda ve Dernekler	Ticaret Odaları
		Meslek Odaları
		Beklenti

Anketin giriş sayfasında çalışma ve anketin amaçları hakkında kısa bir bilgilendirme yapılmıştır. Toplam 29 kişiye, internet yoluyla 17 soru içeren bir anket uygulaması yapılmıştır, 2 kişi alan dışında faaliyet gösterdiği için değerlendirme kapsamına alınmamıştır. Anket çoktan seçmeli, açık uçlu ve kapalı uçlu olmak üzere üç farklı soru tipinden oluşmaktadır. 27 endüstriyel tasarımcı ile gerçekleştirilen anket sonucu elde edilen verilerin analizi SPSS istatistik programı kullanılarak yapılmıştır. Açık uçlu soruların analizinde Maxqda veri analiz yazılımı kullanılmıştır. Anket sonucu elde edilen veriler frekans tablo yöntemi kullanılarak analiz edilmiş ve frekans tabloları grafik anlatımlarla gösterilmiştir.

Tablo 6.2. Katılımcıların mesleki tecrübe yıl frekans tablo analizi

		Yıl		Valid Percent	Cumulative Percent
		Frequency	Percent		
Valid	1-4 yıl	5	18,5	18,5	18,5
	5-9 yıl	2	7,4	7,4	25,9
	10-14 yıl	11	40,7	40,7	66,7
	15 yıl ve üzeri	9	33,3	33,3	100,0
	Total	27	100,0	100,0	

Anket çalışmasının ilk sorusu, anket katılımcılarının mesleklerini icra etme sürelerinin tespit edilmesine yönelik hazırlanmıştır. Katılımcılar arasında 10-14 yıl arasında faaliyet gösteren endüstriyel tasarımcılar, %41,4 ile en yüksek orana sahiptir. 15 yıl ve üzeri faaliyette bulunan endüstriyel tasarımcı oranı %31 ile en yüksek ikinci katılım oranına sahiptir. Bu oranlar, katılımcıların mesleğin tarihsel süreci ve gelişimi hakkında bilgi ve deneyim sahibi olmalarıyla birlikte, bu konularda ilk ağızdan bilgi ve yorum alabilmek adına önemli verilerdir.

Tablo 6.3. Katılımcıların faaliyet gösterdikleri şehir frekans tablo analizi

		Şehir		Valid Percent	Cumulative Percent
		Frequency	Percent		
Valid	ANKARA	2	7,4	7,4	7,4
	ANTALYA	1	3,7	3,7	11,1
	BURSA	2	7,4	7,4	18,5
	İSTANBUL	16	59,3	59,3	77,8
	İZMİR	2	7,4	7,4	85,2
	KAYSERİ	2	7,4	7,4	92,6
	KONYA	1	3,7	3,7	96,3
	SAMSUN	1	3,7	3,7	100,0
	Total	27	100,0	100,0	

İkinci anket sorusu, endüstriyel tasarım alanında, geçek ve tüzel kişi olarak ticari faaliyette bulunan endüstriyel tasarımcıların coğrafi dağılımlarının tespiti kapsamında

hazırlanmıştır. 8 farklı ilde faaliyet gösteren katılımcıların %57,2 oran ile en çok İstanbul ilinde faaliyet gösterdikleri sonucu, Luciana Lazaretti, Francesco Capone ve Erdem Seçilmiş tarafından, 2014 yılında hazırlanan Türkiye’de Yaratıcı ve Kültürel Sektörlerin Yapısı çalışmasında paylaşılan verilerle örtüşmektedir. Aynı zamanda 2010 yılında Gökçe Dervişoğlu Okandan tarafından İstanbul ölçeğinde hazırlanan, İstanbul Kültür Mirası ve Kültür Ekonomisi Envanteri çalışmasında paylaşılan verilerle de paralellik göstermektedir. Yaratıcı endüstrilerin kümelenme yapıları üzerine yapılan çalışmalar, kümelenme eğiliminin büyükşehirlere doğru yoğunlaşmakta olduğunu göstermektedir.

Tablo 6.4. Katılımcıların faaliyet gösterdikleri ticari kişilik frekans tablo analizi

		Ticari Kategori			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Gerçek Kişi	8	29,6	29,6	29,6
	Tüzel Kişi	19	70,4	70,4	100,0
	Total	27	100,0	100,0	

Tez çalışmasının ilgili bölümlerinde ticari faaliyetlerde kişilik kavramı ele alınmıştır. Anket kapsamında endüstriyel tasarım faaliyetlerinde bulunan katılımcıların çoğunluğunun tüzel kişilik ile faaliyette bulunduğu görülmektedir.

Tablo 6.5. Katılımcıların faaliyet gösterdikleri şirket türü frekans tablo analizi

		Ticari Ünvan			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Şahıs Şirketi	5	18,5	18,5	18,5
	Limited Şirketi	17	63,0	63,0	81,5
	Ananim Şirket	2	7,4	7,4	88,9
	Freelance, şirketsiz	3	11,1	11,1	100,0

Ankete katılan endüstriyel tasarımcıların % 65,5 oran ile en çok limited şirket yapısıyla ticari faaliyette bulundukları görülmektedir. Bu veri endüstriyel tasarımcıların

yaygın olarak şirketleştğini göstermekle birlikte, Ticaret Bakanlığı şirket türlerinin oransal dağılımı istatistikleriyle de örtüşmektedir. Bakanlık verilerine göre Türkiye’de en yüksek oranda faaliyette olan şirket türü limited şirkettir.

Tablo 6.6. Katılımcıların faaliyet gösterdikleri Nace kodu frekans tablo analizi

		Nace Kodu			
		Frequenc y	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	31.09.07	1	3,7	3,7	3,7
	47.91.14	1	3,7	3,7	7,4
	62.01.01	1	3,7	3,7	11,1
	71.11.01	1	3,7	3,7	14,8
	71.12.08	1	3,7	3,7	18,5
	72.19.01	2	7,4	7,4	25,9
	74.10.01	1	3,7	3,7	29,6
	74.10.02	10	37,0	37,0	66,7
	74.10.02_29.10.02_29.10.07_30.40.01_71.12.08_74.10.03_71.12.10	1	3,7	3,7	70,4
	74.10.02_74.10.01	2	7,4	7,4	77,8
	83.30.02	1	3,7	3,7	81,5
	BİLMİYORUM	4	14,8	14,8	96,3
	YOK	1	3,7	3,7	100,0
	Total	27	100,0	100,0	

Nace kodu teknik bir konu olmakla birlikte, katılımcıların %85,2’sinin konu hakkında bilgi sahibi olduğu görülmektedir. Ayrıca katılımcıların %88,9’u tek Nace koduyla faaliyet gösterirken, 11,1’i birden fazla nace kodu ile faaliyet göstermektedir. Ayrıca katılımcılar, endüstriyel tasarım faaliyetlerini içeren nace kodu olan 74.10.02 ile birlikte toplam 14 farklı nace kodu ile faaliyet göstermektedirler. Katılımcıların faaliyet gösterdikleri nace kodları ve içerikleri Tablo 34’de gösterilmiştir.

Tablo 6.7. Katılımcıların faaliyet gösterdikleri Nace kodları ve açıklamaları

	Nace Kodu	Açıklama
1	31.09.07	Sandalye, koltuk, kanepeler, oturma takımı, çekyat,divan, markiz, vb. imalatı (plastik olanlar ile bürolarda ve park ve bahçelerde kullanılanlarhariç)
2	47.91.14	Radyo, TV, posta yoluyla veya internet üzerinden yapılan perakende ticaret
3	62.01.01	Bilgisayar programlama faaliyetleri (sistem, veri tabanı, network, web sayfası vb. yazılımları ile müşteriye özel yazılımların kodlanması, masaüstü ya da mobil cihazlar için uygulama geliştirme, vb)
4	71.11.01	Mimarlık faaliyetleri ve mimari danışmanlık faaliyetleri
5	71.12.08	Sanayi ve imalat projelerine yönelik mühendislik ve danışmanlık faaliyetleri (haddehaneler, rafineriler, ulaşım araçları, sanayi makineleri, vb.)
6	72.19.01	Doğal bilimler ve mühendislikle ilgili diğer araştırma ve deneysel geliştirme faaliyetleri (tarımsal araştırmalar dahil)
7	74.10.01	İç mimarların faaliyetleri (iç dekorasyon dahil)
8	74.10.02	Diğer uzmanlaşmış tasarım faaliyetleri (tekstil, giyim, ayakkabı gibi kişisel eşyalar ve ev eşyaları tasarımı ile endüstriyel tasarım dahil, iç mimarların ve uzmanlaşmış grafik tasarımcıların faaliyetleri hariç)
9	74.10.03	Uzmanlaşmış grafik tasarımcılarının faaliyetleri (marka ve alometifarka tasarımı dahil)
10	29.10.07	Özel amaçlı motorlu kara taşıtlarının imalatı (amfibi araçlar, çöp kamyonu, yol temizleme araçları, zırhlı nakil araçları, mikserli kamyon, vinçli kamyon, itfaiye aracı, ambulans, motorlu karavan vb.)
11	30.40.01	Askeri savaş araçlarının imalatı (tank, zırhlı savaş araçları ve bunların parçaları)
12	29.10.02	Otomobil ve benzeri araçların imalatı
13	83.30.02	Gösteri, kongre, konferans, ticari fuar, vb. etkinliklerin organizasyonu faaliyetler

Araştırmanın ilgili bölümlerinde, Nace kodlarının özellikle Kosgeb ve Tübitak destekleri olmak üzere devlet desteklerinden faydalanma konusunda belirleyici oldukları bilgisine ulaşılmıştır. Bu bağlamda tasarımcıların ilgili kurumların desteklerden faydalanabilmeleri için endüstriyel tasarım faaliyet kodunun yanı sıra 72.19.01 Doğal bilimler ve mühendislikle ilgili diğer araştırma ve deneysel geliştirme faaliyetleri (tarımsal araştırmalar dahil) Nace kodunu faaliyetlerine eklemeleri gerektiği sonucu ortaya çıkmıştır. Ayrıca endüstriyel tasarım özelinde ticari faaliyetlerin ölçülebilmesi için Nace kodlarının düzenlenmesinin gerekliliği de önemli bulgular arasındadır. Bulgular günümüzdeki mevcut durumu temsil etmekle birlikte çalışmanın sonuç bölümünde Nace kodları ve etkileri tartışılacaktır.

Anket çalışmasının soruları destekler bağlamında, ticari işletme olmak ve endüstriyel tasarım faaliyetlerinde bulunan işletme olmak üzerine iki farklı bağlamda ele alınmıştır. Katılımcılara, Türkiye’de devletin ticari işletmelere sağladığı destek ve teşvikler hakkında bilgilerinin sorulması üzerine alınan cevapların frekans analiz tablosu paylaşılmıştır.

Tablo 6.8. Katılımcıların ticari işletmelere sağlanan destekler hakkında bilgileri frekans tablo analizi

Türkiye’de devletin ticari işletmelere sağladığı destek ve teşvikler hakkında bilginiz var mı?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Evet	13	48,1	48,1	48,1
	Hayır	14	51,9	51,9	100,0
	Total	27	100,0	100,0	

Anket kapsamında katılımcıların, Türkiye’de devletin ticari işletmelere sağladığı desteklerden %48,1 oranında bilgi sahibi olduğunu, %51,9’unun bilgi sahibi olmadığını görmekteyiz.

Tablo 6.9. Katılımcıların tasarım ve tasarım ofislerine sağlanan destekler hakkında bilgileri frekans tablo analizi

Türkiye'de endüstriyel tasarıma ve tasarım ofislerine sağlanan teşvik ve destekler hakkında bilginiz var mı?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Evet	12	41,4	41,4	41,4
	Hayır	15	51,7	51,7	100,0
	Total	27	100,0	100,0	

Araştırma doğrultusunda tasarımcıların %41,4 oranında, Türkiye'de endüstriyel tasarıma ve tasarım ofislerine sağlanan teşvik ve destekler hakkında bilgilerinin olmadığı, %51,7 oranında bilgi sahibi oldukları görülmektedir.

Tablo 6.10. Katılımcıların devlet desteğinden faydalanmaları frekans tablo analizi

Herhangi bir devlet desteğinden faydalandınız mı?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Evet	8	29,6	29,6	29,6
	Hayır	19	70,4	70,4	100,0
	Total	27	100,0	100,0	

Anket uygulanan katılımcıların %29'unun bir devlet desteğinden faydalandığı, %70,4'ünün ise bir devlet desteğinden faydalanmadığı görülmektedir.

Tablo 6.11. Katılımcıların endüstriyel tasarım faaliyetleri ile ilgili desteklerden faydalanmaları frekans tablo analizi

Endüstriyel tasarım faaliyetleri ile ilgili bir devlet desteği ya da teşviğinden faydalandınız mı?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Evet	4	14,8	14,8	14,8
	Hayır	23	85,2	85,2	100,0
	Total	27	100,0	100,0	

Katılımcıların %85,2 oranla, endüstriyel tasarım faaliyetleri ile ilgili bir devlet desteğinden faydalanmadığı, %14,8 oranla faydalandığı görülmektedir. Yarı yapılandırılmış görüşmeler ile ilgili bulgularla örtüşmekle birlikte, endüstriyel tasarım ile ilgili devlet desteklerinin tasarımcılara ulaşma noktasında eksik olduğu görülmektedir. Tasarımcılar ve endüstriyel tasarım destekleri hakkında bulgular sonuç bölümünde ifade edilen görüşlere kaynak niteliğindedir.

Tablo 6.12. Katılımcıların kamu dışında sağlanan desteklerden faydalanmaları frekans tablo analizi

Kamu sektörü dışında bir dernek, kurum ya da özel kuruluş tarafından sağlanan bir destek ya da teşvikten faydalandınız mı?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Evet	4	14,8	14,8	14,8
	Hayır	23	85,2	85,2	100,0
	Total	27	100,0	100,0	

Tez çalışmasının literatür araştırması bölümünde kamu dışında endüstriyel tasarımın desteklendiği örnekler görülmüştür. Bu doğrultuda endüstriyel tasarımcıların kamu dışında sağlanan destek ve teşviklerden faydalanmaları ile ilgili veri elde edebilmek adına anket sorusu düzenlenmiştir. Katılımcıların %14,8 oranda kamu dışında sağlanan destek ve teşviklerden faydalandığı, %85,2 oranda faydalandığı sonucuna ulaşılmaktadır. Katılımcıların faydalandığı destekler Tablo 40’da gösterilmiştir.

Tablo 6.13. Katılımcıların destek aldıkları kurumlar ve destek içerikleri

Katılımcı Kodu	Destek Alınan Kurum	Destek İçeriği
K1	KOSGEB	İşletme Geliştirme
		Tasarım Desteği
	İMOS	Atölye İnegöl
	İŞKUR	Sosyal Güvenlik
K4	KOSGEB	Girişimci Kredisi
		Tasarım Desteği
	TESKOMB	Esnaf Kefalet Kredisi
K5	KOSGEB	İstihdam
	TİM	Turquality

Tablo 6.13.(Devam) Katılımcıların destek aldıkları kurumlar ve destek içerikleri

K12	TÜBİTAK	1507
		1709
	KOSGEB	Girişimcilik
		İşletme Geliştirme
		Teknolojik Ürün Geliştirme
K19	-	-
K21	KOSGEB	Girişimcilik
K23	İŞKUR	Sosyal Güvenlik
K26	KOSGEB	İşletme Geliştirme
K27	KOSGEB	Tasarım Desteği

Katılımcıların faydalıkları destekler içerisinde gösterilen, KOSGEB'in sağlamış olduğu Tasarım Desteği, çalışmanın ilgili bölümlerinde belirtildiği üzere doğrudan endüstriyel tasarımcıların faydalandığı bir destek değildir. Üretici firmaların aldıkları tasarım hizmetlerinin desteklenmesi üzerine kurgulanan desteğe, endüstriyel tasarım ibaresi içermesi ve dolaylı olarak endüstriyel tasarımcılara fayda sağlaması nedeniyle tabloda yer verilmiştir.

Anket çalışması verilerine göre, 27 katılımcıdan 9'u bir devlet desteğinden faydalandığını, 18'i faydalanmadığını ifade etmiştir. Destekten faydalandığını ifade eden bir katılımcı, faydalandığı destek içeriğini belirtmediği için tabloda yer verilmemiştir. Katılımcıların KOSGEB, İŞKUR, TESKOMB, TİM, TÜBİTAK ve İMOS olmak üzere beş farklı kamu kurumu ve bir derneğin sağladığı desteklerden faydalandıkları görülmektedir.

Tablo 6.14. Katılımcıların dernek üyeliği frekans tablo analizi

Bir Oda ya da Derneğe Üye Misiniz?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Evet	23	85,2	85,2	85,2
	Hayır	4	14,8	14,8	100,0
	Total	27	100,0	100,0	

Mesleki dayanışmanın önemli göstergelerinden olan oda ve dernek üyeliği bağlamında hazırlanan anket sorusu, katılımcıların %85,2 oranında bir oda ya da derneğe üye olduklarını, %14,8 oranında üye olmadıklarını göstermektedir. Bu doğrultuda katılımcılarla, üye oldukları oda ya da dernekler ile ilgili bir anket sorusu paylaşılmıştır.

Tablo 6.15. Katılımcıların üye oldukları oda ve dernekler frekans tablo analizi

		Etmk			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Hayır	7	25,9	25,9	25,9
	Evet	20	74,1	74,1	100,0
	Total	27	100,0	100,0	

		Enta			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Hayır	25	92,6	92,6	92,6
	Evet	2	7,4	7,4	100,0
	Total	27	100,0	100,0	

		İç Mimarlar Odası			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Hayır	25	92,6	92,6	92,6
	Evet	2	7,4	7,4	100,0
	Total	27	100,0	100,0	

		Mimarlar Odası			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Hayır	24	88,9	88,9	88,9
	Evet	3	11,1	11,1	100,0
	Total	27	100,0	100,0	

		Ticaret ve Sanayi Odaları			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Hayır	16	59,3	59,3	59,3
	Evet	11	40,7	40,7	100,0
	Total	27	100,0	100,0	

Tablo 6.15.(Devam) Katılımcıların üye oldukları oda ve dernekler frekans tablo analizi

		Esnaf ve Sanatkar Odaları			Cumulative Percent
		Frequency	Percent	Valid Percent	
Valid	Hayır	25	92,6	92,6	92,6
	Evet	2	7,4	7,4	100,0
	Total	27	100,0	100,0	

Anket çalışmasına katılan tasarımcıların %85,2 oranında oda/dernek üyeliği bulunmakla birlikte, dernek/oda üyesi olan katılımcıların çoğunluğunun ETMK üyesi olduğu görülmektedir.

Tablo 6.16. Katılımcıların üye oldukları oda ve dernekler tarafından bilgilendirilmesi frekans tablo analizi

		Üye Olduğunuz Dernekler Tarafından Destek ve Teşvikler Hakkında Bilgilendirildiniz Mi?			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Evet	9	33,3	33,3	33,3
	Hayır	18	66,7	66,7	100,0
	Total	27	100,0	100,0	

Katılımcılar %66,7 oranında, üyesi oldukları oda ya da mesleki dernek tarafından destek ve teşvikler bağlamında bilgilendirilmediklerini, %33,3 oranında ise bilgilendirildiklerini ifade etmişlerdir.

Tablo 6.17. Katılımcıların çalışmanın bir sonraki aşamasına katılımı frekans tablo analizi

		Araştırmanın Görüşme Kısımına Katılım Sağlamak İster Misiniz?			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Evet	22	81,5	81,5	81,5
	Hayır	5	18,5	18,5	100,0
	Total	27	100,0	100,0	

Araştırmanın devamlılığı ve katılımcıların konu hakkında bilgi sahibi olmaları gözetilerek anketin son sorusu, araştırmanın bir sonraki aşaması olan yarı yapılandırılmış görüşmelere katılım ile ilgilidir. Katılımcılar %81 oran ile araştırmanın bir sonraki evresine katılmak istediklerini belirtmişlerdir.

6.4.2. Yarı yapılandırılmış görüşmeler ve bulguları

Yarı yapılandırılmış görüşme önceden hazırlanmış soruları sorma hem de bu soruların konusuyla ilgili daha ayrıntılı bilgiye ulaşmak için ek sorular sorularak ilerleyen bir süreçtir. Görüşme sırasında soruların yapısı ve sırası değiştirilebilir. Yanıtlanmış sorular tekrardan sorulmayabilir (Yıldırım & Şimşek, 2005). Yarı yapılandırılmış görüşmeye katılım sağlayan tasarımcılar, yapılan anket çalışması içeriğinde sorulan, çalışmanın bu evresine gönüllü katılım sağlayıp sağlamayacaklarına dair soruya verdikleri cevap doğrultusunda, katılım sağlamak isteyen tasarımcılar arasından, mesleki dernek üyesi ve dernek yönetimlerinde görev almış ve faaliyetlerde bulunmuş olanlar arasından seçilmiştir. Yargısal örneklemede örnekleme oluşturan birimler araştırmacının, araştırma problemine cevap bulacağına inandığı kişilerden oluşmaktadır. Bir başka deyişle örnekleme girecek birimlerin araştırmacının düşünce ve deneyimlerine dayalı olarak seçilmesi, yani evrenin, soruna en uygun kesimini gözlem konusu yapmaktır (Sencer, 1984). Bu bağlamda, araştırmanın yarı yapılandırılmış görüşme bölümüne katılmak istediğini belirten 22 tasarımcıdan, yargısal örneklem kapsamında tercih edilen 6 tasarımcıyla görüşme sağlanmıştır. Katılım sağlayan tasarımcılardan 4'ü 15 yıl ve üzerinde, 2'si 10-14 yıl arasında deneyime sahiptir. Katılımcıların 4'ü tüzel kişilik ile ve limited şirket statüsünde, 2'si gerçek kişi olarak faaliyetlerine devam etmektedir.

Tez çalışması ile ilgili olarak alan çalışması yapılmadan önce belirlenen temel varsayım "Türkiye'de endüstriyel tasarım alanında uygulanan tasarım politikalarının ve tasarım desteklerinin, endüstriyel tasarım ile ilgili ticari faaliyette bulunan, serbest çalışan endüstriyel tasarımcı, bağımsız tasarımcı, tasarım ofisi, tasarımcı şirketi, tasarım danışmanlık firması gibi tanımlar ile faaliyet gösteren endüstriyel tasarımcıların ihtiyaçları ile örtüşmediği ve bu kişi ile firmaların desteklerden faydalanamadıkları düşüncesi"dir. Bu varsayımla birlikte, tasarımcılarla yapılan görüşmelerle oluşturulan araştırma sorularına cevap aranmıştır. Çalışma kapsamında belirlenen araştırma soruları Tablo 45'de paylaşılmıştır.

Tablo 6.18. Araştırma soruları

1-Temel Araştırma Sorusu

Türkiye'de endüstriyel tasarım alanında uygulanan tasarım politikalarının ve tasarım desteklerinin tasarım ofislerinin gelişmesine katkıları nelerdir? Nasıldır?

2-Alt Sorular

2.1. Türkiye’de endüstriyel tasarım alanında verilen tasarım destekleri, tasarım ofislerine nasıl katkı sağlamaktadır?

2.1.1. Bu katkının olumlu yönleri nelerdir?

2.1.2. Tasarım ofisi sahipleri bu katkının olumsuz yönlerini nasıl değerlendirmektedir?

2.2. Endüstriyel tasarımın farklı modellerle desteklenmesinin, özel tasarım ofislerinin (ticari/sektörel/bilinirlik) alanında gelişmesinde sürdürülebilir katkısı nasıl olmalıdır?

2.3. Endüstriyel tasarım ofislerinin mevcut destekler hakkında bilgisi var mı?

2.3.1. Endüstriyel tasarım ofislerinin mevcut desteklerden yararlanıyor mu?

2.3.2. Endüstriyel tasarım ofislerinin destekler bağlamında beklentileri/önerileri nelerdir?

2.4. Endüstriyel tasarım ofisleri meslek kuruluşlarının rolünü nasıl tanımlamaktadır?

2.5. Endüstriyel tasarım ofislerinin meslek kuruluşlarından beklentileri nelerdir?

Görüşmeler 6-30 Temmuz 2024 tarihleri arasında Zoom uygulaması kullanılarak online olarak yürütülmüştür. Tasarımcılar ile mail, telefon ve whatsapp uygulaması üzerinden iletişime geçilerek, online görüşme randevuları oluşturularak organize edilmiştir. Görüşmeler 45 dakika ile 120 dakika arasında sürmüştür. Görüşmeler sırasında ses ve görüntü kaydı alınmıştır. Araştırmada kapsamında kullanılan görüşme soruları Tablo 46’de paylaşılmıştır.

Tablo 6.19. Görüşme soruları

1-Sizi girişimci olmaya ve endüstriyel tasarım hizmeti sağlayan bir işletme kurmaya motive eden unsurları açıklayabilir misiniz?

2-Endüstriyel tasarım alanında kaç yıldır faaliyet gösteriyorsunuz?

3-Endüstriyel tasarım faaliyetlerinin, 74.10.02 NACE Kodu (tekstil, giyim, ayakkabı gibi kişisel eşyalar ve ev eşyaları tasarımı ile endüstriyel tasarım dahil, iç mimarların ve uzmanlaşmış grafik tasarımcıların faaliyetleri hariç) ile sınıflandırılması hakkında ne düşünüyorsunuz?

4- Endüstriyel tasarım hizmeti sağladığınız sektörler, firmalar ve ürünler ile ilgili bilgi verir misiniz?

5-Tasarım ofislerinin endüstriyel tasarımcı istihdam etmeleri konusunda görüşlerinizi paylaşır mısınız?

6-Türkiye’de uygulanan inovasyon ve tasarım politikaları hakkında düşüncelerinizi paylaşır mısınız?

7-Ticari işletme sahibi/ortağı olarak devlet desteği ve teşvikleri hakkında düşünceleriniz nelerdir?

8- Endüstriyel tasarım faaliyetleri ile ilgili devlet desteği ve teşvikleri hakkında düşünceleriniz nelerdir?

9- Endüstriyel tasarım faaliyetleriniz bağlamında en çok ihtiyaç duyduğunuz destek/teşvik konuları nelerdir?

10- Ticari işletme olarak en çok ihtiyaç duyduğunuz destek/teşvik konuları nelerdir?

11- Üyesi olduğunuz oda ya da derneklerin alanınız ile ilgili faaliyetleri hakkında bilgi verir misiniz?

12-Üyesi olduğunuz oda ya da dernek/derneklerden beklentileriniz nelerdir?

13-Kobi'ler ile çalışıyor musunuz?

14- Kobi'lerin Türkiye ekonomisindeki yeri ile tasarım ofisleri arasındaki ilişkiyi nasıl değerlendiriyorsunuz?

15- Türkiye’de gerçekleştirilen tasarım etkinlikleri hakkında düşüncelerinizi paylaşır mısınız?

Görüşmeler sırasında elde edilen araştırma notları, görüntü ve ses kayıtları araştırmanın güvenliği ve etik unsurlar dolayısıyla dijital ortamda yedeklenmiştir. Ses kayıtları görüntülerden ayrıştırılmış, yazıya dönüştürülmüş ve analize hazırlanmıştır. Araştırmada analiz için MAXQDA analiz yazılımı kullanılmıştır. Görüşme metinleri programa aktarılmış, derlenen verilerin analizi için nitel içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma kapsamında süreç boyunca kodlamalar yapılmış, kodlamalar doğrultusunda kategoriler ve temalar ile birlikte kod kitabı oluşturulmuştur. Bu doğrultuda kod-alt kod bölümleri ve hiyerarşik kod modelleri görselleştirilmiştir. Elde edilen bulguların yorumlanması için frekans tabloları ve grafikleri hazırlanarak oluşturulan tablolar ve katılımcı alıntıları ile bulgular yorumlanmıştır.

Tablo 6.20. Ana temalar

Ana Temalar	Katılımcı 1	Katılımcı 2	Katılımcı 3	Katılımcı 4	Katılımcı 5	Katılımcı 6	TOPLAM
Tasarım etkinlikleri	3	1	4	2	3	2	15
Devlet destekleri ve teşvikler	11	6	10	6	2	1	36
Politikalar	48	9	18	11	10	8	104
Endüstriyel tasarımcılar	62	16	19	25	19	13	154
Kobiler	11	5	12	9	4	8	49
Meslek dernekleri ve odalar	17	3	16	11	11	4	62
TOPLAM	152	40	79	64	49	36	420

Tabloda yer alan frekanslar incelendiğinde en fazla ifadenin ‘‘endüstriyel tasarımcılar’’ temasına ait olduğu görülmektedir. Bu temada en fazla ifadede bulunan Katılımcı 1’dir. Ardından 25 ifadeyle Katılımcı 4, 19’ar ifadeyle Katılımcı 3 ve Katılımcı 5, 16 ifadeyle Katılımcı 6, 13 ifadeyle Katılımcı 6 gelmektedir. İkinci en fazla yorum alan

tema, toplam 104 ifadeyle ‘‘politikalar’’dır. Bu temada en fazla ifadede bulunan 48 ifadeyle Katılımcı 1’dir. Araştırmada en az frekansa sahip tema ‘‘tasarım etkinlikleri’’dir. Tabloda belirtilen ana temalarla ilgili ayrıntılı bulgulara aşağıda başlıklar halinde yer verilmiştir. Tabloda ana temaların belirtilmesiyle birlikte, tablo dışında çalışma boyunca belirlenen ve yazılım içinde analizler sırasında kullanılan kodlar, başlıklar altındaki değerlendirmelerde yer almaktadır. Ayrıca bulguların değerlendirmesi yapılırken bazı katılımcı görüşleri alıntı olarak aktarılmıştır.

6.4.4.1. Politikalar temasına ilişkin bulgular

Politikalar teması ile ilgili katılımcı görüşlerinden elde edilen alt kodlar Tablo 46’da aktarılmıştır. Oluşturulma sürecinde katılımcıların, Türkiye’de uygulanan inovasyon ve tasarım politikaları hakkında görüşlerinin istendiği soru ve alt soruları bağlamında verilen ifadelerin de etkili olduğu kodlar ‘‘eğitim’’, ‘‘yaratıcı endüstriler’’, ‘‘öneriler’’, ‘‘ARGE ve inovasyon politikaları’’, ‘‘tasarım politikaları’’, ‘‘tasarım merkezi’’, ‘‘tasarım danışma konseyi’’ olarak belirlenmiştir. Bu kodlara ait frekanslar Tablo 46’da sunulmuştur.

Tablo 6.21. Politikalar teması ve alt kodları

	Katılımcı 1	Katılımcı 2	Katılımcı 3	Katılımcı 4	Katılımcı 5	Katılımcı 6	TOPLAM
Politikalar	5	1	3	2	2	3	16
Politikalar > Eğitim	5	1	2	4	2	0	14
Politikalar > Yaratıcı endüstriler	6	0	1	1	0	1	9
Politikalar > Öneriler	6	3	2	3	2	2	18
Politikalar > Arge ve inovasyon politikaları	3	1	3	1	0	0	8
Politikalar > Tasarım politikaları	12	2	6	0	4	2	26
Politikalar > Tasarım politikaları > Tasarım merkezi	2	1	1	0	0	0	4
Politikalar > Tasarım politikaları > Tasarım danışma konseyi	9	0	0	0	0	0	9
TOPLAM	48	9	18	11	10	8	104

Görüşme sırasında, tasarım politikaları ilgili katılımcıların verdiği cevaplar birbirine benzerlik göstermektedir. Katılımcıların görüşleri ağırlıklı olarak olumsuz

Katılımcı 1 tasarım politikaları ile ilgili görüşlerini şu ifadelerle belirtmektedir:

Katılımcı 1'in ifadelerinde geçen "Anadolu kaplanları" ibaresi, Kobilere atıfta bulunmaktadır. Çalışmanın sonuç bölümünde de ele alınacak olan tasarımcıların kobilerle iletişimi konusunda düzenlenmiş ayrıca bir görüşme sorusu da bulunmaktadır. Bahse konu sorunun cevapları da ayrıca değerlendirilerek çalışmanın ilgili bölümünde ele alınmıştır.

Adamlar çok ciddi bir şekilde hizmet vermek istediği pazarlarda öğrencisini okuttu. Geri dönme koşuluyla. Bazısını yeni kurulacak bölümün başkanı yapma koşuluyla, bazısını bu firmada on sene çalışacaksın koşuluyla. Biz İMMİB burslarıyla yolladık, yolladık, yolladık. Bir tanesini geri getirmek istemedik. Çok başarılı çocuklar göçtü kaçtığı ülkede. Ne o, tasarıma destek oldu. Eminim ilk İMMİB falan filan çok sağlam genç şövalyeleri kaçırdık, senin benim yanımda güzel bir Kuvayi Milliye kafasında olacak insanlar kaçtı. Ve biz de şeye kaldık. Nazım Hikmet şiirden söylemeyip ve ama Yaşar Kemal söyledi yani kaldık bilmem nesine falan filan dedi oldu. Ancak gerçekçi olarak söylüyorum bunu o dönem yani şimdi o yarışma, o bursu vesaire para olmadığı için bitti. Ama her halükarda her başarılı çocuk kaçırmaya çalışıyor. Ve haklılar (Katılımcı 3, Konum 65)

Anlatımda geçen ‘‘adamlar’’ deyimi, yurt dışında benzer uygulamaları olan tasarım yarışmalarını ve düzenleyen ülkeler ile kurumları ifade etmektedir. Katılımcı 3’ün ifadelerinde geçen İMMİB bursları, tez çalışmasının ilgili bölümlerinde ele alındığı İstanbul Maden ve Metaller İhracatçı Birliklerinin Turquality destekleri kapsamında, metal, plastik, doğal taştan mamül ürünler gibi farklı kategorilerde düzenlediği ve ödül alan öğrencilerin yurt dışına eğitim amaçlı gönderilerek masraflarının destekler kapsamında karşılandığı organizasyonları ifade etmektedir. Benzer şekilde diğer ihracatçı birlikleri de farklı branş ve konularda yarışmalar düzenleyerek ödül alan öğrencileri Turquality destekleri kapsamında yurt dışı eğitimine göndermiştir. Ancak ayrı bir araştırma çalışmasının konusu olmakla beraber, yurt dışında tasarım eğitimi alan öğrencilerin, eğitimlerini tamamlamaları sonrası Türkiye’ye dönme oranları ve ülkemizde endüstriyel tasarım iş piyasasına katkıları önem arz etmektedir.

Politikalar temasının önemli alt kodların biri ‘‘Tasarım danışma konseyi’’dir. Nitekim konsey, Türkiye’de tasarım politikalarının ortaya koyulmasında belirleyici rol oynamaktadır. Konseyin kuruluş dönemi ile ilgili deneyimlerini aktaran Katılımcı 1’in ifadeleri:

‘‘Yani ben aslında birkaç toplantısına katıldım o dönemde yönetimde iken. Senede iki toplantı yapması gerekiyordu. Sene sonunda yapıyorlardı toplantısı oluyor işte checklistler vardı, şunlar yapılması lazım falan diye. Ondan sonra da ben takip edemedim. Ne kadar günahlarını almayayım yani ne kadar verimli ne yapıyor çok da bilmiyorum. Son 10 sene, 15 sene belki ama çok da duymadık. Ama mesela Tim çok heyecanlıydı o başlarda. Gerçekten çok verimli, tasarımcılarla iç içe, kol kola verimli işler yapıldığını biliyorum. 2002, 2012 yani o on sene Tim ile yakın temasta idik aslında ve birçok şeyin orada mesela biz projesini aldık, şimdi bir sürü arama konferansları yaptık. Yani çok ilgililer ve bir sürü ya tasarım yarışmaları açıldı, işte bizim ETMK’ya kadar jüri üyelikleri, şunlar bunlar falan baya aktif, güzel yıllardı. Açıkçası ben de heyecanlanmıştım. Yani bu işe sahip çıkan bir Ekonomi Bakanlığı vardı ama Sanayi Bakanlığı ve Ekonomi Bakanlığı da yarış halindeydi. Ve sonunda Tasarım Konseyini Sanayi Bakanlığı kurdu ve orada böyle bir ilk ayrılma oldu bence. Şimdi mesela yıllardır biliyorsun. Zaten köprüde yapılıyordu ve daha da büyüttüler bunu. Designweek’e dönüştürler. Ekonomi Bakanlığı bünyesinde de çok ciddi bütçeler ayırıyorlar ama bence gereksiz. Bütçelerine çok büyük kısmı şaşaa, debdebeye dönüşmüştü son yıllarda mutsuzluk yani paneller bile biraz böyle çok reyting için gibi şeyler olmaya başlamıştı. Bizim için de bence en önemli kısım Designweek ve ödüllerde bütünlüğü çok mühimdir. Bir bütçesi de yoktu ya da işi biz yapıyorduk. Yani dar el ve ETMK olarak. Fakat çok para gidiyor diye bunlar kırıp oldu ve son üç senedir Designweek, köprü falan yapılmıyor, Designweek’ler yapılmıyor. Şimdi sanki hissettiğim Ekonomi Bakanlığı birazcık bu tasarım işlerinden uzaklaşıyor. Sanki Sanayi Bakanlığı bu işlere sahip çıkmaya çalışıyor. Ama geçmiş bellek aslında öbür tarafta kimde ve Ekonomi Bakanlığında kaldı? Yani Sanayi Bakanlığının böyle bir belleği yok.’’ (Katılımcı1, Konum 83)

Katılımcı 1, ilgili dönem içerisinde bir endüstriyel tasarım derneği yönetiminde olması münasebetiyle katıldığı bir konsey toplantısında, tasarıma yaklaşım ile ilgili yaşadığı çarpıcı bir örneği şu ifadelerle belirtmiştir:

“Türk Tasarım Danışma Konseyi toplantısına katıldım 2010 yılı. Pek çok kurumu temsilen bir sürü bürokrat var. Sanayi Bakanlığı, Ekonomi Bakanlığı. Bende belki Ekonomi Bakanlığı yoktu, belki de işte Milli Eğitim Bakanlığı. Şu an bir sürü bürokratlar, atanmışlar vardı. Artı işte YÖK vardı Mimar Odası'ndan bir temsilci. Sistem onu zorunlu kılıyordu, tasarımcı birer temsilci ama bayağı bir bürokrat vardı. YÖK temsilcisi çıktı, siz tasarımcılar böyle etrafınıza çevrenize çitler öremezsiniz dedi. Tasarım diye bir meslek yoktur. Herkes tasarım yapar dedi. Bunu söyleyen YÖK temsilcisiydi. Biz hepimiz şok olduk. Kaldık böyle dona kaldık. Bu nasıl söylersiniz ya bu 4 yıllık üniversite falan bir anda bilinmeyen nelerle bir sürü insan danışma konseyinde biz bununla mücadele ettik.” (Katılımcı 1, Konum 91)

Araştırma kapsamında, günümüzde Türkiye’de uygulanan tasarım politikalarının en önemli uygulama alanlarından birinin teknoloji geliştirme bölgeleri olduğu görülmüştür. Teknoloji geliştirme bölgelerinde faaliyet gösteren firmalar önemli desteklerden faydalanmaktadırlar. Ancak görüşmeye katılan tasarımcılar arasında teknoloji geliştirme bölgelerinde faaliyet gösteren bulunmamaktadır. Katılımcı 3 bu durum ile ilgili görüşlerini şu ifadelerle belirtmektedir:

“Kaç senesiydi hatırlamıyorum, İstanbul Sanayi Odası’nın Beyoğlu’ndaki Oda Kule binasında bir toplantıya çağırdılar. Dediler ki Bilişim Vadisi var Gebze’de, oraya Tasarım Vadisi de kuracağız. Tıpkı Silikon Vadisi gibi. Bütün yazılımcıları, tasarımcıları, malzeme cicileri, herkesi bir yerde buluşturduğumuz bir hub yapacağız. Bütün kreatif insanları orada toplayacağız. Biz de dedik ki bunu Gebze’de yapamazsınız. Bize ofisimizi kapattırıp Gebze’ye götürüp durduramazsınız. Ben şehrin içinde yaşamak zorundayım. Bir yaşamın içinde olmalıyım. Bir ofisim oraya götürsem çalışanlarını Gebze’ye nasıl götüreceğim? Yani ben de evimi taşıdım Kocaeli’ne, Tuzla’ya vesaire falan değilim, çok fırsat gördüm falan filan. Çalışanlarımızı mı taşıyacağım? Olmadı nitekim. Tasarım Vadisi ne kadar verimli çalışıyor? Olmadı. Dedim ki bunu şehre kurmanız lazım. Başakşehir’e kurmanız lazım yani İkitelli’ye kurmanız lazım. Uzağa gitmemeli bu yani. Orada da bir iş bilmezlik oldu bence.” (Katılımcı 3, Konum 41)

Soru ile ilgili konuşmanın devamı kümelenme konusuna geldiğinde Katılımcı 3’ün ifadeleri şu şekildedir:

“...bunların böyle toplanması çok iyi. Ama dikkat edersen Mercan Yokuşu da böyle, Tahtakale de böyle. Doğu Bank’ta böyle. Fotoğrafçıların olduğu yer belli, kırtasiye olduğu yer belli, plastikçilerin olduğu yer belli ve kitapçıların kırtasiye üzerine olduğu yer belli. Bu doğal yöntemlerle zaman içinde usta-çırak ayrıldı. O arka sokakta kendi yerini açtı. Hepsisi zaten orada kümeleşti falan filan şeklinde gelişmiş bir durum. Haydi sizi buradan bu şehre taşıyoruz, burada

veriyoruz niye gelmiyorsunuz diye yapılacak bir şey değil yani. Olmuyor işte. Yani bunu görmeleri lazım. Ne veriyordu bilmiyorum açıkçası. İstemez miydim? Alt katta çok uygun koşullarla hemen bir prototip desteği alıp o mekanik tasarımın denemesini yapabileceğim. Sonra üst katta da Kenan'a çıkacağım. Oğlum ben burayı çözemedim, şuna bi el anlatsana, patent başvurusu yapıcay, şimdi çözmemiz lazım deyip sonra ulen buraya hangi ahşap türünde kaplamak lazım? Önce buharda nasıl bükürüz, meşe mi kavak mı falan diyeceğin bir alan.” (Katılımcı 3, Konum 43)

Katılımcı 6, diğer ülkelerin tasarımcılarını destekleyerek Türkiye’de faaliyette bulunmalarını sağladıklarını şu ifadelerle değinmektedir:

Teşviklerde. Açıkçası ben hani hepsini bir arada bir düşününce mesela yurt dışından duyduğumuz başarılı örneklerde hep bunun da bir devlet politikası olarak çok üst düzeyden başlayarak aşağı doğru indiğini görürüz. Mesela Danimarka'dan mıydı da Citizen Desk diye bir şey gelmişti bir ara Türkiye'ye karar vermişler. demişler ki işte biz şeyi biz tasarımcıları mızı başka ülkelere tasarım ihraç etmek üzere destekleyeceğiz diyorlar. Mesela devlet bunu diyor, o onun gücüyle odak dizayn geldi. Burada işte sergiler yaptığı firmalarla görüştüler. Biz böyle baka kalıyoruz yani geldik bunlar piyasada, işte güzellikte, orada burada taç, dizayn, desk falan stantlar açıyorlar, bir şeyler yapıyorlar. Yani dedik ne oldu? Hani mesela şeyde de bu işte. Japonya olsun, Polonya olsun, hani İskandinav ülkeleri zaten hani devlet politikaları bunu sahiplenmesi lazım aslında devletin ilk başta biz bunu destekleyecek inovasyonu destekleyeceğiz biz demesi lazım. Sonra aşağı doğru inmesi ya da bir hedef olması lazım. (Katılımcı 6, Konum 41)

Katılımcı 5 ise, politikalar bağlamında genel bir istikrar sorunu olduğunu belirtmektedir. Ayrıca bu sorunun çözüm yollarından biri olarak gördüğü, konunun uzmanı tasarımcıların ilgili devlet kadrolarında yer almaları gerektiği ile ilgili ifadeleri:

“Dünya kadar var, istikrar sorunu var. Yani şöyle. E ben tasarımcılık böyle arada vizyoner tasarımcıların işi bilen kişilerin bir şekilde devletle alakalı gerçekten bazen memur olması lazım belki de olur bilgin düşünmüyorum yani biri işte örnek veriyorum MEB böyle işte başkanım böyle bir şey yapalım falan diyor mesela bir iki tane yapıldı sonuç çöp oluyor biraz. Tasarıma yaklaşımda da istikrar ve zaman ve sebat gerekiyor. Bizim ülkemizdeki yönetimde teşviklerde falan yok hiçbir şekilde.” (Katılımcı 5, Konum 35)

Politikalar temasına ilişkin alt kodlardan elde edilen bulguları genel olarak değerlendirildiğinde, endüstriyel tasarım alanında faaliyet gösteren katılımcıların beklentilerini karşılamadığı ifade edilebilir. Ayrıca temel konuların uzun yıllardır çözümsüz kaldığı da, literatürde yakın konularda yıllar önce yapılan araştırmalarla benzer sonuçlarına ulaşılması dolayısıyla görülmektedir.

6.4.4.2. Devlet destekleri ve teşvikler temasına ilişkin bulgular

Araştırmada görüşmelerden elde edilen bulgular arasında, devlet tarafından sağlanan desteklerin endüstriyel tasarımcılar açısından mevcut durumu da yer almaktadır. Bu duruma ilişkin yöneltilen sorulardan birine Tablo 46.’da görüldüğü üzere

katılımcıların tamamı görüşlerini bildirmiştir. Araştırmanın literatür taraması bölümünde Türkiye’de devlet teşviklerinin ticari işletmelere verilmesi, endüstriyel tasarımcılara yurt dışında bulunacakları faaliyetlerle ilgili destek verilmesiyle birlikte, tasarım ile ilgili desteklerin, tasarım merkezi, arge merkezi niteliği taşıyan firmalar ve teknoloji geliştirme bölgelerinde faaliyet gösteren firmalar örneklemine sağlandığı bulgusuna ulaşılmıştır. Araştırmanın görüşmeler bölümünde ulaşılan bulgular da bu durumu doğrular niteliktedir. Konu ile ilgili Katılımcı 1’in ifadeleri şu şekildedir:

“2010’lar civarı olması lazım. Daha sonra pardon 2008 ve o sırada da 2008’deki tasarım hizmet ihracatı teşviklerinin çıktığı dönem. Dedim ki ben böyle bir potansiyel var. Ben artık hizmet ihracatı üretmek istiyorum ve bunu da ağırlıklı olarak uzmanlaştığı ambalaj sektörü ve hızlı tüketim ürünleri sektöründe yapmak istiyorum. Bu teşvikten yararlanmak istiyorum diye. Aslında bayağı bir denedim, kanun okudum. Hatta o sırada asistanım da tasarım yöneticiliği konumuna da gelmişti. Onunla da hatta bunu birazcık çalıştık, beraber izledik. Ve ben bayağı bir teşviklerden yararlanarak bu fuarlara katıldım. Yani ben hem Hizmet İhracatçıları Birliği’ne üye oldum. Hem fuar desteklerinden yararlanmak için tasarım şirketi olarak başladım. Ama 2008’de iki yerden de yararlanmak için başvuru dökümanlarını hazırlamak için böyle bir gidiyorum. Geliyorum, bakıyorum kanuna. Ya sadece yurt dışındaki benim masraflarımı karşılıyor, yurt dışına ofis açıyor ya, ne gerek var yurt dışı ofise? Ben buradan milli proje yolluyorum. Ben ofisimi burada büyütmek istiyorum. Bana mantıksız geliyordu. Yani yurt dışına ofis açmak, eleman koymak, oraya makine yatırımı yapmak yani ben burada büyümek istiyorken benim aklıma bir türlü yatmadı yani” (Katılımcı1, Konum 44)

Tez çalışması kapsamında gerçekleştirilen anket çalışması ve görüşmelerde Hizmet İhracatçıları Birliği’ne üye olan tek tasarımcının Katılımcı 1 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Endüstriyel tasarımcılar temasının önemli alt kodlarından olması sebebiyle, hizmet ihracatı kapsamında ayrıca görüşme sorusu da hazırlanarak katılımcılarla paylaşılmış ve çalışmanın ilerleyen bölümlerinde konu hakkında tasarımcıların görüşlerine yer verilmiştir. Bununla birlikte hizmet ihracatı koduyla yakın ilişkisi olan, Türkiye’de tasarım desteklerinin mevcut durumda yurtdışı faaliyetleri kapsamı ile ilgili Katılımcı 3’ün ifadeleri:

“...durumu ve dostları alışverişe görsün. Durum bu olduğu için, adam kayırma olduğu için varsa bile o kadar bizlere genel diyerek söylüyorum bir çoğumuza yansımadığını düşünüyorum. Misal 2008, Ekonomi Bakanlığı Tasarım Ofisi, Tasarım Şirketi Teşvikleri. İyi değerlendirilmedi. Çünkü ilgili meslektaş ve ETMK yetkilileri ve hocalar bizlere sormadılar buralara danışmanlık yaparken. Modacıların ağır baskısı lobisiyle yurt dışında moda tasarımcılarının butik açmasına yönelik. Oradaki kira desteği, orada çalışanın maaş desteği vesaire falan tadında çıktılar. Ben Frankfurt’ta ofis açmak istemiyorum ki. Ben burada desteklenmek istiyorum. Bu moda tasarımcısının ihtiyacının karşılığı beni karşılamıyor.” (Katılımcı3, Konum 39)

Katılımcı 6, destekler ile ilgili bilgilendirmenin yetersizliğini, yapılan destek çalışmaları da yüzeysel bulduğunu ve sürdürülebilir bulmadığını şu ifadelerle açıklamaktadır:

“Hani belki bir şeyler yapıyordur, benim çok haberim olmuyordur, o da olabilir ama benim genel olarak gördüğüm kadarıyla çok yüzeysel yapıyor sanki. Hani sanki bana şey gibi geliyor. Böyle birtakım kurumların bir proje yazması gerekiyor sanki. Ya da işte o misal Avrupa Birliği'nden desteklerle bir şeyler olabiliyor falan ama bunların hiçbirinden hani. Sizin dediğiniz anlamda tasarım ofislerine pek bir faydası olduğunu ben görmedim hani o desteklerin? Bazı projeler yapılıyor. Ama bizim tarafa bir faydası yok. Hani kobilere belki işe yarar yoldur ama yani ben açıkçası biraz o konuda hani yapılanların daha havada kaldığını ve çok etkin sonuçlar göstermediğini, sürdürülebilir olmadığını düşünüyorum şimdiye kadar. (Katılımcı 6, Konum 39)

Devlet destekleri ve teşvikler teması ile ilişkili sorular, ticari işletme bağlamında ve endüstriyel tasarım faaliyetleri bağlamında olmak üzere iki başlıkta ele alınmıştır. Görüşme soruları bu doğrultuda hazırlanmıştır. Katılımcı 1'in ticari işletme olarak aldığı destekler ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

“Bizim işletmemiz hizmet üretiyor, tasarım hizmeti üretiyor. KOSGEB teşviklerinden de yararlandım. Personel teşviği falan vs. bir dönem veriyordu. Sonra biz o kotanızı doldurup çok sembolik desteklerdi. Bir arada kadın istihdamı ile ilgili de çok küçük bir şeyden belki yararlanmış olabilirim hatırlamıyorum ama çok komik rakamlar zaten. Sonra yıllarca KOBİ'lere tasarım hizmeti veren şirketlerin kestiği faturaları 2 bin lira gibi komik bir tasarım hizmeti rakamı vardı. Hala 2 bin lira bile olabilir. Yani bir tasarım hizmeti aldığı zaman bir firma KOSGEB ona 2 bin lira ödüyor ancak falan. “(Katılımcı 1, Konum 135)

Katılımcı 3'ün tasarım desteklerinin uygulanmasında yaşanan sorunlara yönelik ifadeleri:

“Tasarım Merkezi, sanayi yetkililerine yönelik çıkartılan tasarım merkezleri teşviği. Müthiş bir oranda teşvik var. Evet, çok daha yüksek bir evrak işi var, denetlenmesi, muhasebesi falan filan. Ama günün sonunda zaten şirketin içindeki tasarımcıyı tasarım merkezinde çalışan göstermeye fırsat veren bir alt yapı.” (Katılımcı 3, Konum 39)

Devlet destekleri ve teşvikler temasının alt kodlarından biri beklentiler bir diğeri de öneriler olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda Katılımcı 6 stratejik fuarlar, donanım, yazılım ve işletme ile ilgili temel desteklerle birlikte üretim de yapan tasarımcıların girişimlerinin ayrı bir statüde değerlendirilerek teşvik edilmesi gibi önerilerde bulunduğu ifadeleri:

“Yani yurt dışı fuar katılımına ben kesinlikle destek olması gerektiğini düşünüyorum. Çok. Zaten döviz de çok arttı. Eskiden de çok pahalı geliyordu, şu anda da çok pahalı geliyor. Yurt dışı fuarlarında daha tasarım ofislerinin de katılmak isteyeceği fuarlar olmasa belki Milan Designweek gibi Maison Objet gibi. Orgatech gibi fuarlarda tasarım desteğinin olması gerektiğini düşünen, orada stant açmak isteyen tasarımcılar için. Bunun dışında işte çalışanın maaşı konusunda destek verilebilir. Sonra bizim bilgisayarımız çok kuvvetli olmak zorunda. Program çalıştırıyoruz, yazılım kullanıyoruz. Bunlar için destekler kesinlikle öyle olsa iyi olur. E yani ofis tabii ki. Yani kira, işletme, gider giderleri desteği olsa da süper olur. Yani destek deyince biraz aklıma bunlar geliyor. Başka ne olabilir? Ya kendi ürününü üreten tasarımcılar için ayrı girişimci desteği olabilir gene hani kendi tasarlıyor, kendi üretiyor mesela. Bu ayrı bir şekilde sınıflandırılır. Hani bir şeyi böyle ticaret yapıyo dan farklı olarak mesela onlara de daha farklı bi teşvik olabilir.” (Katılımcı 6, Konum 41)

Ayrıca Katılımcı 6’nın meslek hayatı boyunca yaşadığı problemleri değerlendirerek, finans yönetimi, iş geliştirme ve hukuk gibi alanlarda oluşturulabilecek destekler gibi beklentilerinden bazıları ile ilgili ifadeleri:

“Hukuk konusunda hani birebir böyle soru sorabileceğiniz birileri olsa, evet o tarz seminerler olabilir dediniz işte finans yönetimi. İş geliştirme ama en çok da tabi iyi iş geliştirme olsun isterdim ben iş geliştirme ve fuarlarla ilgili bunu anladım.” (Katılımcı 6, Konum 61)

Katılımcı 4, endüstriyel tasarım ve mesleğinin bilinirliğinin halen yeterli seviyede olmadığını belirttiği ifadelerinin ardından bu doğrultuda tasarım hizmetlerinin ücretlendirilmesi konusunda, verilen hizmet bedellerinin tasarımcı tarafında makul ancak sanayici tarafında pahalı karşılanabildiğini, dolayısıyla bu alanda sağlanacak desteklere olan ihtiyaca dair ifadeleri:

“.... birçok büyük firma var burada çalışan bir sürü tasarımcı var ya da bazılarında hiç yok. Bir takım projeler yapmak istiyorlar, Kendi alanlarının dışına çıkmak istiyorlar. Kendi tasarım ekipleriyle yapamıyorlar. Başka birilerine ihtiyaçları var belki ama yani bize çok ucuz geliyor, onlara çok pahalı geliyor. Maalesef böyle olduğu için yani burada bir teşvikle de kaynaştırma nın önemli olduğunu düşünüyorum.” (Katılımcı 4, Konum 31)

Katılımcı 3 genç tasarımcıların, endüstriyel tasarım alanında ticari işletme sahibi olmaları ve girişimde bulunmaları durumunda günümüzde sağlanan destekleri yetersiz olarak görmektedir. Kapsamlı, sürdürülebilir ve istikrarlı bir yaklaşımın ortaya konulması gerektiği ile ilgili ifadeleri aşağıda paylaşılmıştır:

“Öğrendim ben bu sektörü, malzemeleri, dinamikleri network edindim. Kendi ofisimi açacağım dediğin noktada. E tabii ki bu çocuğun şimdi yani atıyorum bir sene kira desteği ya da işte aynısını, inşaatını bilmem neyle bir belirli yarısını devlet teşvik olsun vesaire falan bir destekte bulsun, bilgisayar desteği olsun diyeceğim ama. O. Can suyu bence can suyu. Ama yağmur yağmayan bir iklimde can suyunu vermenin bir anlamı yok ki fidana.” (Katılımcı 3, Konum 67)

Soru kapsamında konuşmanın devamında, Katılımcı 3'ün sağlanan desteklere rağmen sanayiciler tarafında olumsuz yaklaşımların bulunması ile ilgili ifadeleri:

Yazılım, donanım vesaire falan filan. Benden geçti. Çünkü büyümek gibi bir derdi şuanlık hissetmiyorum. Lisanslı yazılımların varlığı yatırımını yapmışım zamanında vermişim. Bu yazının desteğine ihtiyacım yok. Yazılım desteğine bence sanayicinin ihtiyacı var. Kullanan da o da tartışılır. Hala kaçak yazılım kullanan onlarca adam görüyorum vesaire. Ben istemiyorum. Destek meslek ya. (Katılımcı 3, Konum 49)

6.4.4.3. Tasarım etkinlikleri temasına ilişkin bulgular

Tasarım etkinlikleri bağlamında Türkiye’de gerçekleştirilmiş olan en büyük organizasyon olan Designweek ve tasarım ödülleri verildiği Design Turkey etkinlikleri katılımcıların yoğun ifadelerini içermektedir. Designweek ve Design Turkey organizasyonlarının altyapılarının ETMK tarafından organize edilmesi ve derneğin en önemli paydaş olması, devletin finansal kaynak ve destekler bağlamında yaklaşımı ile başlayan sürecin, günümüzde etkinliklerin yapılmadığı, yapılsa dahi derneğin süreçlerin dışında kalarak, belli kamu kurumlarının farklı isimler altında farklı organizasyonlar gerçekleştirdiği bir duruma gelinmesi tasarımcıların genel olarak ifadelerini kapsamaktadır.

Katılımcı 3'ün hem süreci özetlemesi hem de günümüzde bu tür etkinliklerin yapılamaması ile ilgili ifadeleri:

“Tasarım etkinliği mi kaldı? En son designweek. Türkiye 2021’de yapıldı. Oda 2020’de yapılmayıp. Pandemi maddesi diye 2009 ve yirmi birde yapıldı. 22 23 yapılmadı. Çok büyük ihtimalle 2024 yapılmayacak. Türkiye’de yapılan bir tasarım etkinliği kalmadı. Onlar iki boyutlu şeklinde iki binli yıl, iki binin ilk on senesinin ikinci yarısıyla iki bin beş 2010 arasıydı. 2016 yedi, sekiz, dokuz falan filan. Ama öyle iki bin üç ile falan başlayan yedi sekiz seneydi. Sonra. 2015’ten itibaren zorlanarak, azalarak biter. Azdı çünkü devlet yapıyordu, devlet yapmaya başladı. Bütün alt yapısını oluşturup, sistemini oluşturup devlete bıraktık. Tasarım haftasını yapmadığı gibi bizzat Design Turkey’in tasarım haftasının bir etkinliği olduğunu düşüp onu da yapmamaya başladılar ve bizim derneğimiz bunu yapılmasıyla ilgili emek vermedi, savunmalı” (Katılımcı 3, Konum 97)

Görüşmenin devamında, Katılımcı 3'ün etkinliklerin istikrarlı olarak gerçekleştirilememesi ve ETMK’nın sürecin dışında kalması ile ilgili ifadeleri:

“Yani madem gücünüz var temsiliyete ulaşıyorsunuz iş ortağınız yüklersiniz bunu yapılmasını sağlayın senelik yapın. Bu sene Oscar yapmayacağız para yok. Bu durum ancak savaş olursa olur. Ancak savaş olursa olur, dünya savaşı çıkarsa olur yani. Bu sene Emmy ödülleri vermeyeceğiz.

Savaş olursa olur ya Cannes Film Festivali yapmayacağız. Fransa savaştaysa yapılmaz. O noktada değiliz ki. Yani devlet içindeki bunu yapılması, ekonomiyi canlandırmaktan bahsediyorsun, ihracattan bahsediyorsun, katma değeri yüksek, ürün satmaktan, yeni ürün yapmaktan bahsediyorsun. Bunları değerlendirdiğim, ödüllendirdiği sergiyi yapmışız. Dolayısıyla sanayiciyi teşvik etmiyorsun ama biz teşvikten bahsediyoruz. Dedi ki Kime ne anlatıyoruz? Çok oksimoron bir durum var yani. Design Türkiye sergilerinin, ödül sisteminin devam etmemesi. Asla devlet yenilikçi ürün üretmek istemiyor demek. Görüntüde o onu demek yani aslında. Ya da devlet onun ne işe yaradığı ile ilgili hiçbir şey anlamamış. Muhatap olana. ETMK bunun ne işe yaradığını anlatmayı başaramamış devlet kanalı işte istiyorlar yapalım. Ya da bilenler gitmiş. Yeniler o kadar çok değişiyor ki herkes. Kamudaki kadrolar, bakan ve aşamaları falan filan hepsi. Bilenler gitmiş ve o zaman bir de anlatıyoruz. Rakamla anlatacaksın, skorla anlatacaksın. Bak 4 sene evvel ödül verdiğiniz bu firma şimdi bu rakama geldi, bu ciroya geldi diyeceksin. O zaman verileri toplayacaksın. O zaman dernek olarak düzgün çalışacağız.” (Katılımcı 3, Konum 97)

Katılımcı 1’in büyük organizasyonların çok fazla paydaş ve finansal kaynak gerektirdiği üzerine anlatımıyla birlikte, devamında bu durum ile ilgili çözüm önerisi bağlamında ifadeleri:

“Bence yine böyle daha küçük gerilla taktiksel işler yapılması lazım. Çok büyük şaşalı organizasyonlara falan gerek yok. Bakanların gelmesine de gerek yok, özünü vermesine de gerek yok bence. Yani burda bizim kafa kafaya verip politika yani strateji politika belirleyen strateji üretip ona göre de adım adım eyleme geçmemiz lazım.” (Katılımcı 1, Konum 179)

Katılımcı 6, Katılımcı 1 ile yakın bir problemi işaret ederek benzer çözüm önerileri geliştirdiği ifadeleri:

“...niye biz diyoruz mesela ben de diyorum hani büyük bir devlet politikası olsun bu falan diyorum ama onun olmadığı durumlarda hani belediyeler biraz bir şeyler yapmaya çalışıyor. Mesela ben belediyenin yaptığı şeyleri çok. Çok bir şey anlamında en azından medeniyet anlamında başarılı buluyorum. Hani o sıra dükkanların, mesela içerideki Sultanahmet tarafındaki sıra dükkanların. Tasarımcılara, illüstratörlere veriliyor olması. Yani çok çok vizyoner işler var. Mesela bunu yaparsa acaba daha ufak çaplı belediyeler mi yapar diye mi düşünmeye başladım ben? Yani bu devlet hayali böyle büyük bir projeler. Hani sürekli insanlar değişiyorsa ve bir türlü olmuyorsa, yani yıllardır olmayan bir şey mesela acaba öyle daha küçük yapıda daha etkili şeyler yapılabilir mi acaba diye şu an düşündüm onda. Çünkü çok şaşırtıcı şeyler oluyor. Mesela o Beykoz'daki silolar, revize edildi. Eski işte silahtarın ve orada yani bir dijital sanat sergisi açıldı. Yani bu o kadar hoşuma gitti ki, inanılmaz bir şey. Beykoz'daki bir çocuğun oraya girip, yani dünya çapında ünlü bir dijital sanat yapan birine hani benimle böyle takip etmesi çok iyi isimleri Beykoz'da gidip görebiliyor mesela. Ve bu bir belediyenin yaptığı bir şey. Sonra şu ibb mirasının yaptığı o sergiler, revize şey yaptığı, restorasyonunu yaptığı Bahariye üzerindeki o kazı botlarda mesela, orda sergiler oluyor. Çok iyi sergiler, hem de son derece kaliteli sergiler. Ya nasıl oluyor bilmiyorum. Hani danışmanları mı çok iyi, nasıl yapıyorlar bilmiyorum ama hani böyle bir şeyler varsa, yapılabilir mesela. Aslında şu an aklıma geldi sanat alanında, o yapılabilir mesela tasarım alanında aslında niye yapılmasın. Hani belki o da olabilir tabi bizim biraz şey tabii ki ticari. Yani

sonuçta bir kültür tasarım kutbundan bahsediyoruz ama biz sonuçta bir ekonomi çarkı, güzel ürünler tasarlıyoruz. Neticede firmalara ürün tasarlıyoruz. Bilmiyorum yani bu dediğim ne kadar başarılı olur ama en azından mesela o. Sultanahmet tarafındaki uğraştıkları şeylerin tasarımcılara, sanatçılara verilmesinden bir örnek. Belki bilmiyorum orda ama bir şey olabilir.” (Katılımcı 6, Konum 91)

Katılımcı 3’ün tasarım etkinliklerinin kamu kurumlarının faaliyetleri dahilinde yapılan organizasyonlara dönüşmeleri üzerine ifadeleri:

“İyi tasarımı etkinliği tasarımcının özgür kalabildiği tasarım yetkinliği olmalıdır. Evet başka bir etkinlik ajansıya, başka bir şirketle, bilmem neyle falan filan konulu bir atuf yapılabilir. Gene işin içinde para vardır, kira verirsın, stant verirsın bilmem ne ama kamusal bir şeyler bence yapılmamalı. Çünkü isterse yapmıyor. Yapmayınca da duruyoruz ama babam dur dedi oluyor. Ama durma diyor, ihracat yapıyor, ihracatçı diye tasarım yapıyor. Bize şirketin tasarım haftasını yapmıyorsun. Çok oksimoron bir duruma gidiyor. Yani sen bunu istiyor musun, istemiyor musun? Bana oyun alanı yarat. Getir adamları beraber yürüyelim. Yapmıyorsun, bizi buluşturmak istemiyorsun demek ki. Aslında ihracat arttırmak istemiyorsun. Böyle böyle hepsi olunca gelebilirim. Neden dizayn Türkiye’ye yapılmıyor? Siz iyi tasarımda katma değeri yüksek ürün yapmamız için bizim buluşmamızı istemiyor musunuz? (Katılımcı 3, Konum 99)

Katılımcı 2’nin diğer katılımcılarla paralel olarak, tasarım etkinliklerinin belirli bir dönemde etkin olduğu, duyuruların ve bilgilendirmelerin yapıldığı etkin döneminden bahsettiği ifadeleri:

Yani 2006-2008 gibi öğrenci olduğumuz dönemlerdeki yarışma şeylerini hatırlıyorum. Onun dışında ben devletin veya icracı kişiler veya meslek birliklerinin, meslek kuruluşlarının. Başka faaliyetleri görmedim ama o dönem çok hareketliydi ama birden kesildi sanki. (Katılımcı 2, Konum 29)

Katılımcı 6’nın tasarım etkinliklerinin düzenli gerçekleştirilmemesiyle ilgili görüşleri ve ifadeleri:

“Tasarım etkinlikleri çok kısıtlı. Az, yetersiz, yok gibi bir şey. Daha çok yapılan etkinlikler ve ürün satmaya yönelik olabiliyor. Mesela dedim ya, uzun zamandır düzenli yok mesela. Ama ara ara TomTom da bir şeyler yapıldı falan ama daha çok hep böyle ürün satışına yönelik şeyler yapıldı. Sonra designweek vardı o köprüde. Sonrasında işte devlet de sponsor olduğu İnovasyon Haftası ile birleşti, devam ettirmeye çalıştılar. Ya şu anda öyle bir şey yok.” (Katılımcı 6, Konum 73)

Tasarım etkinlikleri konusunda Katılımcı 5 de diğer tasarımcılarla yakın görüşlere sahip ve ETMK’nın zaman içinde sürecin dışında kalarak, organizasyonda kamu kurumlarının baskın rol edinmesi üzerine ifadeleri:

“...ben de çok önemsiyorum. Yani böyle Designweek’leri, oradaki düzenlenen en kapsamlı etkinlik Türkiye’de. Çok önemli olduğunu düşünüyordum. İlkbasta ETMK başlattı da sonra devlete

bıraktı, devlet de istediği gibi değiştirdi daha sonra dernek olmadan bir sürü şey konuşuldu o zaman.” (Katılımcı 5, Konum 73)

Katılımcı 4 tasarım etkinlikleri konusuna tasarımcı ve sanayicinin bir araya gelmesini sağlaması ve ödüllendirme sisteminin hem sanayiciyi hem de tasarımcıyı motive eden özellikleri üzerinden ele aldığı ifadeleri:

“Ben Dizayn Türkiye çok kıymet veriyordum. Başta da söylediğim gibi. Çünkü bir şirketlerle tasarımcıları bir araya getiren bir organizasyondur ve verilen ödüller aslına bakarsanız ilk yapıldığı zaman boyunca hep böyle Türkiye’de çalışılmış. Türkiyeli tasarımcıların yaptığı işte hani bu topraklardan gelen şeylere verilen ödüllerde bir çoğumuzu da aslında beyaz yaka olan çoğu insan tasarımcı için de mesela kendi şirketini motive etmek için de çok iyi bir yöntemdi. Biz mesela benim yaptığım bir tasarımla Türkiye 2010 yılında, 2008 yılında katıldığımız da ödül alınca mesela şirket belli bir anda şey oldu. Şirketin sahipleri A biz tasarım ödülü aldık. Tamam harika, o zaman bunu hemen sağda solda çıkalım, yazalım edelim. Hani bu aslında aranan bir motivasyon olmalı. Şirketlerin bunun peşinden koşması gerekiyor. Dolayısıyla buna çok kıymet veriyordum.” (Katılımcı 4, Konum 45)

6.4.4.4. Endüstriyel tasarımcılar temasına ilişkin bulgular

Endüstriyel tasarımcılar teması ele alınırken, süreç içinde oluşan temalar ve bu temaların altında, potansiyel, kariyer, ticari kişilik ve ünvan, girişimcilik, faaliyet alanları ve nace kodu, istihdam ve hizmet ihracatı olmak üzere toplam yedi alt kod belirlenmiştir. Endüstriyel tasarım alanında ticari faaliyette bulunmak girişimcilik olarak değerlendirilmektedir. Çalışma kapsamında endüstriyel tasarım faaliyetlerinde bulunmak, endüstriyel tasarım ve danışmanlık hizmetleri sunmak bağlamında ele alınmıştır. Dolayısıyla ticari faaliyetler fikri mülkiyete konu olan çalışmalar olarak değerlendirilmiş ve hem anket hem de görüşme katılımcıları bu doğrultuda özelliklere sahip tasarımcılardan oluşmaktadır. Girişimcilik kodu bağlamında tasarımcıları bu kariyer seçeneğine yönlendiren motivasyonların açıklanması için sorular hazırlanmıştır.

Katılımcı 3’ün girişimcilik bağlamında motivasyonunu, inhouse tasarımcılık ve girişimcilik arasında tercihini etkileyen unsurlar ile ilgili ifadeleri:

“Kendi işimi yapmama bir sebep de uzman körlüğüne gitmek istemiyorum. Hep aklım başka yerlerde kalıyor. Başka malzemede başka yöntemler de başka sektörlerde gelişmeler. Ne oluyor sürekli orada böyle bir dinamik yorucu ama seni daha dinamik tutuyor çünkü. Yani başka bir yonga levha çıktı acaba onu bilmem nerde dökünce ne şekle gelecek, onu denemek lazım vesaire falan. Öbür tarafta yeni bir plastik alaşımı çıkmış, bu ısıya daha dirençli, dirençli imiş ama sürdürülebilir ve doğada çözülür olmuş. Hadi onu bir denesek ve onu müşteriye önerelim, ikna etmeye çalışalım. Doğasıyla yenilikçi bir şey. Önce biz yapıyor olalım bu ülkede vesaire falan filanların açtığı örneklerle söylüyorum bunları. Hani o hiç bitmiyor bu süre onları. Her sektörden, her malzemeden, her üretim yönteminden sürekli böyle bir dolu dolu yaşama ihtimali açıkçası.” (Katılımcı 3, Konum 5)

İfadelerinin devamında Katılımcı 3, tasarımcının kariyerine girişimci olarak devam ettiğinde tasarımcı olmanın gereklilikleriyle birlikte farklı özelliklere de sahip olması gerektiğine değindiği görüşleri:

“Şimdi o anlamda girişimcilik. Niyetiyle bir iş planı oluşturmak ve rayına oturtmak, doğru insanlarla buluşma imkanlarını sağlayabilmek, zorlamak falan filan aslında genç arkadaşlar için daha kolay. O zamanı mukayese edince. Ama her durumda istenen kalitede ve sürekliliğini sağlayarak istenen kalitenin de üretimini sağlayabilmek, doğru fiyat politikalarıyla satabilmek, hedef kitlelere doğru yoğunlukla ulaştırabilmek, dağıtım kanalını çözebilmek falan filan gibi bambaşka bir dinamik var orada. Çünkü en basitinden Türk ticaret hayatındaki etik sorunlar, 9-10 aylık vadeler, konsinyelerin, paraların alınamaması vesaire falan filan yani doğasıyla bir anda orada bir iş adamlığı var.” (Katılımcı 3, Konum 3)

Katılımcı 4'ün de paralel bir bakış açısına sahip olduğu, tasarımcılar açısından farklı kariyer planlarının farklı donanımlara sahip olmayı gerektirdiği ve girişimciliğin talep edilen bir durum olmasıyla birlikte, girişimcinin sahip olması gereken yeterliliklere dair ifadeleri:

“Yani işin bir de birkaç kısmı var. Evet pardon hemen şey bin bir yeterince insan tanımıyor oluyorsunuz, insan tanımak, birileriyle çalışmak, bir iş yapmak için bence en gerekli şey. Ne kadar yetenekli de olsanız atıyorum ben şimdi burada zaten bir çevrem var, insanlarla tanışmışım. Almanya'ya gitsem yine ne yapacağımı bilemez durumda olucam. Muhtemelen bir yere girip çalışmak durumunda kalacağım çünkü insan tanımıyorum. İkincisi, zamanı ve parayı yönetmeyi biraz öğrenmek gerekiyor. Üçüncüsü de işte üretim ve tasarım yöntemleriyle ilgili tecrübe edinmek gerekiyor. Yani bunlar olmadan. Evet bence de çok çıkılması tehlikeli ama bununla ilgili hevesli çok arkadaş var. Yetenekli arkadaşlar da var, yapanlar var, yapamayanlar var.” (Katılımcı 4, Konum 5)

Alt kodlar ile birlikte hazırlanan sorular ve katılımcıların sorulara verdiği cevaplar çeşitlilik göstermektedir. Katılımcı 2 endüstriyel tasarımcıların, üretilen ürünlerde belli standartların sağlanabilmesi, regülasyonların oluşturulabilmesi ve mesleğin devamlılığına katkı sağlaması gibi sebeplerle imza yetkilerinin olması gerekliliğini içeren ifadeleri:

“...yaşadığım zorlukları düşündüğümde bir standardizasyon sorunu vardı elimde. Yani Türk mimarlar açısından. Tabii onların imza gibi bir avantajları var. Tabi gönül de istiyor, imza yetkisi falan olması şeyinde. Ama tabii bu piyasayı zorlayacak bir şey midir bilmiyorum ama sonuçta bir endüstriyel tasarımcı olarak böyle bir yetkim olsaydı sevinirdim. Yani üretilecek bir üründe bir imzam olması en azından bizi ayakta tutacak bir şey olabilirdi.” (Katılımcı 2, Konum 21)

Katılımcı 2'nin yaklaşımıyla benzer olarak endüstriyel tasarım mesleğinin standartları ve özellikle kamu nezdinde tanınırlığı üzerine Katılımcı 4'ün ifadeleri:

“...çünkü orası kesin. Yani bizim mesleğimizin doğru bir tanımı yok. Yani daha yeni yeni bunca yıldır devlet dairelerinde bir işin oluyor, mesleğiniz nedir sorusunda mimar seçmek durumunda kalıyorduk. Daha yeni yeni birkaç yerde endüstriyel tasarımcı, tasarımcı falan çıkınca böyle bir aa benim mesleğim varmış gerçekten diye bir insan mutlu oluyor doğrusu.” (Katılımcı 4, Konum 13)

Endüstriyel tasarımcılar temasının alt kodlarından olan istihdam konusunda, araştırmanın hem anket hem de görüşmeler bölümlerinde elde edilen bulgulara göre, araştırmaya katılım sağlayan tasarım ofislerinin çoğunluğunun, ihracat destekleri kapsamında tasarım ofisleri tanımında geçen istihdam şartını sağlamadığı görülmektedir. 2008/2 nolu tebliğde tasarım ofisleri tanımında en az üç tasarımcı istihdam etmek şartı yer almaktadır. Tasarımcıların, Ticaret Bakanlığı tarafından sağlanan desteklerden yararlanmak ve tasarım ofisi statüsünde değerlendirilmek için belirtilen istihdam şartını sağlamaları gerektiği görülmektedir. Bu tespitle birlikte katılımcıların endüstriyel tasarımcı ve nitelikli personel istidam etmek konularındaki mevcut durumları, konuya yaklaşımları ile birlikte paylaşacakları deneyimler önem arz etmektedir. Katılımcı 3’ün bu bağlamdaki ifadeler:

“Kimleri çalıştırdım kaç kişiyi dediğim noktada yoğunluğu ikiye geçmedi. Stajyer saymıyorum. Ofis içinde resmi çalışan ben hariç iki kişi daha vardı geçmedi. O böyle bir olur, iki olur, bir olur, iki olur. Destek olur. Genellikle döner, dönemsel artar, 2'ye döner, stajyer eklenir falan. Daha fazlası değil. Hem daha fazlasını sanırım ben de istemedim. Çünkü ne kadar çok. Kafa, kreatif insan evet, o kadar çok bilgisayar ve o kadar çok vakit. Belki de o kadar çok yer. Ama o kadar. Aynı oranda da azalan işten alınan keyif demek benim için. İş adamı olup da reklam ajansı gibi yine 150 kişiye ulaşacağız ve bütün Türkiye'nin tasarım dertlerini biz çözeceğiz. Medipol Hastanesi falan gibi bir şeye dönmeyi tercih etmedim. Küçük olsun, keyifli olsun, hakkını vererek, patent alıp detayını çözerek, maketlerini keyifle yaparak, süreci dolu dolu yaşayarak, olması gerektiği gibi öğrendiğimiz ve deneyimlerle kendi yöntemlerimizi üstüne eklediğimiz halini develop ede ede, geliştiren, geliştiren, süreci önemseyerek. Doğru yapma içgüdüğü daha baskın geliştirdi zamanla. Hala böyle. Ben ve iki endüstriyel tasarımcı, işte ortam.” (Katılımcı 3, Konum 33)

İstihdam konusundaki diyalogun devamında Katılımcı 3’ün, proje yönetimi, insan kaynağı yönetimi ve finans yönetimi gibi farklı parametrelerin devreye girmesi hakkındaki ifadeleri:

“Evet, işte iki kişiyiz veya yoğunuz. Hemen dört kişiye çıkmamız çok mantıklı düşününce. Yani setup yapmak, çalışma koşullarını düzeltmek, bilgisayar almak veya yeni birisini bulmak hiç sorun değil. İki günlük iş gerçekten. Evet dönemsel olarak o iş yoğunluğuna sahibiz değil. Ama zamanında bana yapılan iş bitti. Üç ay sonra hadi güle güle. Leri ben çalıştırdığımda yapmayı tercih etmediğim için devamını ön görmediğim yoğunluk için birilerini işe almamayı tercih ettiğimi de bilinçli hatırlıyorum. Yani onu da işte ön göremediğin için daha ben şimdi bir işe alacağım, başlayacağız. Çünkü önümüzde yeni iki iş gelmiş ve o bir yoğunluk var. En az bir 4 5 ay sürer.

Altıncı ayda ne iş vereceğim? Öyle bir şeyin hiçbir garantisi yok bu ülkede ve dolayısıyla büyümeyi ve temkinli gideyim. Yani büyümek o demek değil.” (Katılımcı 3, Konum 35)

Katılımcı 2'nin deneyimlerinin Katılımcı 4'le benzer olduğuna değindiği ifadeleri:

“Şimdi güçlü bir tasarım ajansı olsanız, ajans yani tasarım ofisi olsanız, yönetiyor olsanız eminim. Çünkü birlikte çalıştığınız insanlar olacak, tasarımcılar olacak. Onlarla bu sorumlulukları paylaştığınızda belki siz ticari veya tanıtım veya birçok farklı şeyi farklı bileşenin üzerinde durabilirsiniz. Ama yani biz tabii hem tasarım yapıp hem kendimiz tanıtıp, hem faturaları düşünüp, hem gelir düzeyi, hem vergisi. Hani bunların hepsini bir arada düşününce tabii ve işi de bir anlamda üretmeye çalışınca bunlar hem kalitede de olumsuzluklara yol açıyor.” (Katılımcı 2, Konum 33)

Katılımcı 6'nın istihdam konusunu sektörel uzmanlaşma, teşvikler, görev paylaşımı ve diğer katılımcıların deneyim ve görüşlerine yakın olarak, girişimcinin edinmesi gereken yetkinlikler bağlamında el aldığı ifadeleri:

“Evet ya açıkçası bu bende biraz birbirine yol açan bir kısır döngü gibi oldu bu birine çalıştırma olayı. Yani hem zaten baştan beri ben çok büyük bir ekip olsun istemedim açıkçası. Önce çok yönetim ilgimi düşünüyorum onu bir de o kadar benim yaptığım işte piyasada da o kadar bir talep olduğunu düşünmüyorum. Yani mesela tek bir alana yönelmiş olsaydım eğer, daha talep olan işte ambalaj tasarımı gibi veya sadece belki mobilya gibi. Yani sadece mobilyadan da ben şüpheliyim hani. İç mimarlık ve mobilya belki olabilir. Sadece ona yönelmiş olsaydım eğer, o zaman kesinlikle bir ekip gerekirdi. Şu an çalıştığım sistemde projeler sıkıştığı zaman ben bir ekibi büyütme ihtiyacı hissediyorum. Yaparsam birilerini alıyorum ya da kendi arkadaşlarımdan projeye dahil ediyorum. Ya da böyle çok doğru bir proje ise o zaman projenin başında kendime bir iş ortağı bulmaya çalışıyorum. Gene kendi arkadaş çevremden tasarımcı yapabileceğim beraber. Yani tabii o kadar iyi olurdu ki hani böyle bir şey teşvik olsa, hani ben en azından bir kişi alsam da şuan aslında çok çalışıyorum ben. Hani iş yüküm çok fazla farklı sektörlerle iş yaptığım için de işte o bahsettiğim hani her şeyi de ben yapıyorum hem araştırma hem sahada olmak hem bir de bunun esas iş geliştirmesi var. Yani sadece tasarım değil hani. Keşke böyle önceden olduğu gibi iş önüme gelse de ben gün boyunca onu yapsam.” (Katılımcı 6, Konum 35)

Tasarımcı olarak istihdam yaratmanın zorlukları üzerine deneyimlerini aktaran Katılımcı 4, bununla birlikte tasarımcı istihdam etmenin bir tasarım ofisinin iş geliştirme süreçlerine katkısı üzerine ifadeleri:

“Ben birini işe almak ve özellikle mesela kendi üstümdeki işleri bir miktar azaltıp daha başka işlere odaklanıp yeni işler peşinde koşturmak istiyorum aslına bakarsanız. Fakat bunu yapamıyorum çünkü zaten aldığım para üzerinden kestiğim fatura üzerinden devlete verdiğimden bana kalan zaten hani benim kendi işimi, kendi hayatımı idame ettirmem için ancak geçiyor diyelim. Dolayısıyla ne kapasitem arttırabiliyor ne de başka birine kapasite yaratabiliyor. Böyle olunca da yani bir şey gibi durumlar gerçekten şöyle. Şu işi alalım da o işe de, o işten de şu fiyatla o işi

alabilirsek birini alalım ilk umarım falan diye sürekli kafamızdan geçiyor. Yani bu da işte yurtdışına aslında yönelmenizi sebeplerinden bir tanesi.” (Katılımcı 4, Konum 23)

Katılımcı 1, meslek hayatının” belirli bir döneminde 10 kişilik bir çalışan sayısına ulaştığını ancak bu durumun sürdürülebilir olmasını sağlayamadığını ifade etmiştir.

“Zaten o sırada ben de 11 kişi çalıştı, 11 kişi var. 2014’TE ben bu işlere kalkıştığında bir ofisimde bir yere on bir benimle beraber on bire on kişi çalıştırıyordu. Ve tabi sonra bir daha o sayıları göremedik. On kişiyi yönetmek zor Eyüp bey.” (Katılımcı 1, Konum 46)

Diyalogun devamında istihdam konusunun başka bir önemli noktası olan tasarımcıların istihdamı ve bunun büyükşehirlerden ziyade ülke geneline yayılması ile ilgili tecrübelerini ve karşılaştığı çarpıcı örneği şu şekilde ifade etmektedir:

“Ben mesela bizzat bir Avrupa Birliği projesi yaptım. Bir gün gelmiş işte Tokat’ta ve şeyde Çorum’da ara eleman yetiştirmek üzere güzel yazılmış bir projeyle karşılaştım. Endüstriyel tasarım alanında ara eleman genç işsizleri bu mühendisler ve tasarımcılar arasında ara eleman bulabilmesi için bir programdı 2017 yılında. Ben iki buçuk ay her bir şehirde eğitimler verdim, ekip kurdum falan ve orada 30’ar genci hem Tokat’ta hem Çorum’da misafir ettik. Onlarla bütün Organize Sanayi Bölgesi’nde fabrikaları gezdim. Kendi şehirlerini tanımıyorlardı, istihdam imkanlarını gördüler ve birçoğu da işe girdi. Sonra yani orda endüstri 4 0’ı uygulayan Çorum’da fabrika var.” (Katılımcı 1, Konum 107)

Endüstriyel tasarımcılar teması ile ilgili önemli bir alt kod olan hizmet ihracatı ile ilgili görüşme soruları hazırlanmış ve konu ile ilgili katılımcıların yaklaşımlarını gösteren ifadeleri paylaşılarak yorumlanmıştır. Tez çalışmasının giriş bölümünde, uluslararası güncel ekonomi yaklaşımlarının ihracatı artırmak odaklı olduğu ve döviz kazandırıcı hizmetlerin yoğun olarak desteklendiği ilgili trendlerle birlikte ifade edilmiştir. Bu bağlamda Türkiye’de uygulanan destek ve teşvik politikaları özellikle yaratıcı endüstrilerin potansiyelinin farkına varılmasıyla birlikte ihracata yönelik olmak üzere düzenlenmektedir. Bu bağlamda endüstriyel tasarımcıların hizmetlerini yurt dışına taşımaları noktasındaki deneyimleri, hedefleri ve beklentileri önem arz etmektedir. Bu doğrultuda hazırlanan görüşme soruları üzerine tasarımcıların

Katılımcı 3’ün hizmet ihracatı ile ilgili deneyimleri üzerine ifadeleri:

“Yani yurt dışında yabancı bir tasarım, işverenle iş yapıyor muyum? Nadiren denk geliyor. Bir kaç defa denk geldi. Son birkaç senedir Amerika’da bir müşterim var. Ona Türkiye’de ve veya AB veya Çin’de üretim yaptırmak planlarıyla onun e-ticarete, Amazon’da, Amerika’da satış kanalını zorlayacağı bir takım stratejiler geliştirip farklı bir iki ürün alanında ona çalışıyoruz. Şu an çok yoğun değil. Bakınca daha düşük yoğunluk hizmet ihracatı. Niye böyle söyledim? Çünkü e-ticaret bu kadar koşmaya başlamadan evvel, Amazonlar, Trendyollar vesaire çıkmadan evvel bütün

dünyaya mal ulaştırmak bugünkü kadar kolay değildi. Bu kadar hızlı olaylar olmadan evvel diğer firmaları bulmam gerekiyordu. Geleneksel usulde yani fuarına gideceksin, Almanya'da işte Fransız bir firmayla iş ilişkisi kurmaya çalışacaksın falan orda. Eş koşullarla çıkmıyorsun ringe.” (Katılımcı 3, Konum 29)

Katılımcı 1’in hizmet ihracatı ile ilgili hedefleri ile birlikte, tasarımcıların yurt dışına açılmaları için tespit ettiği ihtiyaçlara yönelik çözüm önerilerini de içeren ifadeleri:

“Benim derdim yurtdışına ihraç etmek hizmetimi. Beni pazarlayacak birilerine ihtiyacım var. Ben kendimi bu kadar işimin arasında yurt dışında olabilecek yerlere pazarlayacak bir yapı da görmüyorum. Yani öyle elemanın da yok. Yani atıyorum sekiz on tane tasarım şirketinin dizaynı, yapıcısı olup, orada toplantılar olup, politikalar üretilip, stratejileri belirleyip hep beraber bir şeye, seferberliğe çıkıyoruz. Olay ruhu olsa katılırim, o zaman katılırim.” (Katılımcı 1, Konum 129)

Katılımcı 2 elektrikli otomobillerin henüz bu kadar gelişmediği ve popülerleşmediği 2008-2012 yıllarına denk gelen bir dönemde bu alanda yurt dışında bulunan müşterisi için geliştirdiği çalışmaları ile ilgili ifadeleri:

“Amerikalı firma vardı. Bu firma üzerinden bazı elektrikli konsept otomobil, araçlar, elektrikli motosiklet ve elektrikli bisiklet tasarımları oldu. Yurt dışına.” (Katılımcı 2, Konum 17)

6.4.4.5. Meslek dernekleri ve odalar temasına ilişkin bulgular

Bu bölümde tasarımcıların meslek dernekleri ve odaların rollerine ait düşüncelerinden elde edilen bulgulara yer verilmektedir. Meslek dernekleri ve odalar teması, örgütlenme, üyelik, beklentiler ve faaliyetler olmak üzere dört alt kod üzerinden ele alınmıştır. Türkiye’de endüstriyel tasarım alanında bir oda bulunmamaktadır. Ancak Ticari işletme olarak faaliyet gösteren tasarımcıların farklı oda ve derneklere üye oldukları görülmektedir. Ancak en çok eleştiri ve görüş ETMK ile ilgilidir. Katılımcı 3’ün hem üyesi olduğu hem de belli dönemlerde farklı kademelerinde gönüllü olarak görev aldığı ETMK ile ilgili ifadeleri:

“Mesleki dernek dediğin noktada evet derneğe ihtiyaç vardı ihtiyacını gördüler. Sağ olsunlar kurdular. Mezun olduk hemen üye olduk biz de o enerjiyle. Güdümlü, dik ve senkronize olduk. Çok güzel sergiler yaptık. Sanayi fuarlarında sanayicilerle beraber genç tasarımcılar yenilikçi profesyonellere yönelik mesleği duyurmak için çok güzel zamanlar geçirdik. Vizyonuna, misyonuna bu anlamda. Mevcut dernekler, yeniler dahil endüstriyel tasarım anlamında. Aslında ömürlerini tamamladığını düşünüyorum.” (Katılımcı 3, Konum 81)

Diyaloğun devam eden bölümünde Katılımcı 3’ün, KOSGEB’in tasarım desteği şartlarından biri olan ETMK üyeliği ve etkileri üzerine ifadeleri:

“...bari iş kolunun gerçekten bu olduğunu bildiğimiz insanlarla çalışıyorlarsa onlara verelim dediler. O noktada işte ETMK üyesi olduğunu kanıtlar ise ilgili derneğe üye isen demek endüstriyel

tasarımcısıdır gibi bir garanti mekanizması geliştirdiler. Sırf bunun için et yemeye üye olan insanlar tanıdım. Aslında meslektaş olmak, derneğe üye yapıyor olmak değil, müşterisi KOSGEB ten sana verdiğim parayı geri alacağım, sen git bu derneğe üye ol dediği için bir meslektaşımız derneğe üye oluyor. Dernek de bunu biliyor ama üye sayımız artıyor işte ne var diyorum. Halbuki aktif üye değil. Yani bitti. Ondan sonra bir aidat bile alamazsın. O müşterisine o teşviği kazandırmak için üye oluyor. Derneğe giriş aidatını vermiş, yazıyı almış. Sonra üç sene boyunca biriken aidatı toplamaya çalış. Mümkün değil. Her yerden suistimal edildi sistem bence.” (Katılımcı 3, Konum 13)

Katılımcı 2’nin KOSGEB tasarım desteği ve destekten faydalanma şartı olan ETMK üyeliği ile üyelik belgesi temini üzerine deneyimleri ve derneğin faaliyetlerinin sınırlı kalması üzerine ifadeleri:

“Ya bilmiyorum ben yine de samimice kendi hissettiklerim veya tecrübelerimden hareketle konuşacağım. Yani devlet gibi bizim için mi bu tarz odalar işte soğuk yerler olarak geliyor. Ara ara haberler mesajlar gelen bir yer yani onun ötesine geçemedi, sadece bir belge almıştım. Herhalde bir belge için başvurmuştum kendilerine. Tabii o dönem mesela kontak kurmuştuk o dönem hani bir empati ya da duymuştum onlara karşı. Onlarda mesleği seven bunun için gayret eden maddi karşılık beklemeden gayret eden insanlar, bunlar için onlara minnettarız. Ama bu iş böyle olmaz.” (Katılımcı 2, Konum 45)

Katılımcı 2’nin “Ama bu iş böyle olmaz” ifadesiyle değinmek istediği, dernek faaliyetlerinin gönüllük esasıyla sınırlı kaldığı, üyelerinin beklentilerini karşılamadığı, maddi gelir elde edebileceği faaliyetlerde bulunarak, ücretli yönetici ve personellerle profesyonel bir yönetim ortaya koymasının gerekliliğidir.

Katılımcı 1 ETMK kurulduğundan beri çeşitli kademelerde görevlerde bulunduğu, günümüzde de bu tür görevlere devam ettiği için derneğin günümüze kadar gelen süreçlerine hakim ve bilgi sahibi olarak görüşlerini paylaşmaktadır. Derneğin günümüzdeki eğilimleri ve yönü ile ilgili ifadeleri:

“Şimdi derneğimiz var ama ne demek? Derneğimizin yönü profesyonel tasarımcılardan ziyade akademisyenlere döndü. ETMK’da Endüstriyel Tasarım Akreditasyon Kurulu önemseniyor, okullar akredite ediliyor falan. Ve şu anda Ankara merkezin vizyonu daha çok bu. Halbuki biz İstanbul’daki daha çok tasarım ofislerinin çoğu Ankara dışında. İstanbul’da da Bursa’da falan filan. Profesyonel çalışan tasarımcılar daha çok buralarda. Ve biz profesyonel tasarımcıların pek ihtiyaçlarını soran yok. İşte siz de hizmet ihraç etmek istiyorsunuz bizden veya beklediği bir şey var mı diyen pek yok. Yani bir sistem unsuru olarak belki bunu yapabiliriz ama bizim de tüzel kişiliğimiz yok. Yani Ankara merkezli tüzel kişiliği var. Çünkü dernekler kanunu değişti. Eskiden bize mesela biz Avrupa Birliği projesi yapabiliydik, şimdi yapamıyoruz. Şube olduğumuz için, tüzel kişiliğimiz olmadığı için bir şey hep İZKA Kalkınma Ajansı projesi yapamıyoruz. Para alamıyoruz. Geçmişte aldık ve o parayla da çok ciddi işler yaptık. Sektöre çok katkısı oldu bence. Ama şimdi ekonomik olarak bir dar boğazda olduğumuz için birçok faaliyeti gerçekleştiremiyoruz. Dernekte

böyle bir durumda. Şimdi asıl ihtiyaç olan bence birçok kez bunu tartışıyorduk. Ama profesyonel çalışanların, serbest tasarımcıların belki de ayrı bir yapıya dönüşmesi ve kendi ihtiyaçlarını gözeterek, hedef pazarları belirleyerek, güç birliği yaparak belki de hızla hizmet ihracatı yapmanın önünü açmaları.” (Katılımcı 1, Konum 158)

Katılımcı 5 ETMK’nın günümüzdeki durumu ile ilgili Katılımcı 1’in ifadeleriyle yakın olan görüşlerini şu şekilde aktarmıştır:

“...eee çok böyle Ankara merkezli, yani biz İstanbul'da aidat yatırdığımız zaman bir kısmı Ankara'ya gidip oradan geri geliyor falan. Yani en büyük sıkıntıları bazen İstanbul'daki insanlar çok şeyde yüzde seksen İstanbul'dan tasarımcıların, üye olanların ama böyle Ankara'dan yönetiliyor. Bir alın bu ya şöyle Ankara'da yönetimi ama böyle bakanlıklara ulaşabilen böyle bir sistem olsa dersiniz. Başkent Ankara ama orada. Hiçbir artışı yok şu an.” (Katılımcı 5, Konum 45)

Dernek faaliyetlerinin profesyonel tasarımcılar açısından yetersizliğine değinmesiyle birlikte Katılımcı 1’in devam eden ifadeleri:

“Yani şey bence İdealist gibi biz serbest endüstriyel tasarımcıların bir araya gelmesi lazım. Çünkü ortak çıkarlarımız, ortak hedeflerimiz ve güç birliği ihtiyacımız var.” (Katılımcı 1, Konum 214)

Katılımcı 1’in ifadelerinde geçen “İdealist” ibaresi, İdealist İç Mimarlık Derneğini ifade etmektedir. 1976 yılından itibaren İç Mimarlar Odası faaliyette olmasına rağmen, İdealist derneği meslek profesyonellerinin ihtiyaçlarına karşılık vermek amacıyla 2019 yılında kurulmuştur. Dernek aynı zamanda YEKON üyesidir. Bu örnek özelinde Katılımcı 1’in devam eden ifadeleri:

“Bunun için vizyoner dernek yöneticilerine, idealist dernek yöneticilerine, vizyoner politikacılara, idealist politikacılara ihtiyaç var. Evet, sanayiciler kendi çıkarı olduğu zaman zaten ilgileniyorlar. Yani sanayide bence vizyon var. Bir çok sanayici de yani. Çünkü o ucunda kar gördüğü zaman zaten o alana yatırım yapıyor. Ama politika ve dernek, yani koltuk sevdasına uzak, daha idealist, vizyoner insanlarla ancak olabilecek. Bunu da bazen beklememek gerekir. Çünkü genelde şey olanlar, vizyoner ve idealist olanlar öyle bir mücadele, yani öyle yıpratıcı bir mücadele içine girmeyip kendi işlerine bakıyorlar. Tabi bu sefer de biraz yerimizde saymaya başlarız işte bu sefer de onun için.” (Katılımcı 1, Konum 201)

Katılımcı 5’in, meslek birlikleri ve odaların, iletişim ve eğitim gibi fonksiyonları üzerine ifadeleri:

“Ben sanayicilerin ve tasarımcı ile çalışmanın ne olduğunu bildiğini düşünmüyorum. Doğru yani bu konuyla ilgili ya biz bir endüstriyel bir endüstriyel tasarımcı ihtiyacı olduğunun farkında değil zaten bir makina mühendisi arıyor mesela benim şöyle bir ürüne ihtiyacım var. Ben makina mühendisi mi bulsam napsam? Hani kim çözer bu işi onu çok bilmiyor. Bu konuyla ilgili işte ihracatçı meslek ihracatçı birliklerine, endüstriyel tasarımcılar meslek kuruluşuna vesaire. Hani bunun lobisini yapmak, kendini tanıtmak, hem öğrencilere iş hayatının nasıl olduğunu daha stajdan

itibaren öğretmek hem de işverenlere bakın tasarımcı ile çalışmak size şunu şunu şunu katar diye baya bize üniversitede öğretilen şeylerin bir kısmını en azından belli bir şeyde formatta hızlıca anlatıp yani şeyi bilmek gerekiyor çünkü. Yani benim bulaşık makinem bir problem varsa bunu çözebilecek kişi elektrikçi midir, makinayı makinanın servisi midir yoksa kimdir onu bilmiyor olmak bence hala söz konusu. Bu konuda da mesela bir şeyler yapılabilir. Devlet teşviği bu konuda da verilebilir belki. Meslek birliklerine ya da odalara.” (Katılımcı 4, Konum 33)

Katılımcı 6 katıldığı bir yurt dışı fuara oda üyeliği şartı arandığı ve ürün göndermesi gerektiği için üye olduğu odadan, faaliyetlerine katkı sağlayacak bir fayda göremediğini şu şekilde ifade etmektedir:

“Üye olmak zorunluluğu varmış. Sonra da İTO benim hiçbir işime yaramadı. Ben her sene İTO ya üye aidatı ödüyorum ve üyemiz ödemezseniz işte haciz falan geliyormuş. Hatta işte faiz oluyormuş. Yani bir ürünün sadece sergilenecek ürünü fotoğrafı çekecek diye gönderdim. Hala onun kat ve kat gönderme ücretinin üstüne her sene para ödüyorum ve şirketi kapatmadan kurtulamıyor oluşum hiç olan.” (Katılımcı 6, Konum 53)

6.4.4.6. Kobilere temasına ilişkin bulgular

Tez çalışmasının ilgili bölümünde KOBİ’lerin Türkiye ekonomisindeki yeri ve önemine değinilmiştir. Tez çalışması kapsamındaki çoğu tema, kod ve alt kod ile ara kesiti bulunan kobilere, temel olarak, ihracat, ekonomi ve endüstriyel tasarımcılarla ilişkiler bağlamındaki kodlarla ilişkilendirilerek değerlendirilmiştir.

Katılımcı 3’ün KOBİLER ile olan ilişkileri ve tecrübeleri bağlamında ifadeleri:

“Benim müşterilerim KOBİ. Çok nadirdir büyük firma, çünkü büyük firmanın kendi tasarım departmanı vardır. Kendi bir tasarım müdürlüğü vardır, direktörlüğü vardır, bir iç yapısı, dinamiği vardır, bütçeler ayrılmıştır, vesaire vesaire. Ya da çok nadir İstanbul’daki büyük bir firmanın dönemsel bir şeye desteğini bizden alırlar, biz ona hizmet veririz. Onun dışında KOBİ denilince küçük firma zannediliyor. Halbuki küçük ve orta büyüklükte işletme olunca, onların tanımlarını anlayınca mesele büyür. Bende küçük KOBİ da var, orta da var. Bu da çok normal çünkü. Ya tasarımcı çalıştıracağız da. Senede bir tane işe ihtiyacım var. Niye maaş veriyorum ben bir tane tasarımcıya? Bir sene boyunca bana masrafı çok fazla diyor. Bunun yerine belki de aynı parayı vereceğim. Bunlara gideceğim, tek başına gideceğim. Belki o bir senelik masrafı vereceğim ama garanti güzel iş gelecek. Çünkü adam tecrübeli diyor. Ya da bir tık büyükse işte daha az deneyimli biri iki 3 kişi çalıştırıyor. Görsel düzenleme uzman gibi kullanıyor. Instagram sosyal medya uzmanı gibi kullanıyor ama işte benim de aynı dili konuşacağım içeride bir genç arkadaşım var bir durum olabiliyor bazen işimi rahatlatıyor biraz çünkü aynı dili konuştuğum birisi var ve o içeride başka bir dinamiklerle beraber çözebiliriz ben onu rahatlatıyor o beni rahatlatıyor gerekirse gibi bir şey oluyor yani meslektaşlarımız baskı hemen hissedilir hale geliyor. Hani denize düşen yılana sarılır hesabı. Kendi asker arkadaşı gibi. Bunu veriyorsun ve kendini orada hemen gözünden anlıyorsun ve buradan bu kıza mahvediyor. Dur vesaire falan deyip sen sorunu çözüyor sun. O da senin acı

sorun geçireceğin bilmemne prodüksiyonun da ustayla konuşup onun düzgün dikilmesini sağlıyor falan filan. Kobiler aslında tasarımcı çalıştırıyor dostum. Farkında olan çalıştırıyor. Yani bu farkındalığı da satın alamayız yani. Yani birilerinin fason üreticisi olmayı tercih etmiş bir firmaya tasarımcı çalıştırmaya zorlamanın bir anlamı yok. O bunu seviyor. Onun düzeni bu Toyota'nın bilmem ne parçalarını yapmak istiyor mevcut o yüksek teknolojisiyle. Ama bir gün müşterisi bir günde çekildiği noktada iflas ediyor. Tekstil sektörü de böyle gitti.” (Katılımcı 3, Konum 91)

Katılımcı 1'in, KOBİ'lerin tasarımcılarla ilişkileri bağlamında ifadeleri:

“Bir kez Çin'le rekabet etmek için ucuz işgücüne ihtiyaç var, tasarımında ucuz temin edilmesi ihtiyacı var. Ara elemana ihtiyaç var bir anda. Bazı açılardan sonradan fark ettiğim bir şey gerçekten. KOBİ'ler için tasarım hizmeti almak bir yana ihtiyaç da var. Ama tasarımcıların bakış açısı ve kültürel yaşam tarzıyla Anadolu gerçeğinde Anadolu Kaplanları KOBİ'lerin gerçeği tam ifade etmiyor. Tasarımcılar gidip Anadolu'da çalışmıyor. KOBİ'ler tasarımı, sürecini nasıl yöneteceğini, nasıl tasarımcı bulacağını bilmiyor. Tasarımcının dilinden anlayan bir ara eleman yok. Mühendisle tasarımcının arasında falan. Yani böyle bir ihtiyaç var. Adının net konulup ona göre eleman tekniker yetiştirilebilirdi tabi. Yani hep onu anlatmaya çalıştık.” (Katılımcı 1, Konum 95)

Katılımcı 2'nin konuya farklı bir bakış açısıyla yaklaştığı ifadelerinde, sanayicinin risk alan taraf olduğunu belirttiği ve tasarımcıların sanayiciye yaklaşımı ile ilgili aktarımı:

“Enteresan bir şey var yani sanayici beğenmiyorlar falan böyle adamlar. Halbuki feleğin çemberinden geçmiş adamlar, Donanımlı, çok ciddi becerileri olan adamlar. Yani ne kimi adam sahtekarları var, şu var busu var ama birçoğu çok değerli insanlar. Yani istihdam sağlıyorlar, deli gibi riskler alıyorlar. Yeni böyle bir şeyler yapmaya çalışıyorlar. Böyle insan çok fazla.” (Katılımcı 2, Konum 69)

Diyalogun devamında Katılımcı 2, KOBİ ve endüstriyel tasarımcıların ilişkilerinin güçlendirilmesi üzerine örnek bir projeye katılımı ve içeriği ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

“İTÜ'nün bir projesi vardı. Orada da yer almıştım. Güzel bir bir denemeydi. İkincisini de yapmışlar. Mesela piyasadan 30 tane firma seçmişler. Farklı alanlarda faaliyet gösteren 30 tane tasarımcı, bu 30 tasarımcı ve bu 30 firma eşleşmiş. Birlikte proje yapacaklardı. Ben bunun içerisinde bir yedi hafta falan bulundum herhalde ondan sonra firma sahibiyle tartışmıştık. Bundan sonrasında ne olduğunu bilmiyorum ama şahsen çok iyi bir fikirdi. Yani sonuçları ne oldu, nasıl şey yaptılar bilmiyorum açıkçası. Bu güzel bir tasarım faaliyeti denemesi mesela benim aklımda kalan.” (Katılımcı2, Konum 69)

Ayrıca Katılımcı 2'nin KOBİ'ler bünyesinde inhouse tasarımcı olarak çalışma ile ilgili tecrübelerini aktardığı ifadeleri:

“Maaşlı olarak çalıştığım dönemlerde edindiğim şey de. Yani siz bir firmada çalışırken artık o firmanın kendi çocuğu olursunuz. Ve o aile sizi dinlemiyor. Hem dışardan ikna sağlıyorsanız

sözünüz çok daha kıymetli oluyor. Bu çok ciddi bir ayrım olduğunu düşündüğüm için bağımsız tasarım ofislerinin değeri çok yüksek’’ (Katılımcı 2, Konum 51)

Katılımcı 4’ün KOBİ’ler ile ilgili deneyimlerini ve tasarımcı ile KOBİ’lerin çalışma süreçlerinde karşılıklı beklentilerini aktardığı ifadeleri:

‘‘KOBİ’lerle çalışmayla ilgili en büyük yaşadığımız problem bugüne kadar şey oldu. KOBİ’ler gerçekten, bizim yetki alanımızın nerede başlayıp bittiğini tam belirleyemiyor. Sınırlar tam bununla ilgili belirli demiyoruz ancak kafada çok farklı şeyler oluyor. Dolayısıyla onların beklentisiyle bizim beklentimiz çok çok farklı oluşabiliyor. Bu da iki taraf için de yaralayıcı bir süreç oluyor. Çünkü biz, bizim tarafımızdan bir sürü iş yaptık, paramızı alamadık ya da bu işin ederi bu değildi falan diye bir hayıflanma oluyor. Onlar içinde lanet olsun, o kadar para verdik, şunu da yapmadı, bunu da yapmadı oluyor. Yani bu işler çoğunlukla aslında bizim mesleki olarak yapmamız gereken işler olmuyor fakat nihayetinde onlar bunu bekliyor oluyor. Dolayısıyla orada bir bilinç ve ödüllendirme sürecinin gerekli olduğunu düşünüyorum.’’ (Katılımcı 4, Konum 41)

Katılımcı 6’nın KOBİ’lerin risk algısı ve tasarıma yaklaşımı ile ilgili deneyim ve görüşlerini paylaştığı ifadeleri:

‘‘KOBİ’lerde de eğer bir yenilik yapacağım niyeti varsa o zaman gerçekten asılıyor sürece. Ama dediğim gibi işte bu çalışan olmadığı içinde tasarımcıya daha çok iş düşüyor. Burayı hazırlarken daha çok iş düşüyor. Üretime hazırlarken üründen çok iş düşüyor sayı olarak ama çok daha fazla iş çıkabilir oralardan. Tabi şimdi büyük firma belki yılda 1-2 kere bir tasarımcı çalışıyor. Her KOBİ, buluşa yatırım yapmak için tasarım risk yani o riski alması gerekir, illa böyle satacağı garantisiz yok bir tasarım yaparken. Yani duyduğum kadarıyla böyle çok kötü deneyimleri olan firmalar da oluyor tasarımcılarla ve orda 40 yıl tasarımcı ile çalışmaya çalışmak istemiyor. Kendi bünyesindeki mühendisle veya kendi çözmeye çalışıyor ya da kopya yapmaya çalışıyor. Ama orada daha çok potansiyel var tabi. Yani daha gönüllü olduğu için daha aç yani iş geliştirmeye, daha büyümeye istekli oluyor KOBİ’ler.’’ (Katılımcı 6, Konum 67)

7.SONUÇ

Ulusal ve uluslararası pazarda rekabetin artmasıyla birlikte, firmaların ve ülkelerin rekabet yarışında önde olmak için yeni yaklaşımlar ortaya koydukları, farklı ekonomik enstrümanlar kullandıkları görülmektedir. Çalışmanın ilgili bölümlerinde trendi etkileyen ekonomi teorileri ve günümüzde ülkelerin bu teorilerin etkileriyle birlikte ihracat odaklı stratejilerle ilerledikleri belirtilmiştir. Türkiye’de de benzer bir durum söz konusudur ve ihracat odaklılık ülkenin temel ekonomi politikalarındandır. Kamu kurumlarının paylaştığı veriler bu durumun geçerliliğini ortaya koymaktadır. TİM’in 2023 yılı verilerine göre, ülkemizde GSYİH’nın yüzde 40’ını ihracat dolayısıyla elde edilen gelirler oluşturmaktadır. Dolayısıyla uygulanan ekonomi politikaları ağırlıklı olarak ihracatı artırmak üzerinedir. İhracatın artırılması hedeflendiğinde, nitelikli ve katma değerli ürünler, Ar-Ge faaliyetleri, markalaşma, strateji gibi kavramlar öne çıkmaktadır. Endüstriyel tasarım, bu tür ekonomiyi etkileyen kavramlarla yoğun arakesitlere sahip olmakla birlikte, katma değer yaratma bağlamında önemli bir unsurdur. Endüstriyel tasarım faaliyetleri ihracatı artırıcı ve döviz kazandırıcı faaliyetler sınıfına girmesi nedeniyle de ayrıca önem arz etmektedir. Bu bağlamda kamunun hedefleri doğrultusunda potansiyeli yüksek alanlar sübvansede edilmekte, çeşitli destek mekanizmalarını kullanarak sahip oldukları potansiyel, faydaya çevrilmeye çalışılmaktadır. Ülkemizde de kamunun endüstriyel tasarım ve etkilerinin sahip olduğu potansiyelin farkına varmasıyla birlikte endüstriyel tasarım eğitiminden başlanarak birtakım adımların atıldığı görülmektedir.

Türkiye’de kamunun tasarım ile ilgili farkındalığının, ilk endüstriyel tasarım eğitiminin verilmeye başlandığı yıllarda oluştuğu ve geliştiği görülmektedir. UESYO ve DPT ilişkilerine ve etkilerine bakıldığında, kamunun tasarımla ilişki kurma bağlamında çok geç kalınmadığını, dünyadaki örnekleriyle yakın dönemlerde bu ilişkilerin sağlıklı olarak kurulduğunu görmekteyiz. Türkiye’de endüstriyel tasarım eğitiminin verilemeye başlanmasıyla yakın süreçlerde mesleki örgütlenme de başlamış ve kamuyla kurulan sağlıklı ilişkiler gibi endüstrinin önemli temsilcisi olan firmalarla da güçlü ilişkiler kurulmuştur. Ancak Endüstri Tasarımı Derneğinin kapanması örneğinde olduğu gibi siyasal iklimin ve istikrarsızlığın bu ilişkilerle birlikte alanın gelişimini de olumsuz etkilediği görülmüştür.

Araştırma kapsamında incelenen Türkiye’de endüstriyel tasarımın gelişimi ve tarihsel süreci, devletin geçmişten bugüne endüstriyel tasarım ile ilgili faaliyetlerin

desteklenmesi kapsamında, belli dönemlerde çeşitli girişimleri olduğunu ve bu doğrultuda resmi adımlar atıldığını göstermektedir. Devletin ekonomi politikaları ve planlamaları çerçevesinde belli konuları sübvansetmesi ve yaratıcı endüstrilerle birlikte endüstriyel tasarımın desteklenmesinin de gündemde ve planlar dahilinde olduğu, ancak mevcut uygulamalarda eksiklik, boşluk ve problemlerin bulunduğu tespit edilmiştir.

Türkiye’de uygulanan tasarım politikalarının özellikle destek ve teşvikler bağlamında uygulama alanları, teknoloji geliştirme bölgeleri ile büyük firmaların sahip olduğu Ar-Ge merkezleri ve Tasarım merkezleridir. Bu yaklaşım büyük firmalarda Ar-Ge ve tasarım kültürünün oluşturulması, fikri mülkiyet ile ilgili tasarım tescili, faydalı model ve patent gibi çıktıların artması, nitelikli işgücünün istihdamı gibi pek çok değere neden olmakla beraber, sağlanan imtiyazlarla alınan geri dönüşlerin ölçülerek elde edilen verimliliğin ölçülmesi ayrı bir araştırma konusudur. Teknoloji geliştirme bölgeleri de bu bağlamda ekosistem oluşturulması konusunda ayrıca önem arz etmektedir. Ancak politika kavramı bütünseldir, belli bir konunun tüm paydaşlarını ele almak gerekmektedir. Tez çalışması kapsamında yapılan araştırmalar tasarım mesleği uygulayıcılarının oluşturulmak istenen bu ekosistemin dışında kaldığını ortaya koymaktadır. İlgili devlet kurumlarının oluşturulduğu (Tasarım Danışma Konseyi gibi), kanun, yönetmelik, yönergelerin çıkarıldığı, uzun vadeli stratejilerin belirlendiği böylesine kritik bir alan ile ilgili kapsayıcı bir yaklaşımın sergilendiği görülmektedir.

Tez çalışması sonucunda endüstriyel tasarımcılar ile ilgili demografik bulgular, 2010 yılında, Yrd. Doç. Dr. Gökçe Dervişoğlu Okandan’ın yapmış olduğu, İstanbul’da Kültür Ekonomisini Döndüren Çarklardan biri: Endüstriyel Tasarım çalışmasının bulguları ile benzerlik göstermektedir. Çalışmanın hem anket bölümü hem de yarı yapılandırılmış görüşmeler bölümü katılımcılarının çoğunun faaliyetlerini İstanbul’da gerçekleştirmesi, ilgili çalışmayla benzer bulgulara ulaşılmasında önemli bir faktördür. Bu çalışma kapsamında elde edilen bulgular sonucunda ortaya çıkan tespitler ve öneriler aşağıda paylaşılmıştır.

- Mevcut politikaların teknoloji geliştirme bölgelerinde faaliyet gösteren firmalar ile tasarım merkezi ve Ar-Ge merkezi olan firmalar üzerinden kurgulanması, yıllardır başarılı çalışmalar gerçekleştirmiş, uluslararası ödüllere sahip, pek çok sanayi kuruluşu ve KOBİ’yi tasarımları ile ileriye taşımış, tasarım mesleği uygulayıcıları olan endüstriyel tasarımcılar ve endüstriyel tasarım ofislerinin

destek politikaları ile ekosisteminin dışında kaldığı, faaliyet alanları ile ilgili önemli kararlarda paydaş olarak değerdendirilmediğı görülmüştür.

- Yapılan çalışma kapsamındaki araştırmalar göstermektedir ki Türkiye’de devlet, belli dönemlerde tasarımın desteklenmesi adına pek çok destek ve teşvik mekanizmasını hayata geçirmiştir. Ancak geçmişten günümüze gelişen sürece bakıldığında istikrarlı bir ilerlemeden söz etmek mümkün değildir. Kamuda tasarım kültürünün oluşmasını ve gelişmesini sağlamak, istikrarsızlığın önüne geçebilmek adına, kamuda endüstriyel tasarım mezunları ile ilgili kadroların oluşturulması, tasarım eğitimi süreçlerine “kamuda tasarım yönetimi” ile ilgili müfredatların oluşturulması ve kamunun yönetim kademelerinde endüstriyel tasarım disiplininin gelen nitelikli, liyakatli yöneticilerin bulundurulması gibi yaklaşımlar gerekmektedir.

Yurt dışındaki tasarım politikaları ve uygulamaları incelendiğinde, kamu yönetiminde tasarım disiplininin gelen kadrolara yer verildiğı ve karar mekanizmalarına dahil edildiğı görülmektedir. Örneğin; Finlandiya, Fransa, İrlanda, Polonya, İngiltere gibi bazı ülkelerde kamunun yönetim kademelerinde tasarımcıya daha fazla yer vermeye başlanmıştır (Kang, 2015).

- Tasarım ofislerinin KOBİ statüsünde olmasıyla birlikte, Türkiye’de KOBİ’lerin desteklenmesi konusunda en önemli kurum olan KOSGEB’in endüstriyel tasarım faaliyetleri ile ilgili tasarımcılara sağladığı bir desteğinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yürürlükten kaldırılan destekler incelendiğinde, tasarım desteğı olarak sunulan desteğın, çalışmanın ilgili bölümünde detaylı olarak açıklandığı gibi, üretici firmalara doğrudan, tasarımcılara dolaylı olarak etkisi olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca ilgili desteğın uygulamasında, endüstriyel tasarımcı olmayan, grafik tasarım, moda tasarımı ve iç mimarlık gibi alanlarda yetkinlik sahiplerinden alınan hizmetlerin, KOSGEB nezdinde endüstriyel tasarım statüsünde değerdendirildiğı, bununla birlikte ilgili kişilerin dernek üyelik belgelerini sunduklarında, müşterileri tarafından tasarım desteğı alınabildiğı tespit edilmiştir. Bu bağlamda ilgili desteğım mesleğın gelişimine olumsuz etkisinin bulunduğu ortaya çıkmıştır.
- Tez çalışmasının ilgili bölümünde verileri paylaşılacakla birlikte Türkiye’de endüstrinin ve ekonomik faaliyetlerin büyük bölümünü KOBİ’ler oluşturmaktadır. Ekonomik hedeflere ulaşılması için KOBİ’lerin merkezinde

olduğu kapsamlı bir kalkınma stratejisi belirlenmesi gerekmektedir. KOBİ'lerin %90'ını mikro işletmelerin oluşturması, bu işletmelerin sermaye desteğine ve tasarıma ulaşma konusunda desteğe ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. KOBİ'lerin tasarıma ulaşması, firma bünyesinde tasarımcı istihdam etmeleri, tasarım danışmanlığı hizmeti almaları ya da her iki seçeneği birlikte ele almalarıyla mümkündür. Firma bünyesinde tasarımcı istihdam edilmesinin önündeki zorluklardan biri finansmandır. Bu durum aşıldığında tasarımcının ve tasarımın yönetilmesi zorluğu gelmektedir. Bu ve bunun gibi zorlukların aşılması uzun soluklu süreçleri gerektirmektedir. Bununla birlikte tasarım hizmeti almak daha efektif bir çözüm olarak görülmektedir. Ward & Dekker'ın 2009 yılında İngiltere'de vakalar üzerinde gerçekleştirdikleri çalışmaları bu durumu detaylı olarak ele almaktadır (Ward & Dekker, 2009).

Bununla birlikte KOBİ'lerin tasarım ihtiyaçlarını belirlemesi, tasarım hizmeti alacağı firmalara ya da kişilere ulaşması, tasarım süreçlerini yönetmesi tüm bu çalışmalar sonucu ortaya çıkan ürün ya da hizmetleri doğru sunması, bu adımların her biri bütünsel bir yaklaşımla ele alınması gereken önemli aşamalardır. Araştırmanın görüşmeler bölümünde tasarımcıların aktardığı deneyimleri bu süreçte yaşanan zorlukları ortaya koymaktadır. Ayrıca KOBİ'lerin tasarıma ulaşması ve tasarımcı ilişkileri ile ilgili Katılımcı 2'nin de süreçlerine dahil olduğu önemli örneklerin bulunduğu görülmüştür.

Bulgular doğrultusunda KOBİ'ler ve tasarım ofislerinin iletişimlerinin sürdürülebilir olarak sağlanabileceği modeller geliştirilerek uygulanması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

- Tasarımcıyı anlamak ve içinde endüstriyel tasarımı ve onunla ilgili öğeleri barındıran yaklaşımlar, kalkınma stratejileri ve destek-teşvik mekanizmaları oluştururken meslek profesyonellerinin ihtiyaçları ve talepleriyle bağdaşan, konunun uzmanlarının liyakat çerçevesinde süreçlere dahil edildiği ve amacına uygun yaklaşım sergilemek gerekmektedir.
- Tasarım etkinlikleri sektörün farklı alanlarında faaliyette bulunan paydaşların bir araya geldiği, iş fırsatları, network, iletişim gibi konularda fırsatların olduğu önemli organizasyonlardır. Bununla birlikte Türkiye'de özellikle Turquality destekleriyle birlikte başarılı bulunan organizasyonlar yapılmıştır. Ancak organizasyonun altyapısını oluşturan ETMK derneğinin, süreç içinde

organizasyonlar üzerindeki etkinliğini yitirmesi, kamu kurumlarının gerekli özelleşmiş bilgiye sahip olmamaları, kurum yetkililerinin kritik dönemlerde değişmesi sebebiyle bir hafızasının oluşamaması gibi pek çok nedenle istikrarlı bir şekilde devam ettirilememiştir. Design Week olarak başlayan organizasyonun büyük bütçelere ihtiyaç duyması sebebiyle, araştırma katılımcıların daha küçük ve kamudan bağımsız sürdürülebilir etkinliklerin oluşturulması üzerine önerileri bulunmaktadır.

Tasarımın görünürlüğü, özendirilmesi, tasarımcılar için önemli bir vitrin olması gibi sebeplerle Design Turkey tasarım ödülleri de önemli bir organizasyon olarak nitelendirilmektedir. Ancak benzer şekilde bu organizasyonun da devamlılığının sağlanamadığı görülmektedir. Tasarımcıların sanayiciler, kobiler, kamu temsilcileri, üniversiteler, girişimciler, yatırımcılar ve öğrenciler gibi pek çok kesimle bir araya gelebileceği bu iki önemli etkinliğin devamlılığının sağlanması tasarımcıların öncelikli ihtiyaçlarındandır.

- Çalışma kapsamında gerçekleştirilen literatür taramasında mesleki dernekleşme faaliyetlerinin Türkiye’de tasarım eğitimiyle paralel olarak başladığını görmekteyiz. Ancak ilk endüstriyel tasarım derneği siyasal iklimin etkileriyle kapanmıştır. Günümüzde ETMK ve ENTA olmak üzere aktif olarak faaliyet gösteren iki dernek vardır. Endüstriyel tasarımcıları temsil eden bir oda olmamakla birlikte Mimarlar Odası içerisinde Endüstriyel Tasarımcılar Komisyonu bulunmaktadır. Araştırma katılımcılarının çoğunluğu ETMK üyesi olmakla birlikte belli dönemlerde derneğin farklı şubelerinde yönetici olarak da faaliyet gösterenler bulunmaktadır. Bu bağlamda gerek anket çalışmasında gerek yarı yapılandırılmış görüşmelerde ETMK derneği üzerine eleştiri ve öneriler ifade edilmiştir.

Derneğin kuruluşundan günümüze gelişim süreci incelendiğinde, önemli organizasyonlar düzenlediği, önemli etkinliklerin paydaşı olduğu ve kamu tarafından tasarım ile ilgili faaliyetlerin muhatabı olarak görüldüğü ancak günümüzde etkinliğini yitirdiği görülmektedir. Görüşmeler kapsamında tasarımcılar derneğinin yönünün değiştiğini, daha akademi ağırlıklı faaliyetlerde bulunduğu ve şubelerden, üyelerin yoğunlukta olduğu şehirlerden bağımsız

olarak Ankara odaklı bir yönetim anlayışına evrildiğini ifade edilmektedirler. Profesyonel tasarımcılar, farklı alanlarda başarılı örneklerini de işaret ederek mesleğin uygulayıcıları olan endüstriyel tasarımcıları ve onların ihtiyaçlarını odağına alan daha proaktif yeni bir mesleki dernek yapılanması üzerine girişimde bulunulması gerekliliğini ifade etmişlerdir.

- Endüstriyel tasarımcıların kamu ile ilişkileri bağlamında belirleyici unsurlardan bir Nace kodudur. Endüstriyel tasarım faaliyetleri Nace kodu olan 74.10.02 kodu doğrudan endüstriyel tasarım faaliyetlerini kapsamamaktadır. Bu durumda ticari faaliyetlerin endüstriyel tasarım faaliyetleri odağında ölçülemediği tespit edilmiştir. Çalışma kapsamında, devlet kurumları tarafından sağlanan desteklerde Nace kodu sınırları uygulanmasının yanı sıra, destekle ilgili Nace kodunun içerdiği teknoloji seviyesinin de belirleyici olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda, 74.10.02 Nace kodunun teknoloji seviyesi ‘‘düşük’’ kategoride tanımlanması sebebiyle devlet desteklerinden faydalanma noktasında yetersiz kaldığı bir diğer önemli tespittir. Çalışmanın ilgili bölümde, bu durum hakkında devlet desteklerinden faydalanma noktasında ortaya çıkan problemler detaylı olarak ifade edilmiştir. Bununla birlikte Nace kodları, ilk olarak ele alınması gereken konulardandır ve bu durum araştırma kapsamında elde edilen en önemli bulgulardandır.
- Yaratıcı endüstriler ile endüstriyel tasarım ve bu alanların desteklenmesinin siyaset üstü konular olarak görülmesi ve siyasetten bağımsız olarak istikrarlı bir şekilde işleyecek bir mekanizmaya ihtiyaç duyulması, bu mekanizmanın kamu kesiminde, hem planlama, hem değerlendirme, hem de yönetim gibi kısımlarında, yetkin endüstriyel tasarımcıların bulunması kritik öneme sahip önerilerden biridir.
- Günümüzde, endüstriyel tasarımcılarla ilişkili Ticaret Bakanlığı destekleri, yurt dışında faaliyet göstermelerini teşvik edecek niteliktedir. Çalışma sonuçlarına göre, Türkiye’de endüstriyel tasarım alanında ticari faaliyette bulunan, serbest çalışan endüstriyel tasarımcı, tasarım ofisi, tasarımcı şirketi, tasarım danışmanlık firması gibi tanımlar ile faaliyet gösteren endüstriyel tasarımcılar, öncelikli olarak yurt içindeki faaliyetleri kapsamında destek programlarına ihtiyaç duymaktadırlar.

- Tasarım faaliyetleri hizmet sektörü içinde bulunması nedeniyle tasarımcıların öncelikli olarak ihtiyaç duydukları destekler vergilerle ilgilidir. Araştırma kapsamında Katılımcı 2'nin ‘’işi katma değer yaratmak olan tasarımcıların katma değer vergisi ödemesi, hem de en yüksek oranda, ne kadar tezat’’ ifadeleri durumla ilgili çarpıcı ifadelerdir.
- Endüstriyel tasarımcılar, şehrin merkezin uzak lokasyonlarda bulunan teknoloji geliştirme bölgelerine gitmek zorunda kalmadan, benzer destek ve teşviklerden faydalanabilmeleri gerektiğini ifade etmektedirler. Konu ile ilgili Katılımcı 3'ün tasarımın bir kültür meselesi olduğu, tasarımcıların hayatın içinde, toplumdan kopmadan ve hatta bulunduğu kültürden beslenerek üretmeleri gerektiği ifadeleri ilgili bölümde detaylı olarak paylaşılmıştır.

KAYNAKÇA

- Ağca, V., & Durmuş, Y. (2006). *Bağımsız Girişimcilik Ve İç Girişimcilik Arasındaki Farklar: Kavramsal Bir Çerçeve* (Issue 2).
- Ar-Ge Merkezleri. (2024). <http://agtm.sanayi.gov.tr>
- Brown, M. R. (2000). Employed by Design. *Black Enterprice*, 30.
- Celep, S. (2017). *Girişimcilik Türleri_ Genel Bir Çerçeve*. - EBSCO.
- Ceylan, N. (2019). *Türkiye’de Tasarım Faaliyetlerine Sağlanan Devlet Yardımları Ve İşletmelerin Bu Yardımlar İle İlgili Bilgi Düzeylerinin Yararlanma Durumlarına Etkisi*.
- Çokgezen, M., & Toksoy, F. (2012). *Profesyonel Mesleklerde Regülasyon: Olgular ve Yeni Eğilimler**.
- Conway, E. (2009). *50 Ekonomi Fikri*.
- Creswell, J. W. ., Bütün, Mesut., & Demir, S. B. (2016). *Nitel araştırma yöntemleri : beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. Siyasal Kitabevi.
- ÇSB. (2021). *Gerçek Kişi-Özel Hukuk Tüzel Kişisi-Kamu Tüzel Kişiliği Nedir?*
- Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, T. (2024). *On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028)*.
- DDK. (2009). *Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşlarının Teşkilat ve Mali Yapıları, Denetimleri, Organlarının Seçimlerine Dair Esasların Değerlendirilmesi ile Bunların Etkin ve Verimli Şekilde Hizmet Yürütmelerinin ve Geliştirilmesinin Sağlanması Amacıyla Alınması Gereken Tedbirler*.
- Dervişoğlu Okandan, G. (2010). *İstanbul Kültür Mirası ve Kültür Ekonomisi Envanteri 2010 İstanbul’da Kültür Ekonomisini Döndüren Çarklardan biri: Endüstriyel Tasarım*.
- Devlet-Personel-Baskanligi-Kadro-Unvan-Kodlari.
- DPT. (1989). *Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı 1990-1994*.
- DPT. (1995). *Yedinci Bes Yillik Kalkinma Planı-1996-2000*.
- Dreyfuss, H. (1955). *Designing for People Henry Dreyfuss*.

- Er, Ö. (2013). *İstanbul Teknik Üniversitesi Vakfı Dergisi*.
- Eser, E. (2011). *Türkiyede-Uygulanan-Yatırım-Tesvik-Sistemleri-ve-Mevcut-Sistemin-Yapısına-Yonelik-Oneriler-Emre-Eser. DPT*.
- ETMK. (2009). *Türk Tasarımına İnanmak Etmk'nın 20. Yılı*.
- Evren ve Örneklem Konusu. (n.d.).
- Güneş, S. (2008). *Kalkınma ve Gelişme Stratejilerinde Endüstriyel Tasarım Disiplinin Yeri: Ar-Ge Teşvikleri*.
- Hannah, B. (2004). *Becoming a Product Designer*.
- Hasdoğın, G. (1996). *Tasarım Kavramının Hukuktaki Gelişimi ve Endüstriyel Tasarımların Korunmasına İlişkin Ülkemizdeki Yasal Düzenlemeye Yansımaları*.
- Hasdoğın, G. (2009). *Türkiye'de Devletin Endüstriyel Tasarıma Yönelik Girişimleri ve Endüstriyel Tasarımcılar Meslek Kuruluşunun bu Girişimlerdeki Rolü*.
- Hocaoglu, D. (2016). Yaratıcı Endüstrilerin Yerel Ekonomilerdeki Önemi ve Tasarımın Bu Endüstrilere Katkısı. *Journal of Planning*.
<https://doi.org/10.5505/planlama.2016.55265>
- İMOS. (2014). *Atölye İnegöl*.
- İstanbul Yaratıcı Endüstriler Strateji Raporu (2023).
- Kalkınma, & Müdürlüğü, G. (n.d.). *Sanayi Ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Destek Yönetimi Kılavuzu*.
- Kang, M. (2015). *Directorate For Science, Technology and Innovation Committee on Industry, Innovation and Entrepreneurship Industrial Design Policies: A Review of Selected Countries*.
- Kındı. (2007). *Türkiye'de Endüstriyel Tasarım İş Piyasası Ve İstihdam Düzeyinde Temel Karakteristikleri*.
- Küçükerman ve Şen. (2021). Türkiye'de İlk Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümünün; İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nden, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'ne 50 yıllık Serüveni. *Tasarım + Kuram*, 17(Ek Sayı).
<https://doi.org/10.14744/tasarimkuram.2021.52386>
- Lin, C.-H., & Cheng, Y.-P. (2014). *A View of Design Career: Employed or Start-up by Design*. www.absronline.org/journals

- Mat, A. (2020). *Keynesçi İktisat Politikaları Ve Küresel Mali Krizler*.
- Maynard Keynes, J. (1946). *Para Üzerine Bir İnceleme*.
- Nace (2024).
- OKA (2016).
- Özmen, A. (2000). *Uygulamalı Araştırmalarda Örneklem Yöntemleri*.
- Papanek, V. (1985). *Design for the real world : human ecology and social change*. Thames and Hudson.
- Prof. Dr. Yılmaz, B. E. (2013). *Sosyal Güvenlik Ekonomisi*.
- Rand, A. (1957). *Atlas Silkindi*.
- Rubeling, A. W. (2007). *How to start and operate your own design firm : a guide for interior designers and architects*. Allworth Press.
- Sak, R., Sak, İ. T. Ş., Şendil, Ç. Ö., & Nas, E. (2021). Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 227–256. <https://doi.org/10.33400/kuje.843306>
- Sektör Kimliği. (2022).
- Sencer, M. (1984). *Toplum Bilimlerinde Yöntem*.
- Sgk Meslek Kodları.
- Smith, A. (1776). *Milletlerin Zenginliği*.
- Tasarım Merkezleri (2024).
- Tasarım Stratejisi ve Eylem Planı 2018-2020. (n.d.). *Tasarım Stratejisi ve Eylem Planı 2018-2020*.
- Tatar Candan, G., & Yurdadoğ, V. (2017). Incentive Policies as Fiscal Policy Instruments In Turkey. *Pamukkale University Journal of Social Sciences Institute*, 2017(27), 150–173. <https://doi.org/10.5505/pausbed.2017.82084>
- Temeltaş, H. (2012). *Girişimci Olarak Tasarımcı: İstanbul Teknik Üniversitesi Endüstri Ürünleri Mezunları Üzerine Bir Çalışma*.

- Ticaret Bakanlığı. (2019). *Türkiye’de Şirket Kurmak*.
- Ticaret Bakanlığı. (2023). *Markalaşma Ve Tasarım Destekleri Daire Başkanlığı İhracat Genel Müdürlüğü*.
- TİM. (2023). *Türkiye’nin Küresel İhracat Hikayesi*.
- Tunstall, E. (2007a). *In Design We Trust: Design, Governmentality And The Tangibility Of Governance*.
- Tunstall, E. (2007b). *Tasarıma Güveniyoruz: Taasım, Yönetimsellik ve Yçnetişimin Somutluğu*.
- Turan, G. (2006). *Endüstri Tasarımı Derneği ETD*. İ.T.Ü. Endüstri Ürünlerin Tasarımı Bölümü.
- Türk Ticaret Kanunu. (2011).
- United Nations Conference on Trade and Development. (n.d.). *Creative economy outlook 2022*.
- Ward, A., & Dekker, J. (2009). Managing Design in SMEs. *Design Management Review*, 20(3), 46–53. <https://doi.org/10.1111/j.1948-7169.2009.00021.x>
- Wu, W.-L., Lee, Y.-C., & Shu, H.-S. (2013). Table of Contents 3 Information Regarding The International Journal of Organizational Innovation 4 Information Regarding The. In *The International Journal of Organizational Innovation* (Vol. 5, Issue 4).
- Yağar, F., & Dökme, S. (2018). Niteliksel Araştırmaların Planlanması: Araştırma Soruları, Örneklem Seçimi, Geçerlik Ve Güvenirlik. In *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi* (Vol. 2018, Issue 3).
- Yang ve diğerleri. (2010). *A Survey of Industrial Design Graduates Employment*. Common Ground Pub.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*.

İnternet Kaynakları

http-1: <https://tobbkreatifendustrilermeclisi.org/kreatif-endustri/#sektor-tanimi>
(Erişim tarihi: 28.01.2024)

http-2: <https://tobbkreatifendustrilermeclisi.org/kreatif-endustri/#sektor-tanimi>
(Erişim tarihi: 28.01.2023)

http-3: <https://www.sbb.gov.tr/kamu-istihdami>
(Erişim tarihi: 02.06.2024)

http-4: <https://www.tyc.gov.tr/sayfa/hakkinda-i97000803-d54d-46b7-a279-3493c4fd6cb0.html>
(Erişim tarihi: 03.06.2024)

http-5: <https://www.enta.org.tr/endustriyeltasarim>
(Erişim tarihi: 03.06.2024)

http-6: <https://www.yekon.org/kurumsal/tarihce-1.html>
(Erişim tarihi: 03.06.2023)

http-7: <https://etmk.org.tr/tarihce.php>
(Erişim tarihi: 03.06.2023)

http-8: <https://www.enta.org.tr/bizkimiz>
(Erişim tarihi: 04.06.2023)

http-9: https://www.utikad.org.tr/Images/DosyaYoneticisi/1201202431_106

http-10: <https://turquality.com.tr/tr/turquality-nedir> (Erişim tarihi: 28.01.2022).

http-11: <https://www.sanayi.gov.tr/merkez-birimi/c65cca912af6/teskilat>
(Erişim tarihi: 15.03.2023)

http-12: <https://rekabetcisektorler.sanayi.gov.tr/tr/cati/?projectCode=TR07R1.25>
(Erişim tarihi: 15.07.2024)

http-13: <https://www.arkiv.com.tr/proje/kosb-endustriyel-tasarim-merkezi/2902>
(Erişim tarihi: 15.07.2024)

http-14: <http://www.eskisehirtasarimmerkezi.org/>
(Erişim tarihi: 15.07.2024)

- http-15: <https://isoetp.com/>
(Erişim tarihi: 15.07.2024)
- http-16: <https://etim.org.tr/>
(Erişim tarihi: 16.07.2024)
- http-17: <https://msgsu.edu.tr/arastirma/merkezler/endustri-urunleri-tasarimi-uygulama-ve-arastirma-merkezi/>
(Erişim tarihi: 16.07.2024)
- http-18: <https://www.ka.gov.tr/>
(Erişim tarihi: 18.07.2024)
- http-19: <https://www.ka.gov.tr/sayfalar/politika-alanlari--30>
(Erişim tarihi: 18.07.2024)
- http-20: <https://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/detay/7903/tarihce>
(Erişim tarihi: 05.06.2024)
- http-21: <https://bursateknopark.com/teknopark-nedir/>
(Erişim tarihi: 17.03.2024)
- http-22: <https://tubitak.gov.tr/tr/kurumsal/hakkimizda>
(Erişim tarihi: 17.03.2024)
- http-23: <https://tubitak.gov.tr/tr/destekler/>
(Erişim tarihi: 18.03.2024)
- http-24: <https://www.designturkey.org.tr/hakkimizda/tarihce>
(Erişim tarihi: 28.01.2023)
- http-25: <https://imdesign.com.tr/category/im-design/>
(Erişim tarihi: 01.12.2023)
- http-26: https://www.mimarizm.com/etkinlikler/toplantilar/ispanya-dan-turkiye-ye-tasarim-2014-bulusmasi_121113?sourceId=123257
(Erişim tarihi: 02.12.2023)

http-27: <https://www.frog.co/culture>

(Erişim tarihi: 04.12.2023)

http-28: www.foseproject.com

(Erişim tarihi: 04.12.2023)

http-29: <https://www.ideo.com/>

(Erişim tarihi: 05.12.2023)

http-30: <https://layerdesign.com/>

(Erişim tarihi: 05.12.2023)

http-31: <https://pininfarina.it/about/heritage>

(Erişim tarihi: 07.12.2023)

http-32: <https://www.armantasarim.com/>

(Erişim tarihi: 12.12.2023)

http-33: <https://www.artful.com.tr/>

(Erişim tarihi: 12.12.2023)

http-34: <https://www.design-um.com/>

(Erişim tarihi: 15.12.2023)

http-35: <https://kilittasi.com/>

(Erişim tarihi: 21.12.2023)

http-36: <http://www.tasarimussu.com.tr/>

(Erişim tarihi: 21.12.2023)

http-37: <https://www.sulekoc.com/>

(Erişim tarihi: 23.12.2023)

http-38: <https://ticaret.gov.tr/ic-ticaret/sirketler/sirket-bilgiler>

(Erişim tarihi: 22.04.2024)

ÖZGEÇMİŞ

ORCID NO: 0000-0002-9318-7008

Ad Soyad : Eyüp ATALAY

Yabancı Dil : İngilizce

Eğitim ve Mesleki Geçmişi:

- 2020- , Endüstri Ürünleri Tasarımcısı, Veggy Home&Office, Tasarım Birimi
- 2016-2019, Misafir Öğretim Görevlisi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümü
- 2014- , Endüstri Ürünleri Tasarımcısı, Eyüp Atalay Design Studio, Tasarım Birimi
- 2013-2014, Endüstri Ürünleri Tasarımcısı, Extra Ofis Mobilyaları, Üretim Birimi
- 2012-2013, Endüstri Ürünleri Tasarımcısı, Leta Sandalye, Üretim Birimi
- 2011-2012, Endüstri Ürünleri Tasarımcısı, Prolux Aydınlatma, Üretim Birimi
- 2006-2012, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümü

Ödülleri:

- 2013, OAİB (Orta Anadolu İhracatçı Birlikleri) Ulusal Mobilya Tasarım Yarışması (2013), Akıllı Mobilya Kategorisi, Finalist
- 2012, Ulusal Ahşap Sandalye Tasarım Yarışması, 1.'lik Ödülü,
- 2012, Mosder (Mobilya Sanayicileri Derneği) Ulusal Mobilya Tasarım Yarışması, Tamamlayıcı Mobilya Servis Ünitesi Kategorisi, Finalist

Mesleki Birlik/Dernek/Kuruluş Üyelikleri:

- 2024, ENTA (Endüstriyel Tasarımcılar Derneği)
- 2016, ETMK (Endüstriyel Tasarımcılar Meslek Kuruluşu Derneği)